

Joanna Laitinen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sairaanhoitaja YAMK
Monialainen ja yhteensovittava johtaminen
Opinnäytetyö, 2023

**KOKEMUKSIA JA KEHITYSIDEOITA
LYHTY RY:N
VAPAAEHTOISTOIMINNASTA
KEHITYSVAMMAISTEN ASUMIS- JA
TYÖPAJAPALVELUISSA**

TIIVISTELMÄ

Joanna Laitinen

Kokemuksia ja kehitysideoita Lyhty ry:n vapaaehtoisminnasta kehitysvammaisten asumis- ja työpajapalveluissa

Sivut (74) liitteet (13)

Kevät 2023

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Monialainen ja yhteensovittava johtaminen YAMK-tutkinto

Sairaanhoitaja (YAMK)

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia kokemuksia Lyhdyn vapaaehtoisminnasta on saavutettu ja minkälaisia kehitysideoita haastateltavilla on toimintaan. Tavoitteena oli saada kokemuksia ja kehitysideoita analysoimalla toiminnasta tietoa, jota voi käyttää toimintaa organisoidessa, arvioitaessa sekä kehittäessä. Opinnäytetyöni on tutkimus- ja kehitystyö Helsingin lyhytaikaiskoti ja työpaja Lyhty ry:lle, joka järjestää asumis- ja työpajapalveluita kehitysvammaisille asiakkaille, sekä organisoii vapaaehtoismintaa. Lyhty ry on aloittanut vapaaehtoistyö projektin vuonna 2020. Projekti jatkuu edelleen ja sen on toive jatkaa tulevaisuudessa. Projektin rahoitus tulee Euroopan Unionin tukeman ESC-ohjelman kautta. Lyhdyn vapaaehtoisminnasta ei ole tehty aikaisemmin tutkimuksia. Tässä opinnäytetyön tutkimuksessa käytän käsitteitä vapaaehtoistyö ja vapaaehtoisminta neutraaleina synonyymeinä. Tutkimuksessani käytän myös käsitettä asiakkaat Lyhdyn asukkaista ja pajalaisista, jotka asuvat tai työskentelevät Lyhdyn asumis- ja työpajapalveluissa.

Opinnäytetyössä käytettiin kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Aineisto kerättiin teemahaastattelulla ja analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Haastatteluihin osallistui Lyhdyn asiakas, vapaaehtoistyöntekijä ja työntekijä. Heillä oli toiminnasta positiivisia ja samankaltaisia kokemuksia. Aineistosta ilmeni Lyhdyn vapaaehtoistyön muodostaneen haastateltaville yhdistäviä kokemuksia, joista esiin nousi eri kategoriat: mielekkyys, joustavuus, yhteisöllisyys, ystävyyssuhteet, muistot ja vaikuttaminen. Kehitysideoita voi lähteä toteuttamaan tulevaisuudessa, mutta toteutuakseen, vaaditaan resursseja ja hyviä toiminnan organisointi taitoja. Tulokset ja kehitysideat viedään eteenpäin vuonna 2023 Lyhdyssä. Tutkimus tuotti arvokasta ja tarvittavaa tietoa Lyhdyn vapaaehtoisminnasta, jota voi hyödyntää toimintaa arvioidessa, organisoitaessa, sekä kehittäessä.

Asiasanat: Vapaaehtoistyö, Kehittäminen, Vapaaehtoisminta, Kehitysvammaiset, Asumispalvelu, Työpajapalvelu, Kokemukset

SUMMARY

Joanna Laitinen

Experiences and development ideas from Lyhty registered association voluntary activities in housing and workshop services for people with intellectual disabilities

Pages (74) and appendices (13)

Spring 2023

Diaconia University of Applied Sciences

Master's Degree Programme in Interdisciplinary and Collaborative Leadership

Master of Health Care YAMK

The purpose of the thesis was to find out what kind of experiences Lyhty's volunteer activities have achieved and what kind of development ideas the interviewees have for the activity. The goal was to gain experiences and development ideas by analyzing information about operations that can be used in organizing, evaluating and developing. My thesis is a research and development work for Helsinki's short-term home and workshop Lyhty registered association, which organizes housing and workshop services for clients with developmental disabilities and organizes volunteer activities. Lyhty registered association has started a volunteer work project in 2020. The project is still ongoing and it is hoped to continue in the future. The project is financed through the ESC program supported by the European Union. There have been no previous studies on Lyhty's volunteer activities. In this thesis research I use the concepts volunteering and voluntary work as synonyms. In my research I also use the concept of customers, Lyhty's residents and workers who live or work in Lyhty's housing and workshop services.

The thesis used a qualitative research method. The material was collected through thematic interviews and analyzed using material-based content analysis. A customer, a volunteer and an employee of Lyhty participated in the interviews. They had positive and similar experiences of the activity. The data revealed that Lyhty's volunteer work formed unifying experiences for the interviewees, from which different categories emerged: meaningfulness, flexibility, community, friendships, memories and influence. Development ideas can be implemented in the future, but in order to be realized, resources and good operational organization skills are required. The results and development ideas will be carried forward in 2023 at Lyhty. The research produced valuable and necessary information about Lyhty's volunteer work, which can be used when evaluating, organizing, and developing the activities.

Keywords: Voluntary work, Development, Voluntary activities, People with developmental disabilities, Housing service, Workshop service, Experiences

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT JA KESKEISET KÄSITTEET	6
2.1 Kehitysvammaisuus.....	6
2.2 Kansalaisyhteiskunta, kolmas sektori ja vapaaehtoistoiminta	9
2.3 Vapaaehtoistyö.....	12
2.4 Vapaaehtoistoiminnan kehittäminen.....	15
2.5 Asumispalvelut ja työpajapalvelut.....	18
2.6 Kokemukset	19
3 TARKOITUS JA TAVOITE	20
3.1 Tavoite ja tutkimuskysymykset.....	20
4 TUTKIMUSMENETELMÄT	22
4.1 Tutkimusmenetelmä	22
4.2 Aineiston keruu.....	23
4.3 Aineiston analyysi.....	28
4.4 Tausta ja yhteistyökumppani Lyhty ry.....	34
4.5 Vapaaehtoistyö Lyhdyssä	36
4.6 Vapaaehtoistyön tavoitteet Lyhdyssä	36
5 TULOKSET	39
5.1 Vapaaehtoistoiminnan toteutuminen	39
5.1.1 Lyhdyn vapaaehtoistoiminnan sisältö.....	39
5.1.2 Kokemuksia Lyhdyn vapaaehtoistoiminnasta	43
5.1.3 Vapaaehtoistoiminnassa tarvittava tuki	47
5.1.4 Perehdytyksen kulmakivet	49
5.1.5 Asiakkaan osallisuus toimintaa suunniteltaessa	50
5.1.6 Vastuun jakautuminen.....	53
5.2 Vapaaehtoistoiminnan kehittäminen.....	55
5.2.1 Kehitysideoita haastateltavilta.....	56
6 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS.....	59
6.1 Eettisyys.....	59
6.2 Luotettavuus	60
7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	64

7.1 Tulosten tarkastelu	64
7.2 Pohdinta.....	69
7.3 Jatkotutkimusaiheet.....	70
7.4 Suositukset käytäntöön	71

1 JOHDANTO

Vapaaehtoistoimintaa pidetään tärkeänä, koska se lisää ihmisten ja yhteiskunnan vaikuttamismahdollisuuksia ja hyvinvointia. Lisäksi toiminta kasvattaa keskinäistä luottamusta. (Stranius, 2018, s. 9.) Toiminta lisää solidaarisuutta ja tasa-arvoa, edesauttaa yhteiskunnallisten erojen kaventumista ja tekee näkyväksi yhteisöllisyyttä. (Laimio & Välimäki, 2011, s. 19–22.) Vapaaehtoistyön tutkimus on ajankohtainen aihe, koska julkisten palveluiden rahoituksen haasteissa kysytään yhä enemmän järjestötoiminnan ja vapaaehtoistyön apua. Tutkimustulokset osoittavat vapaaehtoistyön suuren merkityksen yhteiskunnassa toiminnallisesti ja taloudellisesti (Laasanen, 2011, s. 9, 20). Organisaatiot tarvitsevat tilastoitua tietoa vapaaehtoistyön määrästä ja laadusta voidakseen paremmin suunnitella toimintaansa. Tiedolla voidaan kehittää toimintaa, kohdentaa resursseja ja hakea rahoitusta. (Kaila, 2014, s. 94.) Vapaaehtoistoiminnan kehittäjän tulisi selvittää minkälaisia kokemuksia vapaaehtoistyöntekijällä, järjestöedustajalla ja asiakkailta on, sekä selvittää mitä odotuksia heillä on vapaaehtoistyöprosessista. Kehittäessä toimintaa, jokaisen osapuolen odotukset ja ajatukset tulisi ottaa huomioon, sillä yhdessä ne voivat luoda vapaaehtoiskokemuksia. (Mäkinen, 2018, s. 60.)

Lyhty haluaa panostaa vapaaehtoistyön kehittämiseen sen hyvinvointivaikutusten vuoksi. Vapaaehtoistyön hyvinvointivaikutukset kohdistuvat oletetusti Lyhdyn asiakkaisiin, vapaaehtoiseen, että yhteiskuntaan. Lyhty pitää vapaaehtoistoimintaa tärkeänä ja siihen panostamista kannattavana. Vapaaehtoistoiminnalla Lyhty ry pyrkii mahdollistamaan, että kehitysvammaiset henkilöt olisivat enemmän osa yhteiskunnan täysivaltaisia jäseniä. Lisäksi Lyhty pyrkii edistämään kehitysvammaisten ihmisten hyvinvointia ja saada tätä erityisryhmää näkyville ja osalliseksi yhteiskunnassa.

Lyhdyn vapaaehtoistoiminnan rahoitus tulee Euroopan Solidaarisuus joukot-ohjelman kautta, joka on Euroopan Unionin tukema ohjelma. Vapaaehtoistyöntekijät saapuvat Lyhtyyn EU-maista. Nuorelle

vapaaehtoistyöntekijälle ohjelmaan osallistuminen parantaa nuorten ja organisaatioiden yhteenkuuluvuuden tunnetta, osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja vahvistaa kestävästä kehitystä.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia kokemuksia Lyhdyn vapaaehtoistoiminnasta on saavutettu ja minkälaisia kehitysideoita haastateltavilla on toimintaan. Tavoitteena oli saada kokemuksia ja kehitysideoita analysoimalla toiminnasta tietoa, jota voi käyttää toimintaa organisoidessa, arvioitaessa sekä kehittäessä. Opinnäytetyöni on tutkimus- ja kehitystyö Helsingin lyhytaikaiskoti ja työpaja Lyhty ry:lle. Lyhty ry:n vapaaehtoistoiminnasta ei ole tehty aikaisempia tutkimuksia. Työn laadullinen aineisto on kerätty vuonna 2022 teemahaastattelemalla Lyhdyn asiakasta, vapaaehtoistyöntekijää ja työntekijää. Aineisto on analysoitu aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Työn tutkimusympäristönä toimii Lyhty ry ja sitä on tehty Lyhdyn asumis- ja työpajapalveluissa vuonna 2022.

Tässä opinnäytetyön tutkimuksessa käytän käsitteitä vapaaehtoistyö ja vapaaehtoistoiminta neutraaleina synonyymeinä. Tutkimuksessani käytän myös käsitettä asiakkaat Lyhdyn asukkaista ja pajalaisista, jotka asuvat tai työskentelevät Lyhdyn asumis- ja työpajapalveluissa. Vapaaehtoistyö on laajasti käsiteltävissä oleva ilmiö. Useat eri tieteenalat ovat tutkineet vapaaehtoistyötä, joten joudun rajaamaan työssäni vapaaehtoistyöhön liittyviin tutkimuksiin tutustumista.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT JA KESKEISET KÄSITTEET

Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat kehitysvammaisuus, vapaaehtoistyö, vapaaehtoistoiminta, vapaaehtoistyön kehittäminen, asumispalvelu ja työpajapalvelu ja kokemukset. Käytän tässä työssä termejä vapaaehtoistyö- ja toiminta toistensa synonyymeina. Käsitteenä vapaaehtoistyö muodostaa erilaisia mielikuvia. Vapaaehtoistyötä käsitteenä tarkasteltaessa on tarkasteltava myös käsitteitä vapaaehtoistoiminta, kansalaisyhteiskunta ja kolmas sektori. (Eskola & Kurki, 2001, s. 16.)

2.1 Kehitysvammaisuus

Kehitysvammaisuus voidaan määritellä usealla eri tavalla, riippuen onko lähestymistapa lääketieteellinen vai toimintakykyyn perustuva. Kehitysvamma on oire keskushermoston poikkeavasta toimintakyvystä.

Kehitysvammaoireyhtymä eli -syndrooma on oirekokonaisuus, jonka pääoireena on kehitysvamma. (Arvio ym., 2022, s. 48.) Kehitysvammaisuus tarkoittaa tämänhetkisen toimintakyvyn rajoitusta, jolle on ominaista merkittävästi keskimääräistä heikompi älyllinen toimintakyky. Taidot, joissa tulee olla rajoitteita ovat: käytännöllinen, sosiaalinen ja käsitteellinen älykkyys.

Kehitysvammaisuus vaikuttaa näihin osa-alueisiin mutta ei välttämättä luonteeseen ja terveydentilaan. (Kehitysvammaliitto, 1995, s. 15.)

Kehitysvammaisuutta aiheuttavat tekijät voidaan luokitella eri tavoin, mutta yleisin luokittelutapa on maailman terveysjärjestön (WHO) syy- ja tautikohtainen diagnoosiluokitus (ICD-19). Sen mukaan älyllisellä kehitysvammallisuudella tarkoitetaan tilaa, jossa henkisen suorituskyvyn tila on estynyt tai epätäydellinen. Kehitysvammaisen toimintakyky voidaan määritellä vasta, kun

tunnetaan ihmisen yksilölliset edellytyksensä ja ymmärretään yksilön oman ja sosiaalisen ympäristön rakenne ja odotukset. (Kehitysvammaliitto, 1995, s. 15, 20.)

Suomessa käsite kehitysvamma tarkoittaa älyllisesti kehitysvammaisia. Maailmalla käsitteen tarkoitus on kirjavampi. Suomalaisväestöstä lievästi kehitysvammaisten osuus on noin 30 000 henkilöä, keskivaikeasti kehitysvammaisten noin 10 000 ja vaikeasti kehitysvammaisten noin 5000 henkilöä ja syvästi kehitysvammaisten noin 5000 henkilöä. 1960- luvulta lähtien kehitysvammaisten osuus on pysynyt väestötasolla samana mutta lieväasteisesti vammaisten osuus on kasvanut, keski- ja vaikeasti vammaisten osuus vähentynyt ja syvästi kehitysvammaisten osuus on pysynyt samana. (Kaski ym., 2022, s. 14.) Tässä opinnäytetyössä käytetään käsitettä kehitysvammaisen kuvamaan henkilöä, jonka älyllinen kyky on edellä mainitun oirekokonaisuuden vuoksi rajoittunut.

Syyt kehitysvammaisuudelle voidaan myös luokitella käyttäen lähtökohtana kehitystapahtumia aikajärjestyksessä hedelmöityksestä aikuisikään. Kromosomipoikkeavuudet ja tietyt periytyvät sairaudet ja hermoston kehityshäiriöt voidaan todeta jo raskausaikana mutta tavallista on, että epäily lapsen kehitysvammaisuudesta herää ensimmäisten elinvuosien aikana. Hyvin lievät poikkeavuudet voidaan huomata vasta koulun alkaessa. (Kaski ym., 2022, s. 25.) Köyhyys ja siihen liittyvien tekijöiden katsotaan olevan merkittävin kehitysvammaisuuden aiheuttaja. Kehitysvammaisuus voi olla myös tuntemattomasta syystä johtuva. (Kaski ym., 2022, s. 51.)

Lääketieteellisen näkökulman mukaan kehitysvamma on oire aivojen toiminnan häiriöstä, joka on tullut ennen aikuisikää. Oire on merkki elimistön poikkeavasta toiminnasta ja oirekokonaisuus eli syndrooma sisältää useampia oireita. Esimerkiksi Downin oireyhtymässä, kehitysvamma on oirekokonaisuuden pääoire. Kehitysvammaisuus ilmenee henkilön vaikeutena ymmärtää ja oppia uusia asioita. Kehitysvammaisen henkilön on vaikeampaa soveltaa aiemmin oppimaansa uusissa tilanteissa ja hallita itsenäisesti elämäänsä itsenäisesti. Erilaiset liitännäissairaudet ja vammat voivat yhdistyä kehitysvammaan, kuten

epilepsia, autismin kirjon häiriöt, Alzheimerin tauti ja erilaiset aistivammat. (Vernerinet, 2022.)

Sosiaalisen näkökulman mukaan ajatuksena on, että jostain ihmisen ominaisuudesta tulee vammaisuutta yhteiskunnan asettamien asenteiden ja esteiden kautta. Vammaisuutta määrittelee pitkälti sosiaalinen ja kulttuurinen ympäristö, jossa vammaiseksi määritelty ihminen elää. Toimintakyvyn näkökulmasta tarkastellaan fyysisten ja psyykkisten vammojen tarkastelun sijaan henkilön vammaisuuteen, ei siihen miten hänen vammansa vaikuttavat päivittäiseen hyvinvointiin, osallisuuteen ja selviytymiseen. (Vernerinet, 2022.) Myös syvästikin kehitysvammaainen voi tehdä omaa elämäänsä koskevia päätöksiä jossain määrin, lähipiirin tuntiessa hänet ja hänen mieltymyksensä ja olemuskielensä. Kehitysvammaisuuteen liittyy myös henkilön subjektiivinen kokemus siitä, miten hän kokee vammaisuutensa. Kuten kaikki muutkin, kehitysvammaiset määrittelevät itsensä ensisijaisesti muiden asioiden kautta: esimerkiksi sukupuolen, asunnon, parisuhteen tai työn pohjalta. (Vernerinet, 2022.)

Kehitysvammaisilla on oltava oikeus oman elämänsä hallintaan ja osallistumiseen lähiyhteisöihin ja yhteiskunnan toimintaan. Sosiaali- ja terveydenhuolto tukee kehitysvammaisten ihmisten mahdollisuuksia edistää ja pitää yllä toimintakykyään ja terveyttään. Vammaispolitiikalla pyritään kehittämään vammaisten yhdenvertaisuutta, oikeuksia, oikeutta osallisuuteen, tarvittaviin palveluihin ja tukitoimiin. Yhdenvertaisuutta turvataan perustuslailla ja kansainvälisillä sopimuksilla. YK:n 2007 allekirjoitetussa yleissopimuksessa korostetaan vammaisten henkilöiden oikeuksista korostaa ihmisarvonäkökulmaa. (Kaski ym., 2012, s. 341.) Kaikilla ihmisillä on oikeus vapaa-ajan omavalintaiseen toteuttamiseen. Jotta tämä toteutuisi, yhteiskunnan tulisi tarjota vammaisen vapaa-ajan toimintaan tarvittavat resurssit. (Könkkölä, 1997, s. 91.) Kirjallisuudessa mainitaan, että vapaaehtoistyö kehitysvamma-alalla on niukkaa (Cruz ym., 2022).

Tutkimuksen Cruz ym., (2022) mukaan on tunnistettu kolme esteryhmää vapaaehtoistyön tekemiselle kehitysvamma-alalla. Tuloksissa tuotiin esiin, että

kehitysvammaisiin ihmisiin liittyä ennakkoluuloja ja tietämättömyyttä kehitysvammaisten ominaisuuksista. Monet ihmiset eivät ole tietoisia kehitysvammaisten ihmisten tarpeista ja erityispiirteistä. (Cruz ym., 2022.)

2.2 Kansalaisyhteiskunta, kolmas sektori ja vapaaehtoistoiminta

Kansalaisyhteiskunta on kokoava käsite, joka sisältää kolmannen sektorin, poliittisen omaehtoisen toiminnan ja vapaaehtoistoiminnan.

Kansalaisyhteiskunnassa yksilöt ja kansalaiset toimivat epävirallisesti. Se on käsite, joka on syntynyt vastakohtaksi taloudellisen toiminnan edellyttämälle yhteiskunnalliselle ja julkisen sektorin toiminnalle. Esimerkiksi työväenliikettä tai maaseudunliikettä voidaan kutsua kansalaisyhteiskunta käsitteellä. (Eskola & Kurki, 2001, s. 17.) Kansalaisyhdistyksissä tyypillinen toimintamuoto on toimintaryhmä, jaostot ja yhdistystoiminnan muodot. Toiminta perustuu ihmisten omaan innostukseen ja sitä kautta vapaaehtoistyöhön. (Kuuluvainen, 2015, s. 20.) Toimintaan osallistuminen on vapaaehtoista ja sillä ei pyritä tuottamaan voittoa (Möttönen & Niemelä, 2005, s. 4).

Kolmas sektori käsitettä käytetään kuvaamaan järjestöjen ja yhdistysten toimintaa. Se sisältää myös kansalaisista itsestään nousevia tukimuotoja, esimerkiksi vammaisten omia yhdistyksiä. Kolmansien sektoreiden toiminta sisältää usein vapaaehtoistoimintaa ja työtä. (Eskola & Kurki, 2001, s. 16–17.) Kolmanteen sektoriin luetaan urheiluseurat, avustusjärjestöt, kirkot, ammattijärjestöt ja avustussäätiöt. Suuria kolmannen sektorin vapaaehtoistyön organisoojia ovat esimerkiksi Suomen Punainen Risti ja partioliike. (Tenhunen & Porkka, 2017, s. 21.)

Tutkimuksessa vapaaehtoistoiminta on määritelty vapaaehtoisuuden ja palkattomuuden kautta. Vapaaehtoistoiminnassa on kyse palkattomasta ja pakottamattomasta toiminnasta, jota tehdään yhteisön ja toisten ihmisten eduksi. Tässä opinnäytetyössä käsitettä vapaaehtoistoiminta käytetään, kun

kuvataan organisaation, eli tässä tutkimuksessa Lyhty ry:n organisoimaa vapaaehtoistoimintaa.

Suomessa vapaaehtoistoiminnan periaatteita ovat tasa-arvoisuus, vapaaehtoisuus, palkattomuus, luottamuksellisuus, ei-ammattimaisuus, vastavuoroisuus ja yhteinen ilo. Vapaaehtoistoimintaa pidetään osana yhteiskunnan kolmatta sektoria. (Yeung, 2002, s. 11–12.)

Vapaaehtoistoiminnalla on merkitystä vapaaehtoiselle itselleen, palveluiden vastaanottajille, toimintaa organisoiville yhteisöille ja palvelujärjestelmille.

Lisäksi toiminnalla on vaikutusta toimijoiden lähiverkostoihin. Sen yhteiskunnalliset vaikutukset ovat merkittäviä. Yleisin motiivi osallistua vapaaehtoistoimintaan on toisten ihmisten auttaminen, joka koetaan merkitykselliseksi. Lisäksi motiivina on luoda sosiaalisia suhteita ja toteuttaa ja kehittää itseään. Keskustelua on käyty siitä, kenen työtä vapaaehtoiset paikkaavat ja pelkona on, että vapaaehtoistyö ja ammatillinen työ sotkeutuvat keskenään. Pelkona on, että vapaaehtoisilla paikataan ammatillisen työn vaje. Kokemuksen mukaan, vapaaehtoiset ovat toimiessaan lähellä ystävien, perheen ja sukulaisten roolia. Toiminnan yhteiskunnalliset merkitykset tulevat näkyviin vasta viiveellä. Toiminta lisää solidaarisuutta ja tasa-arvoa, edesauttaa yhteiskunnallisten erojen kaventumista ja tekee näkyväksi yhteisöllisyyttä. (Laimio & Välimäki, 2011, s. 19–22.)

Vapaaehtoistoiminnan aloittamiseen motiivina voi olla halu oppia uutta ja uusien taitojen ja tietojen käyttäminen. Toiminnan kautta voi tutustua samankaltaisiin ihmisiin ja jakaa omia kokemuksiaan. Lisäksi vapaaehtoistoiminta voi tuoda uusia ulottuvuuksia sosiaaliseen elämään. Toiminnassa koetaan ihmisten välistä vuorovaikutusta, johon kummatkin osapuolet osallistuvat. (Harju ym., 2001, s. 36–39.) Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen on tutkimusten mukaan vaikuttanut terveyteen, hyvinvointiin ja onnellisuuteen. Lisäksi sen on todettu parantavan toimintakykyä ja vähentävän masennusta. Toiminnan on todettu lisäävän elämän arvostusta ja merkityksellisyyden kokemusta. (Räihä, 2012, s. 3–4.) Vapaaehtoistoiminnassa mukana oleminen ja vapaaehtoisena toimiminen on hyvinvointia edistävä tekijä. Hyöty toiminnan kautta tulee esimerkiksi kokemuksesta, päivärytmistä ja sosiaalisista suhteista. Vapaaehtoistoiminta

mahdollistaa mielekästä tekemistä, valtaistumista, toimijuutta, yhteiskunnallista osallisuutta ja yhteiskuntaan kiinnittymistä. (Kuikka, 2019, s. 16, 26.)

Vapaaehtoistoiminnan tutkimus ja toiminnan parissa toimivat tahot ovat tiedostaneet erilaiset muutostrendit, jotka vaikuttavat tulevaisuudessa vapaaehtoistointaan. Lyhytkestoisemmat ja projektimaiset toimintamuodot koetaan kiinnostavammiksi ja toiminnassa korostuu yhä enemmän yksilölähtöisyys ja omilla elämäntavoilla sekä valinnoilla vaikuttaminen. Toiminnasta etsitään itselle merkityksellisyyttä elämää, ihmissuhteita ja elämäntapaa. Työnantajan arvomaailma ja sisältö koetaan tärkeämmäksi kuin palkka. Toimintaan vaikuttaa uudistavasti myös digitalisuuden nousu ja diginatiivien kasvaneiden sukupolvien toiminnan tavat. Kommunikaatio on reaaliaikaista ja jatkuvaa erilaisten älylaitteiden ja sosiaalisen median avulla. (Grönlund, 2014, s. 57–61.). Lyhty ry on yhdistys, joka järjestää vapaaehtoistointaa. Vapaaehtoistointaan tulevat vapaaehtoistyöntekijät eivät saa työstään palkkaa.

Meeri Kuikka on selvittänyt Pro gradu- tutkimuksessaan (2018) sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä vapaaehtoistoiminnan hyödyistä sosiaalityön asiakkaille. Vapaaehtoistointa voi olla voimaannuttavaa ja edesauttaa ihmisten hyvinvointia sekä parantaa elämänlaatua. Toiminnasta löytyy useita eri toimintoja, jotka voivat auttaa ihmisten hyvinvointia. Toimintaan osallistumisen kautta voi lisätä omaa toimijuuttaan, mikä lisää ja edesauttaa voimaantumista. Toiminta mahdollistaa toimijuuden lisäksi mielekkään tekemisen, yhteiskunnallisen osallisuuden ja siihen kiinnittymisen ja valtaistumisen. (Kuikka, 2018, s. 16, 26.) Vapaaehtoistoiminnan päämääränä on edistää erilaisuuden hyväksymistä ja toimia inhimillisemmän yhteiskunnan puolesta. Toiminnalle tyypillistä on toisten auttaminen ja ihmisten välinen vuorovaikutus. Toiminta on usein ennaltaehkäisevää työtä. Vapaaehtoistyön arvoa ei saisi mitata rahassa, työtunteja laskemalla tai osallistujien lukumäärällä. Sen vaikutukset näkyvät ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Tämän vuoksi vapaaehtoistyön pitkäaikaiset vaikutukset näkyvät vasta pitkäaikaisen ja syvällisen prosessin myötä. Vapaaehtoistointaa ei voi rakentaa ilman

ulkopuolista taloudellista tukea, vaan tarvitsee taloudellista tukea toimiakseen ja työntekijäresursseja. (Hursti, 2002, s. 15, 51.)

Koronakriisi aiheutti järjestöille laajat taloudelliset tappiot ja lisäsi järjestöjen tuen tarvetta. Kriisin aiheuttamat muutokset toimintaympäristöön voivat vaatia organisaatiossa toimintasuunnitelman päivittämisen ja järjestöissä tulisi arvioida kriittisesti voidaanko toimintaa jatkaa korona-aikaa ennen tehdyillä suunnitelmilla vai tulisiko toiminnan strategiaa pohtia uudelleen. Järjestöt ovat osa koronaratkaisua ja on tärkeää, että järjestöillä on riittävät resurssin toimia ihmisten tukena kriisin keskellä ja sen jälkeen. Koronakriisi lisäsi ihmisten auttamishalua. (Soste, 2020, Järjestöissä on aika päivittää toimintasuunnitelmat- paluu vanhaan vai kohti uutta?.) Lyhty on päivittänyt vapaaehtoistoimintansa suunnitelmaa koronakriisin aikana ja arvioinut vapaaehtoistoimintaansa vuoden 2020 alusta alkaen. Tarve vapaaehtoistyöntekijöille kasvoi koronakriisin aikana, sillä monet Lyhdyn asiakkaista joutuivat jäämään pois työpajapalveluista ja eri palveluiden vähentyessä tarvitsivat enemmän tukea arjessaan.

Vapaaehtoistyön ja vapaaehtoistoiminta eroavat toisistaan niin, että toiminta on kollektiivista toimintaa, joka voi rinnastua joissakin tilanteissa jopa harrastustoimintaan. Toiminta on myös tietyn tahon jäsenten keskuudessa tapahtuvaa kollektiivista toimintaa. Vapaaehtoistoiminta hyödyttää usein kolmatta osapuolta. Vapaaehtoistyön katsotaan kuvaavan yksilöllisen tehtävän suorittamiseen. Vapaaehtoistyössä saattaa olla selkeämmin toisen auttamisesta. Vapaaehtoistyö on tiukemmin organisoitu lakisääteiseen palvelujärjestelmään. (Valliluoto, 2014, s.14.)

2.3 Vapaaehtoistyö

Vapaaehtoistyöstä puhutaan, kun ihminen tekee ja edistää vapaasta tahdostaan yhteisten asioiden edistämistä tai autetaan muita ihmisiä. Vapaaehtoistyöstä ei makseta sen tekijälle palkkaa. (Grönlund, 2014, s. 57–61.) Tässä opinnäytetyössä käsitettä vapaaehtoistyö käytetään, kun puhutaan

työstä, jota vapaaehtoiset tekevät Lyhdyssä ilman rahallista korvausta. Suomessa vapaaehtoistyöhön on määritelty kuuluvaksi muun muassa vapaaehtoisuus, tasa-arvoisuus, luottamuksellisuus, ei-ammattimaisuus, vastavuoroisuus ja yhteinen ilo, sekä palkattomuus (Yeung, 2002, s. 11). Euroopan parlamentin mietinnöissä vuodelta 2008 selviää, että vapaaehtoistyölle on annettu erilaisia määritelmiä ja siihen voidaan liittää erilaisia ominaisuuksia. Vapaaehtoistyö määriteltiin mietinnässä seuraavin kriteerein. Vapaaehtoistyöstä ei saada palkkaa, tai muuta taloudellista palkkiota. Vapaaehtoistyötä tehdään ihmisen omasta tahdosta ja se on kaikille avointa toimintaa. Vapaaehtoistyö hyödyttää kolmatta osapuolta perheen ja ystäväpiirin ulkopuolelta. Lisäksi se on kaikille avointa toimintaa. (Valtiovarainministeriö, 2022, s. 14.) Vapaaehtoistyöksi voidaan luokitella myös talkootyö, naapuriapu ja urheiluseurassa toimiminen. Eräässä suomalaisessa tutkimuksessa tuodaan maantieteellisiä, ikäsidonnaisia tutkimuseroja siitä mikä mielletään vapaaehtoistyöksi. Esimerkiksi maaseudulla asuvat mielsivät vapaaehtoistyön mielellään ilmaiseksi avuksi ja talkoiksi ja suurimmissa kaupungeissa asuvat mielsivät vapaaehtoistyön tiettyihin kohteisiin tai yleisesti yhteisesti hyvään asiaan. (Yeung, 2002, s. 51–55.) Vapaaehtoistyö käsitteenä painottaa yksilön toimintaa ja vapaaehtoistoiminta organisaation toimintaa. Yksilön toiminta tapahtuu organisoituna laajemmassa toiminnassa, muutoin se olisi tavallista arkipäiväistä toimintaa, kuten naapurin auttamista. Usein vapaaehtoistyö on suhteessa kolmannen sektorin toimintaan, jolla kuvataan yhdistysten ja järjestöjen toimintaa. Vapaaehtoistyöntekijän katsotaan työskentelevän palkatta ja vapaaehtoistyötä voi organisoida palkattu työntekijä. (Eskola & Kurki, 2001, s. 16–17.) Vapaaehtoistoimintaa on myös julkisella sektorilla (KansalaisAreena, 2023).

Järjestötoiminnassa vapaaehtoistyöllä on merkittävä rooli. Toiminnan tulokset eivät kuitenkaan synny ilman kustannuksia, jotka voivat syntyä toiminnan organisoimisesta ja suunnittelusta, sekä kulukorvauksista. Todennäköisesti moni vapaaehtoistyön aktiviteeteista jäisi toteuttamatta, mikäli ne toteutettaisiin palkallisena toimintana. (Laasanen, 2011, s. 9.) Tutkimustulosten mukaan vapaaehtoistyöllä on suuri merkitys yhteiskunnassa toiminnallisesti ja

taloudellisesti. Vapaaehtoistyön merkityksen arvioidaan korostuvan tulevaisuudessa. (Laasanen, 2011, s. 9)

Vapaaehtoistyön tutkimus on ajankohtainen aihe, koska julkisten palveluiden rahoituksen haasteissa kysytään yhä enemmän järjestötoiminnan ja vapaaehtoistyön apua (Laasanen, 2011, s. 20). Vapaaehtoistyötä on tutkittu laajasti eri toimialoilla ja eri lähtökohdista. Suomessa kiinnostus kolmatta sektoria kohtaan laajeni 1990-luvun puolivälissä, mutta muuta Eurooppaa jäljessä. (Suikkanen 1998). Suomessa on tehty runsaasti vapaaehtoistyötä koskevia opinnäytetöitä ja pro gradu tutkielmia.

Tutkittavana ilmiönä on pääasiallisesti ollut jonkin organisaation toteuttama vapaaehtoistyö ja motivaatio tehdä vapaaehtoistyötä. Lisäksi on tutkittu vapaaehtoistyön vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin ja sitouttamista toimintaan. Tutkimuksia on tehty myös vapaaehtoistyön rahallisesta arvosta. Laasanen (2011) tekemässä tutkimuksessa on tutkittu mikä olisi vapaaehtoistyön kansantaloudellinen vaikutus ja merkitys verrattuna tilanteeseen, jossa toiminta tapahtuisi julkisen sektorin toimesta ja siitä maksettaisiin toimialoilla suoritettava palkka. Kansantaloudelliseksi arvoksi arvioidaan 132 miljoonaa euroa, mikä vastaa 20 000 asukkaan kunnan käyttötalousmenojen loppusummaa. (Laasanen, 2011, s. 9.) Lisäksi vapaaehtoistyön tutkimuksessa on tarkasteltu vapaaehtoistyön, kirkon ja uskonnollisuuden suhdetta. Tätä opinnäytetyötä varten olen perehtynyt lähinnä kehitysvammaisuuden vapaaehtoistyötä koskeviin tutkimuksiin ja opinnäytetöihin.

Suomessa vapaaehtoistyön rahallinen arvo on kuusi miljardia euroa (Kalmari, 2018, s. 6). Vapaaehtoistoimijoiden tarve on lisääntynyt 85 % järjestöistä. Avun saavat ovat muun muassa maahanmuuttajia, mielenterveys- ja päihdekuntoutujia, työttömiä, vammaisia ja pitkäaikaissairaita. Lisäksi keskimäärin 59 % yhdistysten vapaaehtoisista on vertaisia, eli avun saajat toimivat itse vapaaehtoisina. Suomessa toimii noin 10 000 sosiaali- ja terveysalan yhdistystä, joissa puoli miljoonaa kansalaista toimii niissä vuosittain vapaaehtoisena. Vapaaehtoistoiminnan painoarvoa toimintansa kokonaisuudessa pitää suurena 74 % paikallisyhdistyksistä ja 65 %

valtakunnallisista järjestöistä. Pelkästään neljä viidestä sosiaali- ja terveysyhdistyksistä toimii vapaaehtoistyön voimin. Valtakunnallisissa järjestöissä vapaaehtoistoiminta on yksi toiminnan elementeistä ja ne toimivat muutoin ammatillisesti. Paikallisyhdistystoiminta, toimii sen sijaan pitkälti vapaaehtoisten varassa. Järjestöissä voimavaroja suunnataan vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen. Kolmasosassa järjestöistä lisätään resursseja paikallisesti, alueellisesti tai valtakunnallisesti. Kehitys osa-alueita ovat muun muassa vapaaehtoistoiminnan koordinointi, vapaaehtoisten koulutus ja tuki. (Soste, 2018, Sosiaali- ja terveysjärjestöt ovat keskeinen vapaaehtoistoiminnan kenttä.) Suomessa ei ole lakia vapaaehtoistyöstä, kuten muualla Euroopassa. Vapaaehtoistyön säädökset on hajautettu useiden eri lakien alle. Vapaaehtoistyöhön liittyvät pykälät ovat usein tulkinnanvaraisia. Laissa ei kerrota, minkälaisia tehtäviä vapaaehtoiset saavat tehdä. (Kaila, 2014, s. 112.)

2.4 Vapaaehtoistoiminnan kehittäminen

Kehittäminen nähdään usein toimintana, jolla tähdätään selkeästi määritellyn tavoitteen saavuttamiseen. Kehittämistoiminnan laajuus, lähtökohta ja kohde sekä organisointitapa voivat vaihdella huomattavasti. Kehittäminen on käytännön asioiden parantamista, edistämistä ja korjaamista. Kehittämisessä tärkeää on tavoitteellisuus ja tarkoituksena on saada aikaan muutosta. Kehittäminen voi pitää sisällään uusien asioiden ideoiden kehittämisen ja niiden vakiinnuttamisen. (Toikko & Rantanen, 2009, s. 14–16.) Ammattimaisesti johdetussa yhdistyksessä on palkattuna työntekijöitä, jotka johtavat ja koordinoivat vapaaehtoistoimintaa. Toiminnan suunnittelu ja vastuu on palkatuilla työntekijöillä (Kuuluvainen, 2015, s. 17). Vapaaehtoistyötä kehittäessä on tehtävä toiminnan arviointia, jotta kehittäminen suuntautuisi oikeisiin aisoihin. Arviointi antaa tietoa toiminnan ohjaamisen ja päätöksen teon tueksi. Lisäksi arvioinnilla saadaan vapaaehtoistyön tulokset näkyville, sekä sen kehittämis- ja muutostarpeet. Johtoryhmälle on tärkeää tiedottaa arvioinnin tuloksista ja yhteenvetoa toiminnan etenemisestä. Tuloksia peilataan

toimintasuunnitelmaan laadittuihin tavoitteisiin ja on mietittävä, päästiinkö haluttuihin tavoitteisiin, missä onnistuttiin ja missä voitaisiin toimia paremmin. (Nyman & Riikonen, 2015, s. 86–87.) Järjestö, joka on vetovoimainen, suunnittelee toimintaansa ja asettaa itselleen strategisia tavoitteita, sekä arvioi ja kehittää toimintaansa. Vetovoimainen järjestö ennakoii järjestössä tapahtuvia mahdollisia muutoksia, sillä on toimivat verkostot erilaisiin sidosryhmiinsä ja se seuraa toimintaympäristöään aktiivisesti. Vetovoimaisuuden ydin on mielekäs vapaaehtoistyötoiminta. (Nyman & Riikonen, 2015, s. 38–39.)

Järjestötyötä on alettu kehittää 2000-luvun alkupuolella. Tulevaisuuden miettiminen mahdollistaa laadukkaamman toiminnan. Kehittämistä täytyy tehdä eri näkökulmista eri henkilöiden toimesta. On tärkeää, että jokainen toimija on mukana kehittämisessä omalla panoksellaan. Kehittämisessä tarvitaan sitoutumista, asennetta ja valmiutta, sekä pitkäjänteisyyttä jotta voidaan saavuttaa tuloksia. Kehittämisen tulee olla järjestön toimintaa. (Harju, 2004, s. 9, 135–136). Kehittäessä voidaan kysyä, miten toimintoja olisi mahdollista kehittää palvelun käyttäjien ehdoilla (Toikko & Rantanen, 2009, s. 163.) Tässä opinnäytetyössä käsiteltä kehittäminen käytetään analysoitaessa haastateltavilta nousevia ideoita uudistaa Lyhdyn vapaaehtoistoimintaa. Työssäni ollaan kiinnostuneita asiakkaan, vapaaehtoistyöntekijän ja työntekijän näkökulmista. Jotta voidaan kehittää toimintaa, on vaatimuksena luoda ensin ymmärrystä. Tieto on aikaan ja kontekstiin sidonnaista ja siten tulkintojen tekeminen vaatii riittävästi kyseisen kontekstin sisällä olevia dokumentteja tai kertomuksia niistä, jotta voidaan tehdä johtopäätöksiä tai vertailuja. (Puusa & Juuti, 2020, s. 35.) Kehittämisessä ihmisten tulee olla mukana kehittämässä itseään koskevia asioita, jotta voidaan ajatella ihmisten toimivan aktiivisesti omien asioidensa uudistajana ja kehittäjänä. (Kivipelto, 2008, s. 24.) Tässä opinnäytetyössä kehittämisideoita haluttiin kuulla Lyhdyn asiakkaalta, vapaaehtoistyöntekijältä ja työntekijältä. Vapaaehtoistoiminnan organisoiminnin ja kehittämisen jakautuessa useammalle ihmiselle, voidaan puhua kollektiivisesta johtamisesta. (Kuuluvainen, 2015, s. 40). Vapaaehtoistoiminnan kehittäminen ja johtaminen vaatii yhteisen vision luomista ja sen vaalimista, hyvää viestintää ja yhteisiä päämääriä. Toiminnan koordinaattorin tulee inspiroida ja pyrkiä vaikuttamaan ympärillä oleviin ihmisiin. (Kuuluvainen, 2016, s. 13.)

Kansalaisareena on julkaissut vuonna 2022 nuorten vapaaehtoistoiminnan kehittämistä koskevan julkaisun, jossa Uutela & Tuomainen kuvaavat, miten järjestöjen tulisi tukea nuoria, jotka toimivat vapaaehtoisina. Järjestöjen tulisi tarjota uusia oivalluksia, energiaa ja sisältöä elämään ja olla nuorten tukena kasvussa vaikuttajiksi ja aktiivisiksi kansalaisiksi. Jotta nuoret saataisiin mukaan toimintaan, tulisi heidän ideansa ottaa vakavasti ja miettiä yhdessä, miten ideat voitaisiin toiminnassa toteuttaa. Lisäksi järjestössä tulisi olla resursseja tukea nuorten hyvinvointia ja keskittyä siihen, että toiminta on kestäväällä pohjalla lisäten mielen hyvinvointia. Jotta nuoret olisivat osallisina toimintaa, on olennaista huomioida myös se, että kaikki pääsevät osallistumaan toimintaan omista lähtökohdistaan käsin ja jokaisen ääni otetaan huomioon keskustelussa. Järjestöjen kautta nuoret voivat saada ensikosketuksen erilaisiin tapoihin toimia ja vaikuttaa yhteiskunnassa. (Uutela & Tuomainen, 2022, s. 12–14.)

Kansalaisareenan julkaisussa Suoranta & Uljas-Bärman kuvaavat, että nuorelle vapaaehtoiselle voi kasautua toiminnassa suuri määrä vastuuta. Jotkut nuoret haluavat haastaa ja kehittää itseään ja on hyvä kannustaa ja antaa mahdollisuus tehdä sellaista vapaaehtoistoimintaa, joka on itselle mieluisaa ja sopivaa. Järjestön vastuulla on pitää huolta, että vapaaehtoisen vastuu ei kasva liian suureksi ja tekemisessä pysyy ilo ja rentous mukana. Negatiivisesti vapaaehtoisuuteen vaikuttavana tekijänä ovat epätasaisesti jakautuva vastuu ja stressi. (Suoranta & Uljas-Bärman, 2022, s. 19, 21.) Tässä tutkimuksessa vapaaehtoistyöntekijänä toimivan nuoren ääni yritetään saada haastatteluiden kautta esiin ja tuoda kehitysehdotuksia vapaaehtoistoimintaan. Myös vastuuasiat nousevat tämän tutkimuksen tulos- ja pohdintaosioissa vahvasti esille.

Kati Väättänen on selvittänyt YAMK tutkimuksessaan (2021), miten iäkkään kehitysvammaisen osallisuutta voidaan tukea vapaaehtoistoiminnan avulla. Tutkimuksen tavoitteena oli hankkia asumispalveluyksikköön tietoa vapaaehtoistoiminnan organisoiminnin ja kehittämisen tueksi. Tutkimuksessa kysyttiin kokemuksia, ajatuksia ja kehittämisideoita kehitysvammaisilta, työntekijöiltä ja vapaaehtoisilta vapaaehtoistoiminnasta. Tutkimuksen tuloksista ilmeni, että iäkkäiden kehitysvammaisten osallisuutta voidaan tukea

vapaaehtoistoiminnan avulla, johon vaikuttaa eri asiat kuten itsemääräämisoikeus, asiakaslähtöisyys ja vuorovaikutus. Jotta vapaaehtoistointa ja osallisuuden tukeminen toteutuisivat, vaatii se iäkkäiden kehitysvammaisten tuntemista ja luottamuksen syntymistä. (Väätänen, 2021, s. 26–35) Tutkimuksessa on samankaltaisia piirteitä kuin omassani, se on tehty toiminnan kehittämisen ja organisoimnin tueksi ja siinä on kerätty kokemuksia ja kehittämisideoita kehitysvammaisilta, asiakkailta ja työntekijöiltä. Bäckström Virve on selvittänyt YAMK tutkimuksessaan (2020) tarvetta kehitysvammaisten vertaistukitoiminnan kehittämiseen, joiden tulosten pohjalta on tehty suunnitelma, miten toiminta voitaisiin käynnistää.

Salo Taina on selvittänyt YAMK tutkimuksessaan (2021) vapaaehtoisina toimivien ja kehitysvammaisten kokemuksia toiminnasta. Kokemusten selvittämisen avulla pyrittiin keräämään tietoa ja kehityskohtia, jotta toimintaa voitaisiin kehittää. Tutkimuksen tuloksista selvisi, että vapaaehtoistointa mahdollisti hyvinvoinnin lisääntymisen, toi päiviin erilaisuutta ja mahdollisuuden osallisuuteen. Tuloksista myös selvisi, että vapaaehtoistyöntekijä toimii arkea edistävien, tukevien ja vahvistavien teemojen keskellä. (Salo, 2021, s. 1, 76) Tutkimukseni tuloksista ilmenee myös, että vapaaehtoistointa mahdollistaa asiakkaille, työntekijöille ja vapaaehtoistyöntekijöille päivien erilaisuuden, osallisuuden ja näin hyvinvoinnin lisääntymisen. Tutkimuksia on tehty myös liittyen vapaaehtoistoiminnan avulla kehitysvammaisten osallisuuden ja itsemääräämisoikeuden lisäämiseen ja toteutumiseen liittyen.

2.5 Asumispalvelut ja työpajapalvelut

Suomessa sosiaali- ja terveystyöpalvelut vastaavat lainsäädännöstä, joka koskee asumispalveluja ja niiden yleistä ohjausta ja valmisteluita. Tässä opinnäytetyössä käytän käsitettä asumispalvelu kuvaamaan Lyhdyssä järjestettyjä asumispalveluja kehitysvammaisille henkilöille. Asumispalvelut ovat sosiaalipalveluja, joiden järjestämisestä vastaa hyvinvointialue. Asumispalvelut järjestetään myös kehitysvammaisten ja vammaispalvelulain erityishuollosta annetun kehitysvammalain L 380/1987 perusteella. Vaikeavammaiselle

henkilölle järjestetään vammaispalvelulain mukaista palveluasumista, joka tarvitsee jatkuvasti toisen henkilön apua suoriutuakseen päivittäisistä toiminnoista. Palveluasumiseen kuuluvat palvelut, jotka ovat itsenäiselle suoriutumiselle välttämättömiä. Palvelut ovat maksuttomia. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2023, Asumispalvelut ja asunnon muutostyöt.)

Vammaisten henkilöiden työtoimintaa voidaan järjestää sosiaalihuoltolain L 710/1982 perusteella. Tässä opinnäytetyössä käytän käsitettä työpajapalvelu kuvaamaan Lyhdyssä järjestettyjä työpajapalveluja kehitysvammaisille henkilöille. YK:n vammaissopimus korostaa, että vammaisella henkilöllä on oikeus tehdä työtä yhdenvertaisena kansalaisena muiden kanssa. Jokaisella tulee olla yhtäläiset oikeudet elantonsa ansaitsemiseen. Vammaisilla henkilöillä on oikeus saada sama palkka kuin muidenkin henkilöiden samanarvoisesta työstä. Yhteiskunnan tehtävänä on edistää vammaisten henkilöiden mahdollisuuksia työllistyä. Työtoiminnan sisältöä pitäisi kehittää niin, että toiminnasta on mahdollista saada työllistymisessä tarvittavaa tukea. Henkilöllä katsotaan olevan edellytykset osallistua työtoimintaan, jos toimintaan osallistuminen on mahdollista esimerkiksi henkilökohtaisen avustajan tukemana. Jos vaikeavammaisen henkilö ei pysty vamman tai sairauden aiheuttaman erittäin vaikean toimintarajoitteen takia osallistumaan työtoimintaan, järjestetään henkilölle päivätoimintaa. (THL, 2023, Työtoiminta.)

2.6 Kokemukset

Kokemus on kokemalla saatua tietoa, taitoa ja tuntemusta, joka voi syntyä ajan kuluessa tai hetkessä (Karppinen & Latomaa, 2007, s. 78). Ihmisen kokemukset ovat ainutlaatuisia ja ne voivat olla hetkellisiä elämyksiä tai tunteita. Tunteiden ja kokemuksen eroja on vaikea erotella, sillä kokemusta ei voi olla ilman aisteja ja tunteita. (Karppinen & Latomaa, 2007, s. 75.) Tutkijan on ymmärrettävä oikein kokemuksien merkityksiä. Aina kokemukset eivät avaudu suoraan tutkijalle, jolloin tulkinnalla on tärkeä rooli. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 35.)

Kokemukset rakentuvat merkityksistä ja maailma näyttäytyy merkityksinä ihmisille. Tutkittaessa kokemuksia, tutkitaan kokemuksien rakennetta ja merkityssisältöä. Ihmisillä, jotka elävät eri kulttuuripiireissä on erilainen elämissaailma ja he elävät erilaisissa todellisuuksissa, koska asioilla on heille erilaiset merkitykset. Fenomenologisen merkitysteorian mukaan ajatellaan, että ihmisyksilö on pohjimmiltaan yhteisöllinen ja merkitykset, joiden valossa todellisuus avautuu ovat yhteisön synnyttämiä, jossa on kasvettu. Tutkittavat ihmiset ovat osa jonkin yhteisön luomaa merkitysten perinnettä, jonka vuoksi jokaisen yksilön kokemusten tutkimus paljastaa jotain yleistä. Kokemus on aina omakohtainen, jota käsitys ei välttämättä ole. Käsitteet eivät ole aina muodostuneet omien kokemusten reflektiosta, vaan ne ovat peräisin ihmisyhteisöistä, jossa olemme eläneet. Kokemukseen kuuluu aina yksilölliset elementit, vaikka sitä säätelevät yhteisölliset merkitykset. Kokemusta ei ole koskaan loppuun saakka ymmärretty, joka jättää tiedostomattomaksi jääviä tunteita ja ”kokemuspuolia”. Kysymyksen ja vastauskertomuksen kieli saavuttaa kokemuksen silloin, kun puhutaan mahdollisimman konkreettisesti. (Valli, 2018, s. 31–32, 40.)

3 TARKOITUS JA TAVOITE

3.1 Tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia kokemuksia Lyhdyn vapaaehtoistoiminnasta on saavutettu ja minkälaisia kehitysideoita haastateltavilla on toimintaan. Tavoitteena oli saada kokemuksia ja kehitysideoita analysoimalla toiminnasta tietoa, jota voi käyttää toimintaa organisoidessa, arvioitaessa sekä kehittäessä. Ennen opinnäytetyöni aloittamista mietin, miten Lyhdyn vapaaehtoistyötä voitaisiin lähteä tutkimaan,

jotta toimintaa voitaisiin arvioida, analysoida ja kehittää. Tulini siihen tulokseen, että käytän opinnäytetyössäni tutkimusmenetelmänä teemahaastattelua. Vapaaehtoistyöhön liittyviä tutkimuksia on useita. Koin opinnäytetyöni tuovan lisäarvon sen tutkimuksen painottuessa kehitysvamma-alan parissa työskenteleviin vapaaehtoistyöntekijöihin ja sitä kautta myös vapaaehtoistyön tuoma lisäarvo tällä erityisalalla tulee näkyväksi. Lyhty ry ei ole tehnyt aikaisempia tutkimuksia liittyen vapaaehtoistyöhön, vaikka vapaaehtoistyötä Lyhdyssä on tehty yli 20 vuoden ajan. Projekti ja laajempi vapaaehtoistoiminta on aloitettu vasta vuonna 2020, joten tutkimukselle ei ole todennäköisesti nähty tarvetta. Teoreettisena viitekehyksenä opinnäytetyössäni on kehitysvammaisuus, vapaaehtoistoiminta, vapaaehtoistyö ja vapaaehtoistyön kehittäminen. Opinnäytetyössäni ei ole varsinaista tutkimusongelmaa.

Tutkimuksessa tuodaan esiin päätulokset mistä selviää kuvaus toiminnan sisällöstä ja kehityskohteiksi nousseet ideat Lyhdyn vapaaehtoistoiminnan kehittämistä varten. Tulokset on analysoitu sisällönanalyysi menetelmää käyttäen tulokset osiossa. Rakenteiden osalta perehdyn tarkastelemaan vapaaehtoistoiminnan sisältöä, kokemuksia ja vapaaehtoistoiminnan kehittämistä. Tulosten pohjalta tarkoituksena on ollut saada Lyhdyn vapaaehtoistoiminnasta tietoa, jota voidaan käyttää toimintaa organisoidessa, arvioitaessa sekä kehittäessä. Mikäli toimintaa lähdetään kehittämään tulosten pohjalta, voidaan toiminnasta saada laadukkaampaa. Laadukkaalla vapaaehtoistoiminnalla tarkoitetaan, että pyritään tekemään oikeita asioita mahdollisimman hyvin. Laatua määrittävät toiminnan merkittävyys, palkitsevuus ja kiinnostavuus. (Laimio & Välimäki, 2011, s. 23.)

Lähdin tutkimaan ja kehittämään Lyhdyn vapaaehtoistoimintaa seuraavilla kysymyksillä: 1. Miten Lyhdyn asiakas, vapaaehtoistyöntekijä ja työntekijä kuvaavat Lyhdyn vapaaehtoistoimintaa? 2. Miten Lyhdyn vapaaehtoistoimintaa voisi kehittää tulevaisuudessa? Tutkimuskysymykset muotoutuivat opinnäytetyötä tehdessäni.

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

4.1 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus. Laadullinen tutkimus on aina empiiristä, eli se perustuu aina aineistoihin ja niiden analyysiin (Juhila, i.a.-a). Menetelmä sopii hyvin tutkimukseen, jossa tutkitaan luonnollisia tilanteita, tapahtumien yksityiskohtaisia rakenteita tai jos halutaan tietoa tiettyihin tapauksiin (Metsämuuronen, 2006, s. 88). Kvalitatiivinen tutkimus sopi

tutkimukselleni hyväksi menetelmäksi, sillä tutkin ihmisten kokemuksia. Tutkimuksessani hyödynnettiin teoriatietona tieteellistä kirjallisuutta sekä aiheeseen liittyviä aikaisempia tutkimuksia. Kvantitatiivinen tutkimus ei olisi sopinut tutkimusmenetelmäksi, sillä numerot ja tilastot eivät toisi riittävän paljon tietoa vapaaehtoistyön kokemuksista ja havainnoista, joten kvalitatiivinen lähestymistapa oli parempi tähän tutkimukseen. Olen aikaisemmin työssäni tehnyt vapaaehtoistyöstä palautekyselyitä sähköisesti, joiden en koe tuovan riittävää määrää tietoa Lyhdyn vapaaehtoistoiminnasta. Valmiit kyselyt eivät myöskään anna vastaajalle mahdollisuutta saada tarkennusta kysymyksiin ja jää vastaajan tulkinnan varaan, mitä kysymyksellä haetaan. Lisäksi olen havainnut, että kyselyihin ei osata ottaa töistä aikaa niiden tekemiseen ja siksi vastausprosentti on saattanut jäädä alhaiseksi. Omasta kokemuksestani, valmiisiin kyselyihin olen saanut vähemmän vastauksia mitä olen saanut kohtaamisten kautta palautetta. Mikäli olisin tehnyt kyselyitä sähköisesti, koen etteivät Lyhdyn kehitysvammaiset asiakkaat olisi pystyneet niihin vastaamaan.

4.2 Aineiston keruu

Opinnäytetyöni aloittaminen oli helppoa minulle, sille omasin jo tietoa laajalti Lyhdyn vapaaehtoistoiminnasta. Lisäksi pitkä työhistoriani Lyhdyssä mahdollisti hyvän ja sujuvan yhteistyön yhteisön parissa. Opinnäytetyöni prosessi alkoi siitä, kun ehdotin aihetta Lyhdyn johtoryhmälle. Sain heiltä varmistuksen, että aihe on tärkeä ja mielenkiintoinen opinnäytetyön aiheeksi ja siitä on hyötyä Lyhdylle vapaaehtoistoimintaa kehittäessä ja lisäksi toimintaa arvioitaessa. Aloitin opinnäytetyön suunnittelun kahden opinnäytetyön ohjaajan tukemana. Etätapaamisissa sain palautetta ja ideoita opinnäytetyön ja tutkimuksen tekemiseen ja sain tärkeitä vinkkejä opinnäytetyön prosessiin. Kokemuksia ja kehitysideoita Lyhdyn vapaaehtoistoiminnasta saatiin teemahaastatteluista, joita toteutettiin Lyhdyn asiakkaalle, työntekijälle ja vapaaehtoistyöntekijälle.

Teemahaastattelut käytettävänä aineistonkeruumenetelmänä tuntui hyvältä vaihtoehtoilta käyttää opinnäytetyössäni, sillä pystyin vielä tarkentamaan kysymyksiä haastattelutilanteissa. Teemahaastattelu menetelmällä voidaan

täsmentää ja tulkita kysymyksiä (Metsämuuronen, 2006, s. 113).

Haastateltavaksi valikoituivat vapaaehtoistoiminnan parissa työskenteleviä henkilöitä. Haastateltaviksi valitsin asiakkaan, joka ei ollut itselleni entuudestaan tuttu ja kollegani kertoivat hänen sopivan haastateltavaksi. Halusin valita haastateltavaksi työntekijän, joka ei ollut myöskään työskennellyt kanssani. Vapaaehtoistyöntekijä, joka valikoitui haastateltavaksi ei ollut myöskään työskennellyt kanssani samassa yksikössä.

Opinnäytetyössä käytettäviä menetelmiä suunnitellessa tuli ottaa huomioon myös korona pandemian tuomat rajoitukset, en voinut lähteä toteuttamaan ryhmähaastatteluja mikä oli alun perin ajatuksenani. Tulin tulokseen, että jotta saisin haastattelut tehtyä mahdollisimman turvallisesti, tein ne eri ajankohtina yksilöhaastatteluina. Lisäksi haastatteluissa huomioitiin turvavälit ja hygieniakäytännöt. Laadulliselle tutkimukselle on haastateltavien pieni määrä (Hirsjärvi ym., 2007, s. 176). Tutkimuskohteena olivat ihmiset, jotka olivat aktiivisesti mukana vapaaehtoistoiminnassa.

Teemahaastattelu on yksi käytetyimmistä laadullisen tutkimuksen tiedonkeruumenetelmistä (Kananen, 2014, s. 91). Teemahaastattelussa oletetaan, että jokaisen yksilön kokemuksia, tunteita, uskomuksia ja ajatuksia voidaan tutkia tällä menetelmällä. Menetelmässä korostetaan haastateltavien määritelmiä tilanteista ja elämysmaailmaa. Haastattelumenetelmä ottaa huomioon, että ihmisten antamat merkitykset ovat keskeisiä samoin kuin heidän tulkintansa asioista. Teemahaastattelu etenee tiettyjen teemojen varassa. (Hirsjärvi & Hurme, 2001, s. 48.) Menetelmän etuna on, että se tuo syventävää tietoa aiheesta ja sillä voidaan selventää vastauksia. Lisäksi menetelmällä voidaan tuoda haastateltavaa koskevia asioista esille mahdollisimman vapaasti. Haastateltava on tutkimuksessa aktiivinen ja vaikuttava osapuoli. (Hirsjärvi & Hurme, 2001, s. 35.) Mielestäni tämä menetelmä oli hyvä tiedonkeruumenetelmänä, sillä sitä pystyi käyttämään haastateltaessa asiakasta, vapaaehtoistyöntekijää ja työntekijää. Haastateltavat olivat haastattelutilanteessa aktiivisessa roolissa ja kertoivat heidän kokemuksiaan, tuntemuksiaan ja havaintojaan vapaaehtoistoiminnasta. He pystyivät kertomaan laajasti vapaaehtoistoiminnasta, kehitysehdotuksia ja tuomaan syventävää

tietoa aiheeseen liittyen. Haastattelutilanne eteni samalla kaavalla jokaisessa haastattelutilanteessa tiettyjen teemojen varassa. Pystyin esittämään haastateltaville lisäkysymyksiä, joita pidin tutkimukselle tärkeänä.

Ensin ennen teemahaastatteluiden aloittamista, perehdyin vuosina 2019–2021 vapaaehtoistoiminnan palautekyselyiden vastauksiin, jotka olin tehnyt työskennellessäni vapaaehtoistoiminnan koordinaattorina. Vastajilla on ollut tieto siitä, että vastauksia käytetään vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen. Olin tehnyt nämä kyselyt sähköisesti vapaaehtoistoiminnan parissa toimiville. Vastauksista näkyi vapaaehtoistoiminnan parissa työskentelevien tuomia ajatuksia vapaaehtoistoiminnan haasteista ja toimivuudesta vuosina 2019–2021. Tuosta aineistosta esiin nousseita asioita käytin ainoastaan teemahaastatteluiden kysymysten pohjana, eikä aineistoa tuoda esiin muuten tässä tutkimuksessa tai tuloksissa.

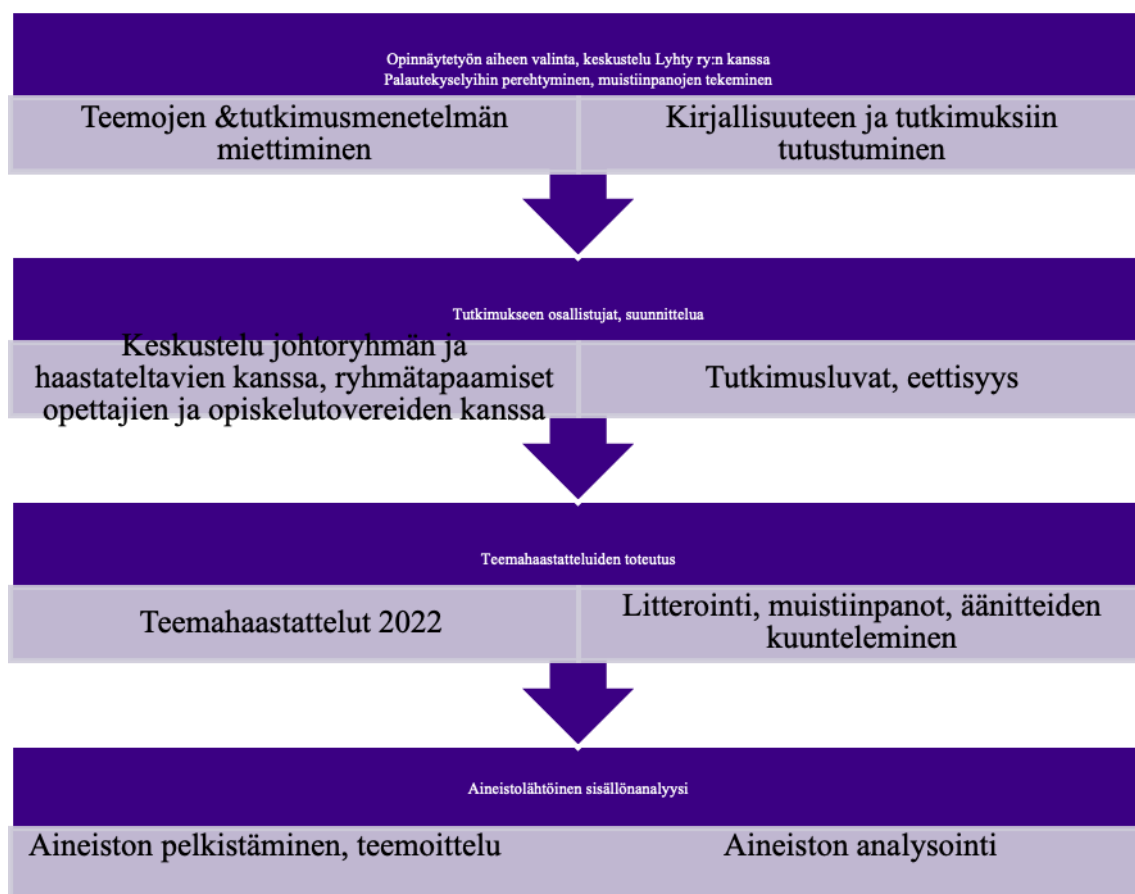
Haastatteluihin osallistui Lyhdyn asiakas, vapaaehtoinen ja työntekijä, joka on toiminut vapaaehtoisen mentorina. Hain tutkimuskysymyksiini vastauksia haastateltavilta teemahaastatteluiden avulla, jotka toteutettiin yksilöhaastatteluina vuoden 2022 alussa. Vapaaehtoistyöntekijän haastattelu toteutettiin englannin kielellä ja muut haastattelut suomen kielellä. Koska Lyhdyn vaikea-asteisesti kehitysvammaiset asiakkaat eivät pysty osallistumaan haastatteluihin, suunnitelmassa oli käyttää tutkimuksessa lisäksi havainnointiaineistoa. Kuitenkaan etnografisen tutkimuksen tekemiseen ei ollut riittävästi aikaa, joten rajasin tämän tutkimuksestani pois.

Koska aikaisempaa tutkimustyötä ei ole tehty Lyhdyssä aikaisemmin, päätin ottaa teemahaastatteluiden suunnittelun pohjaksi aikaisemmin työssäni tekemäni palautekyselyt. Kirjasin muistiin asioita, jotka olisivat hyviä teemoja teemahaastattelua tehdessä. Tutustuin vapaaehtoistyöhön liittyvään kirjallisuuteen ja tutkimuksiin, sekä eri tutkimusmenetelmiin. Liityin myös Kansalaisareenan toimintaan, jossa on myös muita vapaaehtoistyönkoordinaattoreita ja he tiedottavat vapaaehtoistyöhön liittyvistä uusista julkaisuista ja webinaareista säännöllisesti. Pohdin myös oman työni kautta tulleen kokemuksen kautta teemoja, joita tulisi huomioida

vapaaehtoistoiminnan kehittämistä tutkiessa. Kehittämiskohteiksi näin ennen tutkimuksen aloittamista vapaaehtoistyöntekijöiden sekä henkilökunnan tukemisen, perehdyttämisen, vapaaehtoistyön omaksumisen osaksi Lyhdyn toimintaa, vapaaehtoistyöntekijöiden ohjaamisen, asiakkaan osallisuuden vahvistamisen vapaaehtoistoiminnalla ja resurssien parantamisen hallintatyössä. Suunnitellessa teemahaastattelua olen ottanut huomioon myös kiinnostukseni eri näkökulmiin. Erityisesti olen ollut kiinnostunut Lyhdyn vapaaehtoistoiminnassa sen asiakasnäkökulmasta, millaisia kokemuksia on jo saavutettu ja halutaan saavuttaa. Lisäksi siitä, millä tavoin vapaaehtoisia voidaan tukea paremmin ja millä tavoin vapaaehtoistyö on vaikuttanut vapaaehtoistyöntekijän parissa toimiviin. Lisäksi olen kiinnostunut siitä, miten vapaaehtoistyöntekijän autonomiaa ja luovuutta työssä voidaan edistää. Tärkeänä kysymyksenä pidän myös, mikä estää/mahdollistaa vapaaehtoistyöntekijän ohjaamisen. Teemahaastattelussa teemat oli valittu etukäteen ja ne perustuivat tutkimuksen viitekehykseen. Teemat olivat: vapaaehtoistyön sisältö, asiakkaan osallisuus, kehitysehdotukset, tuki ja perehdytys, sekä kokemukset ja muistot. Olin miettinyt haastattelutilanteeseen myös tarkentavia kysymyksiä ja näitä tuli luonnostaan lisää haastattelutilanteessa.

Opinnäytetyöstä kerroin tutkimukseen osallistujille vuoden 2021 syksyllä. Kerroin opinnäytetyön tarkoituksesta ja mihin sitä tullaan käyttämään. Kävin keskustelua Lyhdyn johtoryhmän, asiakkaan, vapaaehtoisen ja työntekijän kanssa tutkimukseen osallistumisesta ja siitä olisivatko he kiinnostuneita osallistumaan tutkimukseen. Kaikki osallistujat kertoivat olevansa kiinnostuneita osallistumaan tutkimukseen, ja siitä alkoi erilaisten lupapapereiden hoitaminen. Teemahaastatteluiden tutkimuspäivät aloitin vuoden 2021 lopulla. Pääsin toteuttamaan haastattelut vuoden 2022 alussa. Päivien kanssa tuli muutoksia pandemian takia ja jouduin siirtämään haastatteluja useilla viikoilla eteenpäin. Tein viimeisimmän haastattelun huhtikuussa 2022. Haastateltaviksi valitsin asiakkaan, joka ei ollut minulle tuttu entuudestaan, sillä en halunnut oman kokemukseni tai asemani vaikuttavan haastateltavaan. Kuulin, että hän kertoo mielellänsä tarinoita, joten ajattelin hänen olevan sopiva haasteltava. Vapaaehtoistyöntekijä ja työntekijä valikoituivat sattumanvaraisesti.

Olin miettinyt haastattelupaikoiksi tilat, joissa haastattelut olisi mahdollista suorittaa mahdollisimman korona turvallisesti, sekä tilassa, jossa ei olisi häiriötekijöitä. Lähetin ennen haastatteluja osallistujille saatekirjeet, tutkittavan tiedotteet ja sovimme aikatauluista. Haastattelun alussa kerroin tutkimusintressin, eli mitä haastattelussa halutaan selvittää. Haastattelussa käytettävät kysymykset auttoivat haastateltavaa ymmärtämään, mihin kysymyksiin haluttiin saada vastauksia. Tarkoituksenani oli tehdä tutkimuskysymyksistä selkeitä ja ymmärrettäviä, jotta jokainen haastateltava ymmärtäisi mitä haluan selvittää. Haastateltavia oli 3. Mikäli haastateltavien määrä olisi ollut suurempi, voisi kokemuksien ja mielipiteiden samankaltaisuus alkaa korostua. Aluksi olin miettinyt, että olisin toteuttanut haastattelut suuremmalle joukolle, mutta haastattelut tehtyänä olin tyytyväinen tuloksiin ja mielestäni tutkimus olisi paisunut liian suureksi ja samankaltaisuus vastauksissa olisi alkanut mahdollisesti korostumaan. Vastaukset käsiteltiin anonyymisti. Päädyin tekemään yksilöhaastattelut, sillä ryhmähaastatteluiden järjestäminen ei ollut mahdollista pandemia tilanteen takia. Tein teemahaastatteluiden kyselyrungot valmiiksi ennen haastatteluja. Tallensin haastattelut nauhurilla, jonka jälkeen litteroin haastattelut ja tuhosin nauhoitteet. Yksi haastatteluista tehtiin englanniksi, joten käänsin tämän tekstin suomeksi sen litteroinnin jälkeen. Laadin haastatteluuni kysymyksiä aikaisempien palautekyselyiden pohjalta sekä oman kokemuksen ja tiedon pohjalta, joka oli tullut työssäni vuosien mittaan. Kysymykset toimivat mielestäni hyvin haastatteluissa ja olivat helposti ymmärrettäviä.

Kuva 1: Kaavio opinnäytetyöprosessista

4.3 Aineiston analyysi

Teemahaastatteluista saamani haastatteluaineiston analysoin sisällönanalyysin mukaisesti. Sisällönanalyysi on aineistojen perusanalyysimenetelmä, jonka avulla voidaan tehdä monenlaisia tutkimuksia, analysoida eri aineistoja ja kuvata niitä. Lisäksi menetelmää voidaan käyttää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, s. 93.) Käyttämällä sisällönanalyysia tutkimuksessa analysointimenetelmänä, tavoitteena on kuvata tutkimusmateriaali tiivistetyssä ja pelkistetyssä muodossa (Kynge & Vanhanen, 1999, s. 4–5). Sisällönanalyysi voidaan jakaa kolmeen eri analysointimalliin, joita ovat teoriasidonnainen, aineistolähtöinen ja teorialähtöinen analysointimalli (Metsämuuronen, 2005, s. 213–214). Sisällönanalyysin avulla aineistosta pyritään järjestämään tiivis ja selkeämuotoinen, niin että olennaisin informaatio

ei katoa. Analyysi tähtää informaatioarvon lisäämiseen, tuomalla hajanainen aineisto selkeäksi ja mielekkääksi kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 108.) Valitsin sisällönanalyysin menetelmäksi tutkimuksessani, sillä se sopi haastatteluiden analysoimiseen ja on menetelmänä yksinkertainen käyttää. Tutkimuksessani kerätyn aineiston analysoin käyttämällä analyysimenetelmänä aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Koen menetelmän täyttävän parhaiten tutkimukseni asettamat tarpeet. Prosessi oli kolmivaiheinen, joka koostui aineiston pelkistämisestä, ryhmittelystä ja teoreettisten käsitteiden luomisesta.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysi menetelmässä kerätty aineisto voidaan tiivistää niin, että tutkittavia ilmiöitä voidaan kuvailla lyhyesti ja yleistävästi. Aineistoa tiivistäessä voidaan myös selvittää tutkittavien ilmiöiden väliset suhteet. Menetelmälle olennaista on, että aineistosta erotellaan samanlaisuudet sekä erilaisuudet. Lisäksi aineistoa kuvaavien luokkien tulee poissulkea toisensa ja olla yksiselitteisiä. Menetelmää käyttämällä pyritään kuvaamaan aineistosta tutkittavan ilmiön merkitykset, aikomukset ja tarkoitukset. Lisäksi menetelmällä pyritään kuvaamaan tutkittavan ilmiön seuraukset liittyen kerättyyn aineistoon. Analyysin prosessi voi sisältää eri vaiheita, kuten analyysiyksikön valinta, aineiston pelkistys ja siihen tutustuminen, luokittelu, tulkinta sekä luotettavuuden arviointi. (Latvala & Vanhanen-Nuutinen, 2001, s. 21–43.)

Redusointivaiheessa, eli aineiston pelkistämisen vaiheessa tutkimukselle kaikki ylimääräinen jätetään pois aineistosta. Klusterointivaiheessa, eli ryhmittelyvaiheessa etsitään aineistosta yhtäläisyyksiä tai eroavaisuuksia kuvaavat käsitteet. Abstrahointivaiheessa, eli teoreettisten käsitteiden luomisvaiheessa luokituksia yhdistellään niin pitkään kuin se on aineistolle mahdollista. Abstrahointivaiheessa erotellaan tutkimukselle olennainen tieto ja sen perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, s. 110–114.) Tutkimuksessani aineiston analyysi perustui Tuomen ja Sarajärven malliin sisällönanalyysistä. Analysoinnin ensimmäisessä vaiheessa tehdyt haastattelut kuunneltiin ja litteroitiin, eli muutetaan sanasta sanaan tekstiksi. Aineiston litterointi tehtiin heti haastatteluiden jälkeen. Litteroitua tekstiä oli yhteensä 22 sivua, fontti Arial, koko 10, riviväli 1.

Analysointia tehdessä pohditaan sitä, mikä aineistossa on kiinnostavaa ja jätetään kaikki epäolennainen tieto aineistosta pois. Tämän jälkeen erotetaan ja merkitään aineistosta asiat, jotka ovat tutkimuksen kannalta olennaisia. Asiat kerätään yhteen erillään muusta aineistosta. Kolmannessa vaiheessa aineisto teemoitellaan, eli konkreettisesti jaetaan ja ryhmitellään eri teemojen alle. Vaiheen aikana selvitetään, haetaanko aineistosta samanlaisuutta vai erilaisuutta. Viimeisessä vaiheessa kirjoitetaan yhteenveto, joka perustuu teemoitteluun ja aineistossa esille nousseisiin käsitteisiin. (Sarajärvi & Tuomi, 2009, s. 92–93.) Kun olin käynyt lävitse haastatteluaineistoni nauhoitteita lukuisia kertoja kuunnellen ja litterointeja lukien, minulle hahmottui erilaisia kokonaisuuksia aineistosta.

Teemoittelun avulla analyysivaiheessa tarkastellaan asioita, jotka ovat nousseet usean haastateltavan kertomasta. Teemoiksi voi nousta samoja asioita mitä teemahaastattelussa esitetyissä kysymyksissä. Lisäksi aineistosta voi nousta teemoja, jotka ovat uusia teemoja. (Hirsjärvi & Hurme, 2011, s. 173.) Pysin tuomaan tutkimuksen aineistosta esille tutkimuskysymyksiin vastauksia tuovia teemoja. Järjestin irrotettuja sitaatteja teemojen alle, eräänlaisiksi sitaattikokoelmiksi ja pelkistin asiat ymmärrettäviksi. Käytin teemoittelun apuna Microsoft Wordia. Esimerkki tämän tutkimuksen aineiston pelkistämisestä, alaluokista, yläluokista ja pääluokista on kuvattu taulukossa 1. Yhdistelemällä käsitteitä sain vastauksia tutkimuskysymyksiin. Käsitteellistämällä aineistoa sain rakennettua kuvausta tutkimuskohteesta sekä liitin aineiston teoreettisiin käsitteisiin. Lisäksi käsitteellistämisen jälkeen sain tulokset, joiden kautta esitin teemat, jotka kuvaavat aineistoa. Teemojen löytämisen jälkeen aloitin varsinaisen analyysivaiheen.

TAULUKKO 1. Pelkistyksiä, alaluokkia, yläluokkia, pääluokat

ALUKUPERÄISILMAISUT	PELKISTETYT ILMAISUT
<p>"Vaikka pyrkii siihen, että on koko päivän täysin käytettävissä mutta valitettavasti kun puhelin soi useamman kerran päivässä ja jonakin päivinä vähän liiankin paljon, niin siinä on sitten kuitenkin joku, joka kuuntelee ja auttaa heitä. Samalla ihan mieletön apu." (Työntekijä)</p> <p>"Mahdollistaa retket, menemiset. Kun työskentelin yksin, en uskaltanut lähteä asiakkaiden kanssa mihinkään. Kun vapaaehtoistyöntekijä tuli, sen jälkeen me lähdettiin kiertämään kaikki nämä lähiseudun luontopaikat Nuuksio ja lammet ja kaikki mahdolliset olemme kolonneet ja siellä menty." (Työntekijä)</p>	<p>Vapaaehtoiset mahdollistavat laajemmin asiakkaan kuuntelemisen ja auttamisen toiminnassa.</p> <p>Vapaaehtoiset mahdollistavat monipuolisemman toiminnan.</p>
<p>"Vapaaehtoisvuoden alussa olisi mukava saada ystävä, joka kertoisi enemmän vapaa-ajan aktiviteeteista, kerhoista, joka kertoisi kulttuurista." (Vapaaehtoistyöntekijä)</p> <p>"Ainakin se on mielestäni hyvä asia, että vapaaehtoistyöntekijä</p>	<p>Toivoisin saavani vapaa-ajan tukihenkilön vapaa-ajalle.</p> <p>Vapaaehtoistyöntekijän kanssa työskentely on koettu mielekkääksi.</p>

<p>on aina hyvä meidän kanssamme työpajalla. Ja ihana. Helppo työskennellä hänen kanssaan ja hyvin on mennyt. Se on ollut minun mielestäni kivaa ja hauskaa tehdä vapaaehtoistyöntekijän kanssa.”</p> <p>(Asiakas)</p> <p>”En koe, että työpajalla joutuu ottamaan liikaa vastuuta. Jos tulee ongelmia, mentorini auttaa ja kertoo mitä tapahtuu. Minulle on ok mennä yhden tai kahden asukkaan kanssa kahden ulos viemään roskia tai tekemään puutarhatöitä. Alussa mentorini teki selväksi, että voin aina puhua hänelle, jos tulee mitään ongelmia. Mielestäni on hyvä, että työpajapalveluissa saa enemmän vastuuta.”</p> <p>(Vapaaehtoistyöntekijä)</p> <p>PELKISTETYT ILMAISUT</p> <p>Vapaaehtoiset mahdollistavat laajemmin asiakkaan kuuntelemisen ja auttamisen toiminnassa.</p> <p>Vapaaehtoiset mahdollistavat monipuolisen toiminnan</p> <p>Toivoisin saavani vapaa-ajan</p>	<p>Vapaaehtoistyöntekijän kokemus vastuun ottamisesta.</p> <p>Kokemus vastuun oikeasuhtaisuudesta.</p> <p>ALALUOKAT</p> <p>Kuunteleminen ja auttaminen</p> <p>Mahdollistaa monipuolisemman toiminnan</p> <p>Vapaaehtoiselle tukihenkilö vapaa-ajalle</p>
--	--

tukihenkilön vapaa-ajalle.	Mielekkyyys
Vapaaehtoistyöntekijän kanssa työskentely on koettu mielekkääksi.	Vastuun ottaminen
Vapaaehtoistyöntekijän kokemus vastuun ottamisesta.	Riittävästi vastuuta
Kokemus vastuun oikeasuhtaisuudesta.	YLÄLUOKAT
ALALUOKAT	Lyhdyn vapaaehtoistoiminnan sisältö
Mahdollistaa monipuolisemman toiminnan	Vuorovaikutus
Kuunteleminen ja auttaminen	Kehitysideoita haastateltavilta
Tukihenkilö vapaa-ajalle	Kokemuksia Lyhdyn vapaaehtoistoiminnasta
Mielekkyyys	Vastuun jakautuminen
Vastuun ottaminen	PÄÄLUOKKA
Riittävästi vastuuta	Vapaaehtoistoiminnan toteutuminen
YLÄLUOKAT	
Lyhdyn vapaaehtoistoiminnan sisältö	
Vuorovaikutus	
Kokemuksia Lyhdyn vapaaehtoistoiminnasta	

Vastuun jakautuminen	Vapaaehtoistoiminnan kehittäminen
Kehitysideoita haastateltavilta	

4.4 Tausta ja yhteistyökumppani Lyhty ry

Helsingin lyhytaikaiskoti ja työpaja Lyhty ry on yleishyödyllinen voittoa tavoittelematon yhdistys, joka on perustettu vuonna 1993. Hyvinvointialueet ostavat asumis- ja työpajapalveluja ostopalveluna Lyhty ry:ltä. Lyhty ry on osallistunut hyvinvointialueiden palveluiden kilpailutuksiin. Lyhty ry:n toiminta ja eettinen päämäärä on toimia kehitysvammaisen, hänen omaistensa ja koko yhteiskunnan hyvinvoinnin edistämiseksi. Lyhty omaa arvoja, jotka ovat yksilöllisyys, vastuullisuus, jatkuvuus, joustavuus ja esteettisyys. Lyhdyssä työskennellään yksilövastuisen hoitotyön mukaisesti. Lyhty järjestää asumispalveluja, työpaja- ja vapaaehtoistoimintaa. Lisäksi Lyhty järjestää tapahtumia sekä kulttuuri- ja vapaa-ajan toimintaa pääkaupunkiseudulla. Lyhdyssä toimii moniammatillinen joukko sote-alan osaajia muun muassa sairaan- tai terveydenhoitajia, kättilöitä, fysioterapeutteja, sosionomeja, yhteisöpedagogeja, media-alan ammattilaisia, kulttuurituottajia ja tekstiilityön ammattilaisia. Lyhty ry:llä asuu ja toimii kehitysvammaisia asiakkaita ja toimii noin 100 työntekijää. Lisäksi Lyhdyssä toimii opiskelijoita, kansainvälisiä vapaaehtoisia sekä siviilipalvelusmiehiä. Lyhty ry:llä asuu ja työskentelee kehitysvammaisia asiakkaita sekä työskentelee kansainvälisiä vapaaehtoistyöntekijöitä. Vapaaehtoiset hakevat työskentelemään Lyhtyyn Euroopan Solidaarisuusjoukot- ohjelman kautta (Lyhty, 2022.)

Lyhty on alkanut vastaanottaa vapaaehtoistyöntekijöitä jo yli 20 vuotta sitten. Vapaaehtoistyöntekijöitä on työskennellyt 1–3 vuodessa ja he ovat saapuneet toisen organisaation koordinoimana. Arvomaailmaa on ehditty siis rakentaa jo pitkän aikaa ja muodostaa visiota siitä mitä vapaaehtoistyöllä halutaan saavuttaa. Kuitenkin vuonna 2020 kun Lyhty alkoi koordinoimaan vapaaehtoistyötä itse, alkoi ikään kuin uudenlaisen visionnin, perustarkoituksen ja arvojen nostaminen esille. Visio tulevaisuudesta on olemassa, mutta sen

toteuttamiseen ja kehittämiseen vaaditaan paljon aikaa. Koska vapaaehtoistyöntekijät niin kuin työntekijätkin muuttuvat, olisi tärkeää, että vapaaehtoistoiminnan idea sisäistettäisiin ja sen arvo olisi kaikille yhtä selkeä. Organisaatiokulttuurissa onkin huomattava, että organisaatiokulttuurit muuttuvat hitaasti arjessa ja muutokset vaativat huomattavan paljon aikaa (Kuuluvainen, 2016, s. 39).

Lyhdyn vapaaehtoistyöntekijät hakevat vapaaehtoistyöntekijöiksi Euroopan Solidaarisuusjoukot ohjelman kautta. Euroopan solidaarisuusjoukot on EU:n rahoittama ohjelma, joka tarjoaa 18–30-vuotiaille nuorille ja organisaatioille mahdollisuuden rakentaa solidaarisempaa maailmaa. Euroopan solidaarisuusjoukot ohjelma- rahoittaa erilaisia yhteiskunnallisia projekteja, jotka lisäävät nuorten ja organisaatioiden mahdollisuutta toimia solidaarisesti. Ohjelmaan osallistuminen parantaa nuorten ja organisaatioiden yhteenkuuluvuuden tunnetta, osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja vahvistaa kestävästä kehitystä. Vapaaehtoistyö projekteissa nuori voi työskennellä paikallista yhteisöä hyödyttävässä toiminnassa, joka ei tavoittele voittoa. (Opetushallitus, 2022.) Lyhty ry:n vapaaehtoistyöntekijät työskentelevät Lyhdyssä 12 kuukauden ajan. Ohjelman rahoitus tulee Euroopan solidaarisuusjoukoilta mutta se ei kata kaikkia vapaaehtoistoimintaan sisältyviä kuluja.

Lyhdyn vapaaehtoistoimintaa tehdään Lyhdyn asiakkaiden vuoksi ja heidän tarpeidensa mukaan. Lyhdyn vapaaehtoistoiminnan tuloksen ratkaisee se, kuinka hyvin Lyhdyn vapaaehtoistoiminnalla pystytään tarjoamaan asiakkaiden tarpeita vastaavia ratkaisuja toiminnassa ja siihen vaikuttamisessa. Lyhdyn vapaaehtoistoimintaa arvioitaessa on arvioitava, miten on päästy vapaaehtoistyölle asetettuihin tavoitteisiin ja sen vaikutuksia yhteiskunnalliseen hyvinvointiin. Toiminnasta tulee raportoida ja sitä tulee arvioida säännöllisesti. Rahoitusta haetaan uudelleen hankerahoituksen päätyttyä. Lyhdyllä on voimassa laatumerkki, joka mahdollistaa hankerahoituksen hakemisen. Vapaaehtoistyön koordinaattori vastaa toiminnan arvioinnin tekemisestä ja raportin tekemisestä. Vapaaehtoistoiminnan laatua ja toteutumista valvoo Suomessa Opetushallitus.

4.5 Vapaaehtoistyö Lyhdyssä

Lyhdyssä työskentelee vapaaehtoistyöntekijöitä tällä hetkellä vuosittain 10, jotka tulevat Euroopan Unionin rahoittaman Euroopan Solidaarisuusjoukot-ohjelman kautta. Vapaaehtoistyöntekijät tulevat EU-maista. Ohjelman laatua ja toteutumista valvoo Suomessa Opetushallitus. Lyhty ry vastaanotti vuonna 1998 ensimmäisen vapaaehtoistyöntekijänsä ja siten on jo pitkä kokemus vapaaehtoistyöstä. Ennen vapaaehtoistyöprojektin aloitusta Lyhdyssä työskenteli vuosittain 1–3 vapaaehtoistyöntekijää ja vapaaehtoiset tulivat toisen organisaation kautta. Lyhdyn vapaaehtoistyöprojekti on lähtenyt käyntiin vuoden 2020 alussa kun Lyhdylle myönnettiin Euroopan Solidaarisuusjoukkojen ohjelman rahoitus. Vapaaehtoiset sijoittuvat eri asumisyksiköihin ja työpajoihin: musiikki-, kahvila-, ulkotyö-, tekstiili- ja taidetyöpajoihin. Lisäksi vapaaehtoisia on oppimisyksikkö Lampussa. Vapaaehtoistyöntekijä tuo asiakkaalle lisäävun ja mahdollistaa asumis- ja työpajapalveluissa kehitysvammaisen osallistumisen yhteiskuntaan aktiivisena kansalaisena.

Lyhdyn vapaaehtoistoiminnasta vastaa Lyhdyn johtoryhmä ja koordinaattori. Vapaaehtoistyön koordinointi sisältää vapaaehtoistyöprojektin suunnittelua, toteutusta ja hallinnointia. Eri tiimeissä työskentelevät vapaaehtoiset työskentelevät Lyhdyn henkilökunnan, sekä asiakkaiden parissa, jotka työskentelevät vapaaehtoisten kanssa päivittäin. Lyhdyssä vapaaehtoisille on nimettyinä 1–2 mentoria, jotka tukevat vapaaehtoista läpi vuoden yhdessä muun tiimin ja koordinaattorin kanssa. Lyhty alkoi vuoden 2020 alussa koordinoida vapaaehtoistoimintaa sillä, missiona oli laajentaa vapaaehtoistoimintaa ja luoda toiminnasta laadukkaampaa.

4.6 Vapaaehtoistyön tavoitteet Lyhdyssä

Vapaaehtoistoiminnalla Lyhty pyrkii edistämään kehitysvammaisten ihmisten hyvinvoinnin edistymistä ja saada tätä erityisryhmää näkyville sekä osaksi

yhteiskuntaa. Vapaaehtoistyö myös mahdollistaa asumis- ja työpajapalveluissa kehitysvammaisen asiakkaan laajemman huomioimisen ja osallisuuden yhteiskuntaan. Lyhdyn asumispalveluissa on vaikeimmin kehitysvammaisia asukkaita, jotka tarvitsevat enemmän tukea toiminnassaan, kuin muut kehitysvammaiset. Heillä on vakavia häiriöitä heidän kognitiivisissa kyvyissään ja toiminnallisia vaikeuksia. Kehitysvammaiset eivät kommunikoi verbaalisesti välttämättä lainkaan ja osa saattaa kommunikoida kieltä tukevilla menetelmillä. Kehitysvammaisilla on monia kommunikaatio- ja kielivaikeuksia suhteessa valtaväestön normittamaan kielenkäyttöön. Kehitysvammaisia kohtaan on myös ennakkoluuloja ja heidän asemansa on yhteiskunnassa heikompi kuin valtaväestön eli ei-vammaisten. (Teittinen, 2006, s. 73.) Samoin myös fyysinen liikkuminen tuottaa vaikeuksia ja heillä on vaikeuksia taitojen yleistämisessä eri tilanteita varten. He tarvitsevat erityistä tukea ja heidän omien edellytysten huomioon ottamista. Tämän vuoksi heille tulee antaa erityistä huomiota ja tarjota toimintaa erityisesti heitä varten. Asumispalveluissa vapaaehtoinen voi järjestää vapaa-ajan ohjelmaa kehitysvammaiselle, myös kulttuurista ja sosiaalista vapaa-ajan toimintaa. Vapaaehtoiset mahdollistavat kehitysvammaisten osallistumisen paremmin lähiyhteisöihin ja lähiympäristöön sekä esimerkiksi kulttuuritapahtumiin. Tutkimusten mukaan työntekijät ovat tärkeässä asemassa kehitysvammaisten henkilöiden sosiaalisuuden tukemisessa ja yhteiskuntaan integroitumisessa (Venema ym., 2018).

Lyhdyn eri työpajapalveluissa työskentelee asiakkaita, jotka saavat vapaaehtoistyöntekijältä lisäavun ohjaajan lisäksi ja enemmän henkilökohtaista ohjaamista ja tukea päivän aikana. Pelkästään jo ideoiden kuuntelu ja niiden alulle panossa auttaminen voivat olla vapaaehtoistyöntekijän avulla mahdollisia. Usein vapaaehtoistyöntekijät auttavat työpajapalveluissa tukemalla asiakasta toiminnassa suoriutumisessa, esimerkiksi tekemällä yhdessä asioita, motivoimalla toimintaan ja auttamalla fyysisesti, jotta toiminta saadaan tehtyä. Lyhdyn työntekijät ja vapaaehtoiset tekevät yhdessä retkiä asukkaiden ja pajalaisten kanssa. Vapaaehtoinen voi auttaa retkillä esimerkiksi kävelemällä yhden asiakkaan kanssa tai tukemalla asiakasta käymään uimahallissa, museossa tai kahvilassa. Kehitysvammaisen saa vapaaehtoistyöntekijältä

yksilöllisemmän kohtaamisen ja läsnäolon koska he elävät ja toimivat/asuvat aina ryhmämuotoisessa toiminnassa esimerkiksi työpajoissa.

Vapaaehtoistoiminnalla ei ole tarkoitus korvata ammattilaisten suorittamaa työtä. Vaikka vapaaehtoinen saisikin vapaaehtoistyöhön sisältyvää koulutusta, hän ei siltikään ole ammatilainen, vaan hän toimii maallikkona. (Harju ym. 2001, s. 34–35.) Myös Euroopan neuvoston vapaaehtoistyön teemavuotta 2010 koskevassa päätöksessä painotetaan toiminnan yhteiskunnallista lisäarvoa tuottavaa näkökulmaa. Tällä tarkoitetaan sitä, että vapaaehtoistoiminnalla ei saa korvata ammattilaisten työpanosta. (Räihä, 2012, s. 12.) Lyhdyssä vapaaehtoistyöntekijöiden tekemää työtä ei huomioida lainkaan henkilöstömitoituksessa eikä resursseissa. Vapaaehtoistyöntekijällä ei ole samaa vastuuta mitä hoitajilla ja ohjaajilla on työssään.

Lyhty haluaa mahdollisesti laajentaa vapaaehtoistoimintaansa tulevaisuudessa entisestään 15–20 vapaaehtoistyöntekijään vuodessa. Haasteena vapaaehtoistoiminnassa on ollut projektin aloittamisesta saakka korona pandemian tuomat vaikutukset, jotka ovat lisänneet projektin hallintaan, suunnitteluun ja toteuttamiseen liittyvää työtä. Lisäksi haasteena on ollut resurssit, sillä hallinnointityöhön kuluu kustannuksia huomattavasti enemmän, mitä budjetti kattaa.

5 TULOKSET

Tulokset jakaantuivat analyysivaiheessa seitsemään eri yläluokkaan, jotka jakautuivat kahdeksi pääluokaksi: vapaaehtoistoiminnan toteutuminen ja vapaaehtoistoiminnan kehittäminen. Lähdin tutkimaan ja kehittämään Lyhdyn vapaaehtoistoimintaa kysymyksillä: Miten Lyhdyn asiakas, vapaaehtoistyöntekijä ja työntekijä kuvaavat Lyhdyn vapaaehtoistoimintaa ja miten Lyhdyn vapaaehtoistoimintaa voisi kehittää tulevaisuudessa? Tulosten ensimmäisessä osassa vastataan tutkimuskysymykseen 1. Toisessa osiossa vastataan kysymykseen 2.

5.1 Vapaaehtoistoiminnan toteutuminen

5.1.1 Lyhdyn vapaaehtoistoiminnan sisältö

Haastattelussa selvitin, minkälaista Lyhdyn vapaaehtoistoimintaa on ollut sisällöltään ja mitä asioita toiminta on mahdollistanut vapaaehtoistyöntekijän,

työntekijän ja asiakkaan näkökulmasta. Haastattelusta kävi ilmi, että vapaaehtoistoiminta on mahdollistanut sen, että asiakkaiden kanssa voidaan tehdä monipuolisesti erilaisia asioita asumis- ja työpajapalveluissa. Lisäksi toiminta mahdollistaa Lyhdyn henkilökunnalle ajan keskittyä muihin työtehtäviin, kuten kirjaamiseen. Vapaaehtoistoiminnan sisällön analyysistä nousi eri teemoja: vapaa-ajan aktiviteetit, toiminnoissa auttaminen, työssä ohjaaminen asumis- ja työpajapalveluissa, vuorovaikutus ja monipuolinen toiminta.

Vapaa-ajan aktiviteetit nousivat esiin teemana jokaisen haastateltavan kertomuksesta. Asiakkaiden kanssa on harrastettu asumis- ja työpajapalveluissa esimerkiksi pelien pelaamista, ulkoilua ja kävelyä, musiikin kuuntelemista ja maalaamista. Vapaaehtoistyö on sisältänyt myös erilaisten aktiviteettien ja juhlien järjestämistä asumis- ja työpajapalveluissa, kuten levyraati, disko, karaoke, Halloweenjuhlat, askartelua sekä joululauluesitykset. Lisäksi vapaaehtoistyöntekijät ovat katselleet yhdessä asiakkaiden kanssa kuvia ja harjoitelleet niiden nimeämistä. Päivät ovat sisältäneet myös asiakkaiden kanssa keskustelua ja vitsailua, elokuvien ja sarjojen katselua, lehtien lukua, liikkumisessa ohjaamista ja kommunikoinnissa auttamista. Asiakkaiden mieltymysten mukaan arki on sisältänyt asumispalveluissa muun muassa kitaran soittamista, palapelien tekemistä, piirtämistä, liikunnan ohjaamista ja siinä auttamista sekä luistelua. Arki on sisältänyt retkiä, arjen juhlia ja niiden järjestelyä, kielen opettelua (englanti ja vapaaehtoisen vieras kieli), suomen kielen opettamista vapaaehtoiselle ja pihatöitä.

”Me yleensä tehdään sellaista isoa vuodenaika palapeliä, jossa on monta palaa. Olen näyttänyt myös sille oman isomman huoneen. On vietetty aikaa kyllä paljon mun omassa isommassa huoneessa. On aina tehty yhdessä kaikenlaista.” (Asiakas)

Toiminnoissa auttaminen nousi esiin teemana jokaisen haastateltavan kertomuksesta. Vapaaehtoistyöntekijät ovat ohjanneet asiakkaita hygieniassa suoriutumiseksi: käsienpesu ja maskin käyttö. Lisäksi vapaaehtoistyöntekijät ovat tukeneet asiakkaita toimimaan kotitöissä: pyykinpesu, astioiden laitto koneeseen, pöytien pyyhkiminen, imurointi, pölyjen pyyhintä ja kukkien kastelu.

Lisäksi vapaaehtoistyöntekijät ovat auttaneet asiakkaita kantamaan tai siirtämään esineitä ja auttaneet liikkumisessa esimerkiksi kantamalla painavaa esinettä. Asiakkaita on autettu asumis- ja työpajapalveluissa ruoan valmistelussa ja tarjoilussa, sekä ruokailutilanteissa. Lisäksi vapaaehtoistyöntekijä on auttanut ja ohjannut asiakkaita niin asumis- kuin työpajapalveluissa roskien keräämisessä ja lajittelussa. Vapaaehtoistyöntekijät auttavat asiakkaita asumis- ja työpajapalveluissa monipuolisesti erilaisten toiminnan aloittamisessa ja ohjaavat, sekä tukevat asiakkaita toiminnan aikana. Vapaaehtoistyöntekijät auttavat asiakkaita myös valintojen tekemisessä ja tukevat heitä päätöksenteossa.

Työssä ohjaaminen työpajapalveluissa nousi esiin teemana jokaisen haastateltavan kertomuksesta. Vapaaehtoistyöntekijä on työpajapalveluissa apuohjaajan roolissa ja auttaa asiakkaita työtehtävissä suoriutumisessa ja motivoinnissa. Työpajapalveluissa vapaaehtoistyöntekijä on yhdessä asiakkaan kanssa muun muassa istuttanut taimia, kylvänyt siemeniä ja rakentanut kasvihuonetta, sekä pelannut jalkapalloa.

Vuorovaikutus nousi esiin teemana jokaisen haastateltavan kertomuksesta. Vuorovaikutusta on ollut niin toiminnassa asiakkaan ja vapaaehtoistyöntekijän, kuin työntekijän ja vapaaehtoistyöntekijänkin välillä. Vapaaehtoistyöntekijä auttaa asiakkaita olemaan keskenään vuorovaikutuksessa ja auttaa asiakkaita tekemään valintoja ja päätöksiä. Vapaaehtoistoiminta mahdollistaa sen, että asiakkailla on enemmän päivän aikana vuorovaikutusta.

Monipuolinen toiminta nousi esiin teemana jokaisen haastateltavan kertomuksesta. Työntekijän työskentelyä helpottaa, kun on työpari. Myös asiakkaiden käytöksen kuvataan muuttuvan vapaaehtoistyöntekijän saapuessa työpaikalle. Vapaaehtoistyöntekijä yksikössä mahdollistaa asumis- ja työpajapalveluiden ulkopuolelle lähtemisen: retkien, ulkoilujen ja muiden toimintojen tekemisen. Ennen vapaaehtoistyöntekijän saapumista työpaikalle ei työpisteeltä uskallettu liikkua pois useamman asiakkaan kanssa. Asiakkaita ei voi jättää yksin, joten vapaaehtoistyöntekijä yksikössä mahdollistaa muun muassa ohjaajalle mahdollisuuden kirjaamiseen, sekä vapauttaa aikaa muihin

töihin. Ohjaajat voivat osallistua palavereihin, jolloin vapaaehtoistyöntekijä voi ottaa vastuuta ryhmästä. Lisäksi työntekijä voi olla pidempiä aikoja esimerkiksi toisen asiakkaan kanssa ulkotöissä.

”Vaikka pyrkii siihen, että on koko päivän täysin käytettävissä mutta valitettavasti kun puhelin soi useamman kerran päivässä ja jonakin päivinä vähän liiankin paljon, niin siinä on sitten kuitenkin joku, joka kuuntelee ja auttaa heitä. Samalla ihan mieletön apu.” (Työntekijä)

”Mahdollistaa retket, menemiset. Kun työskentelin yksin, en uskaltanut lähteä asiakkaiden kanssa mihinkään. Kun vapaaehtoistyöntekijä tuli, sen jälkeen me lähdettiin kiertämään kaikki nämä lähiseudun luontopaikat Nuksio ja lammet ja kaikki mahdolliset olemme kolonneet ja siellä menty.” (Työntekijä)

Asiakkaat pystyvät toteuttamaan toiveitaan vapaaehtoistyöntekijän kanssa. Vapaaehtoistyöntekijät voivat viettää aikaa asiakkaan kanssa kahden kesken esimerkiksi asiakkaan huoneessa pelaten. Lisäksi he ovat järjestäneet yhteistä toimintaa kaikille asiakkaille kuten karaokea ja diskoja. Vapaaehtoistyöntekijät voivat toteuttaa toimintaa asiakkaille monipuolisesti ja olla luovia. Toimintaan on vaikuttanut negatiivisesti koronapandemian tuomat rajoitteet.

”Ainakin esimerkiksi yhteiskaraoke illan. Se oli silloin järjestänyt sen meille. Päivän ohjelmaa. Meistä jokainen lauloi kahdestaan tai kolmestaan ja olen laulanut myös yksin niiden kesähittien rokkibiisejä. Maalausillan. Eli se tarkoittaa sitä, että joka tiistaina me maalaamme noita taideteoksia ja näitä. Ja on myös viety meidän vapaaehtoisen kanssa sekä bioskia ja sekaroskia aina ja näitä. Me tehdään kierrättämistä.” (Asiakas)

”Ainakaan juhlimisesta sitten se oli järjestänyt meille tuon alakerran disko illan. Niin sitten se vapaaehtoistyöntekijä, meidän työntekijämme sitten se oli ostanut tarjoiluja siihen meidän maanantaimme disco-iltoihin, niin herkkuja saatiin. Olen hyvä tanssija. Ja muut on kanssa tanssineet.” (Asiakas)

5.1.2 Kokemuksia Lyhdyn vapaaehtoistoiminnasta

Haastattelussa selvitin, minkälaisia kokemuksia työntekijällä, asiakkaalla ja vapaaehtoistyöntekijällä on Lyhdyn vapaaehtoistoiminnasta. Aineistosta ilmeni Lyhdyn vapaaehtoistyön muodostaneen haastateltaville yhdistäviä kokemuksia, joista esiin nousi eri kategoriat: mielekkyys, joustavuus, yhteisöllisyys, ystävyyssuhteet, muistot ja vaikuttaminen.

Mielekkyys vapaaehtoistyössä ilmeni aineistossa asiakkaiden ja vapaaehtoistyöntekijän välisessä työskentelyssä, vapaaehtoistyöympäristössä ja yhteisissä kokemuksissa. Vapaaehtoistyöskentely Lyhdyn asiakkaiden parissa on koettu mielekkääksi ja mielenkiintoiseksi.

”Mä tykkään luistelusta vapaaehtoistyöntekijän kanssa. Noi kasvihuoneen kastelut on tehty hänen kanssaan aina kesällä. Ja kastellaan niitä ja kerätään niitä mitä voidaan laittaa salaatin kanssa yrttejä ja tomaattia, kurkkua ja kesäkurpitsaa. Mä tykkään sen kaa pelata muistipeliä.” (Asiakas)

”Ainakin se on mielestäni hyvä asia, että vapaaehtoistyöntekijä on aina hyvä meidän kanssamme työpajalla. Ja ihana. Helppo työskennellä hänen kanssaan ja hyvin on mennyt. Se on ollut minun mielestäni kivaa ja hauskaa tehdä vapaaehtoistyöntekijän kanssa.” (Asiakas)

Lyhty ympäristönä on koettu hyvänä paikkana työskennellä vapaaehtoistyöntekijälle ja Helsinki koetaan mielekkäänä asumisympäristönä. Mielekkäänä koettiin se, että Lyhdyn asiakkaat nauttivat selkeästi Lyhdyssä asumisesta. Lisäksi Lyhty mielletään kodikkaaksi ympäristöksi. Lyhtyä kuvattiin loistavaksi vapaaehtoistyöpaikaksi tehdä vapaaehtoistyötä ja Lyhtyä on suositeltu vapaaehtoistyöpaikkana muille organisaatioille.

”Asukkaat nauttivat todella täällä asumisesta. Tämä ei ole mikään laitospaikka vaan koti.” (Vapaaehtoistyöntekijä)

”Haluan tehdä vapaaehtoistyötä sillä nautin todella mitä teen täällä. En ole varma ymmärtävätkö asiakkaat mitä se tarkoittaa, että olen vapaaehtoistyöntekijä ja, että tämä on minulle eri asia mitä hoitajille. Uskon, että osa asiakkaista ymmärtää, että nautin vain olostani täällä.”

(Vapaaehtoistyöntekijä)

”Olen suositellut Lyhtyä vapaaehtoistyöpaikkana lähettävälle organisaatiolleni. Tämä on loistava paikka vapaaehtoistyöhön.” (Vapaaehtoistyöntekijä)

”Kaikki asukkaat ja asiakkaat, jotka olen tavannut ovat olleet ihastuttavia ihmisiä ja on ollut erittäin mielenkiintoista tutustua heidän elämäänsä. Myös koko ympäristö ja ihmiset, joiden kanssa työskentelet, Helsinki on mukava paikka elää. Koko paketti on kasassa.” (Vapaaehtoistyöntekijä)

Vapaaehtoistyöntekijän läsnäolo työpajapalveluissa koettiin mielekkääksi. Vapaaehtoistyöntekijän kanssa työskentelemistä kuvattiin ihanaksi, helpoksi, kivaksi ja hauskaksi. Asiakkaat odottavat vapaaehtoistyöntekijän saapumista kovasti Suomeen ja omaan yksikköön. Lisäksi vapaaehtoistyöntekijän saapuminen aina työpaikalle koetaan kivana asiana. Vapaaehtoistyöntekijän kanssa on tehty asiakkaalle mielekkäitä asioita, kuten piirtämistä, luistelua, muistipelin pelaamista, kasteltu kasvihuoneen kasveja, kerätty yrtejä ja kasviksia. Yhdessä vapaaehtoistyöntekijän kanssa työskentely on koettu helpoksi ja mukavaksi. Hienoksi koetaan se, että Lyhdyssä on kansainvälinen tunnelma. Kokemus on ollut, että vapaaehtoistyöntekijä antaa työntekijälle, asiakkaalle kuin vapaaehtoistyöntekijälle. Vapaaehtoistyöntekijän kanssa työskentelemistä kuvataan positiiviseen sävyyn.

”Vapaaehtoistyö antaa itselle ja siinä on toiset silmät ja kädet. Asiakkaidenkin käytös muuttuu, kun siihen tulee uusi ihminen. Se antaa sellaisen lisämausteen vielä, kun meillä on vapaaehtoistyöntekijä siinä.” (Työntekijä)

Yhteisöllisyys ilmeni aineistossa muiden vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa asumisena, yhteisenä tekemisenä ja mahdollisuutena tutustua muihin vapaaehtoistyöntekijöihin vapaa-ajalla. Tärkeänä pidetään mahdollisuutta asua

yhdessä muiden vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa, sekä muiden vapaaehtoistyöntekijöiden tapaamista vapaa-ajalla. Vapaaehtoistyöntekijöiden runsas määrä mahdollistaa myös sen, että he saavat toisistaan vertaistukea ja he pystyvät tekemään erilaisia asioita yhdessä.

”On mukavaa, kun kaikki vapaaehtoiset työskentelevät yhdessä, vaikkakin omissa yksiköissään. Voi keskustella muiden vapaaehtoisten kanssa, jotka ovat samassa tilanteessa. Jos tulee esimerkiksi samanlaisia tilanteita tai ongelmia.”
(Vapaaehtoistyöntekijä)

Ystävyysuhteet ilmenivät aineistossa jokaisen haastateltavan kertomuksista. Muiden Lyhdyssä työskentelevien vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa saadaan yhteisiä kokemuksia ja vuosi tuo uusia ystävyysuhteita. Myös työntekijälle vapaaehtoistyöntekijästä muodostuu täysiverinen työntekijä, vaikka työnkuva onkin vapaaehtoistyö. Lisäksi vapaaehtoistoiminta tuo työntekijöille uusia kokemuksia ja ystäviä. Vanhojen vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa on oltu yhteydessä vapaaehtoistyövuoden loppumisen jälkeen ja on suunniteltu tulevaisuudessa heidän tapaamistaan. Työntekijät voivat tavata vapaaehtoistyöntekijöitä vapaa-ajalla töiden ulkopuolella. Vapaaehtoistyöntekijöiden ja asiakkaiden välille voi muodostua ystävyysuhteita.

”Olen saanut uusia kokemuksia. Entisen vapaaehtoistyöntekijän kanssa meistä tuli ystäviä. Sovimme, että laitetaan viestiä toisillemme. Ensi kesänä, jos hän tulee perheensä kanssa Suomeen, niin tulisivat käymään meillä.” (Työntekijä)

Joustavuus ilmeni aineistossa vapaaehtoistyön työnkuvassa. Työnkuva on asumisyksiköissä joustavampi, sillä vapaa-aikaa on asiakkailla enemmän kotonaan ja vapaaehtoistyöntekijät voivat tällöin tehdä asiakkaiden kanssa mitä he toivovat. Työpajapalveluissa toiminta on enemmän suunniteltua ja aikaa muiden aktiviteettien järjestämiseen jää vähemmän mitä asumispalveluissa. Yllättävää on ollut se, miten asiakkaat ovat olleet kiinnostuneita erilaisesta toiminnasta ja halunneet esitellä toimintansa tuloksia.

”Asumispalveluissa on riittävästi aikaa tehdä asioita mitä haluaa, sillä voin olla joustava ja tehdä mitä haluan heidän kanssaan. Työpajapalveluissa on hankalampaa, koska siellä on valmis viikko-ohjelma ja tehtävät on suoritettava.”
(Vapaaehtoistyöntekijä)

Vaikuttaminen ilmeni aineistossa tärkeänä arvona ja syynä tehdä vapaaehtoistyötä. Lyhdyssä vapaaehtoistyötä tekemällä koetaan, että voidaan vaikuttaa asioihin ja, kokemus on se, että Lyhdyssä arvostetaan vapaaehtoistyöntekijöitä. Vapaaehtoistyöntekijä voi tuntea itsensä arvokkaaksi ja vaikuttavan työllään Lyhdyn toimintaan. Lyhty kannustaa vapaaehtoistyöntekijöitä tekemään vaikutusta vapaaehtoistoiminnallaan Lyhdyn asiakkaita auttaen ja tukien.

”Lyhty kannustaa tekemään vaikutuksen täällä. Koet itsesi arvokkaaksi täällä. Niin pitkään kuin asia on niin, se on mielestäni tärkeintä vapaaehtoistyössä.”
(Vapaaehtoistyöntekijä)

Asiakkaat saavat enemmän vuorovaikutusta, kuuntelijan ja apua kun vapaaehtoistyöntekijä on paikalla. Hoitajien tehtäviin sisältyy paljon kirjallisia tehtäviä ja he eivät pysty tekemään samalla tavalla asioita asiakkaiden kanssa mitä vapaaehtoistyöntekijät. Vapaaehtoistyöntekijöiden tehtävänä on vastata vapaa-ajan ohjelmasta asumispalveluissa.

Muistot ilmenivät aineistossa erilaisina kertomuksina yhteisestä tekemisestä vapaaehtoistoiminnan parissa. Yhdeksi parhaimmaksi muistoksi kuvattiin vapaaehtoistyövuodesta se, kun asiakkaiden kanssa tehtiin Halloweenina kurpitsan kaiverrusta ja asiakkaat olivat iloisia ja tyytyväisiä toimintaan. Lisäksi mieleen on jäänyt asiakkaan kanssa ensimmäinen luistelukerta, joka on ollut myös asiakkaalle erittäin mieleenpainuva kokemus. Kielimuuri on herättänyt välillä hauskoja tilanteita.

”Yhden asukkaan kanssa kävin luistelemassa ensimmäistä kertaa. Lopulta hän luisteli itseksensä ja kun lopetimme, hän oli niin iloinen, että menimme yhdessä

ja hän jatkoi kertomista kuinka iloiseksi, asia teki hänet ja hän kertoi, että haluaa mennä joka päivä luistelemaan kanssani.” (Vapaaehtoistyöntekijä)

”Paras muistoni on, kun tein Halloweenina kurpitsan kaiverrusta asukkaiden kanssa ja kuulin hoitajilta, että he eivät ole tehneet vastaavaa aikaisemmin. Olin todella ahdistunut, jos he eivät nauttisi siitä ja lopulta heillä oli todella kivaa ja kaikki sujui todella hyvin. He esittelivät kurpitsoja ja olivat niin ylpeitä siitä mitä olivat tehneet.” (Vapaaehtoistyöntekijä)

5.1.3 Vapaaehtoistoiminnassa tarvittava tuki

Haastatteluissa selvitin, minkälaista tukea vapaaehtoistyöntekijä ja työntekijä ovat saaneet ja toivoisivat vapaaehtoistyötä tehdessään ja sen parissa toimiessaan. Haastatteluista kävi ilmi, että vapaaehtoistyöntekijät ja työntekijät arvostavat sitä, kun saavat tukea riittävästi ja tarvittaessa mahdollisimman nopeasti ja pääsevät keskustelemaan ajatuksistaan avoimessa ilmapiirissä ja saavat vertaistukea muista vapaaehtoistoiminnan parissa työskenteleviltä. Vapaaehtoistoiminnassa vapaaehtoistyöntekijän ja työntekijän tukea edistäviä konkreettisia menetelmiä ovat: henkilökunnan tavoitettavuus, avoin keskusteluilmapiiri ja riittävä tuki.

Henkilökunnan tavoitettavuus ilmeni aineistossa mentoreiden ja koordinaattorin välisinä säännöllisesti järjestettävänä tapaamisina. Lisäksi hyväksi koettiin se, että mentorit sekä koordinaattori ovat aina tavoitettavissa ja henkilökuntaa on aina paikalla.

Avoin keskusteluilmapiiri ilmeni aineistossa avoimuutena keskustella Lyhdyn työyhteisön kanssa eri asioista. Mentorin kanssa voi keskustella ja kysyä mistä tahansa asiasta. Lisäksi vapaaehtoistyön koordinaattori on aina käytettävissä ja vastaa vapaaehtoistyöhön ja vapaaehtoistyöntekijään liittyviin kysymyksiin. Vapaaehtoistyöntekijän tiimi on antanut tukea kysyttäessä ja kunnioittanut vapaaehtoistyöntekijän toiveita siitä, miten tehdä työtä. Vapaaehtoistyöntekijä

on uskaltanut myös kieltäytyä tekemästä joitain asioita mitä ei ole kokenut haluavansa tehdä.

Riittävä tuki ilmeni aineistossa tarpeena säännöllisille tapaamisille kaikille vapaaehtoistoiminnan parissa toimiville. Vapaaehtoistyöntekijä tarvitsee vuoden aikana riittävästi tukea mentorilta ja koordinaattorilta. Vapaaehtoistyöntekijän saama tuki jakautui analyysissä viiteen eri alakategoriaan: mentoreiden antama tuki, koordinaattorin antama tuki, vapaaehtoistyöntekijöiden vertaistuki ja tiimin antama tuki. Jotta vapaaehtoistyöntekijä saa riittävästi tukea, edellytetään, että hänelle olisi työpajapalveluissa nimettynä kaksi mentoria, joita tapaisi säännöllisesti. Perusteena tälle on, että vuorotyön takia on haastavampaa tavata yhtä mentoria säännöllisesti ja tapaamisiin saattaa tulla pidempi aikaväli. Hyväksi määräksi tapaamisille määriteltiin yksi tapaaminen kuukaudessa mentorin, koordinaattorin ja muiden vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa. Joidenkin vapaaehtoistyöntekijöiden tuen tarve saattaa olla suurempi erinäisien syitten takia, kuten haasteet vapaaehtoistyössä tai henkilökohtaisessa elämässä. Tällöin tapaamisia on järjestetty useammin koordinaattorin kanssa vapaaehtoistyöntekijää varten. Erinäisten asioiden ja paperityön kanssa auttaminen Suomeen saapuessa, erityisesti vuoden alussa on koettu helpottavaksi, kun siihen on saanut täyden tuen vapaaehtoistyön koordinaattorilta. Lisäksi tärkeäksi on koettu aktiivinen apu ja tuki Lyhdyn johtoryhmältä ja tieto siitä, että apua on aina saatavilla ja joku tavoitettavissa.

Vapaaehtoistyöntekijän ja työntekijän vertaistuen tarve korostui aineistossa ja toiveena oli jatkaa yhteisiä säännöllisiä tapaamisia muiden vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa ja lisätä yhteistä tekemistä muiden vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa vapaaehtoistyövuoden aikana. Myös mentoreiden välisiä yhteisiä säännöllisiä tapaamisia pidettiin tärkeinä, erityisesti niille, jotka toimivat yksin mentorina vapaaehtoistyöntekijälle. Toiveena olisi saada enemmän mentoreiden keskeisiä tapaamisia. Tiimin antama tuki koettiin tärkeäksi ja sen merkitys korostui vapaaehtoistyöntekijän vuoden alussa perehdytys vaiheessa. Mentorilta ja vapaaehtoistyönkoordinaattorilta, sekä johtoryhmältä saatu tuki on koettu hyväksi ja riittäväksi. Työkaverit vapaaehtoistyöntekijän tiimissä ovat olleet mukavia ja töissä on ollut avoin

keskusteluilmapiiri. Tuki ja yhteydenpitovapaaehtoistyöntekijän lähettävän organisaation kanssa on ollut vähäistä, kun asiat ovat sujuneet hyvin vapaaehtoistyöpaikassa.

Mentoroinnin ja vapaaehtoistyöntekijän ohjaamisen kuvataan sujuvan työn sivussa ja kokemus on, että ohjaamiseen ei tarvitse osoittaa erikseen aikaa. Aikaa jää työpäivän aikana arviolta 30–60-minuuttia vapaaehtoistyöntekijän kanssa keskusteluun ja muiden asioiden hoitamiseen mihin on tarve, kuten toiminnan suunnitteluun. Asiakkaiden lähtiessä kotiin työpajapalveluista, jää aikaa vapaaehtoistyöntekijän kanssa keskustelemiseen ja ajatusten vaihtamiseen. Toiveena on, että jos koronatilanne helpottaa, voisi vapaaehtoistyöntekijälle löytyä vielä enemmän aikaa.

”Pitää aina muistuttaa itseään, että ei ole mihinkään kiire. Ei aina tarvitse olla valmista ja kiire.” (Työntekijä)

5.1.4 Perehdytyksen kulmakivet

Perehdytys nousi teemaksi aineistosta. Esiin perehdytyksessä nousivat konkreettiset menetelmät: valmistautuminen ja tuki vapaaehtoistyövuoden alussa.

Valmistautuminen ilmeni aineistosta saamalla riittävästi informaatiota vapaaehtoistyöntekijästä ennen Suomeen saapumista ja valmistautumalla vapaaehtoistyövuoteen. Vapaaehtoistyöntekijöiden saapumista Lyhtyyn odottavat kovasti asiakkaat kuin työntekijätkin. Vapaaehtoiselle askarrellaan ennen Lyhtyyn saapumista kortteja, tutustutaan vapaaehtoistyöntekijän lähettämiin esittelykirjeisiin/videoon ja keskustellaan vapaaehtoistyöntekijän koordinaattorin kanssa saapuvasta vapaaehtoistyöntekijästä ja vapaaehtoistyöhön liittyvistä asioista. Mukavaksi koetaan se, että saadaan tietoa vapaaehtoistyöntekijästä ennen Suomeen saapumista ja, että

vapaaehtoistyönkoordinaattorilta on aina saanut apua ja tukea vapaaehtoistyöntekijöihin liittyvissä asioissa. Vapaaehtoistyöntekijän vapaaehtoistyövuotta voi edesauttaa se, mikäli aloittaa suomen kielen opiskelun ennen Suomeen saapumista. Vapaaehtoistyöntekijät saavat ennen Suomeen saapumistaan infopakettin Lyhdyn vapaaehtoistoiminnasta ja tapaavat ja ovat koordinaattorin kanssa yhteydessä.

Tuen tarve ilmeni vapaaehtoisvuoden alussa perehdytysvaiheessa tärkeäksi. Vapaaehtoistyöntekijän on tärkeä saada vuoden alussa mentoriltaan tukea englannin kielellä. Vuoden edetessä ei ole väliä, vaikka kommunikointi tapahtuisi ainoastaan suomen kielellä, kunhan tärkeät asiat on käyty läpi niin, että ne ovat vapaaehtoistyöntekijälle selvät. Asiakkaiden motivointi aktiviteettien aloittamiseen koettiin hankalaksi erityisesti vapaaehtoistyövuoden alussa. Lisäksi asiakkaiden motivointi työpajapalveluissa koettiin haastavaksi, mikäli työtehtävät ovat olleet asiakkaille uusia. Vuoden alussa ja tarvittaessa myöhemminkin olisi hyvä, että tiimiltä saisi enemmän aktiivista tukea asiakkaiden motivoinnissa ja kerrottaisiin enemmän vapaaehtoistyöntekijälle asiakkaiden kiinnostuksen kohteista ja kommunikointitavoista. Kokemus on ollut, että asiakkaiden motivointi vapaaehtoisvuoden alussa oli haastavaa kielimuurin takia. Olisi hyvä saada vinkkejä siitä, mitä eri asiakkaat haluavat arjessa tehdä. Kokemus on ollut, että asiakkaat ovat kantaneet huolta koronatilanteesta. Lisäksi asiakkaat ovat halunneet tehdä asioita vapaaehtoistyöntekijän kanssa kodin ulkopuolella, joka ei ole ollut mahdollista toteuttaa koronarajoitusten vuoksi. Stancliffen (2015), Bigbyn ja Craigin tutkimuksien mukaan (2016) osoitettiin, että vapaaehtoiset, jotka saivat koulutusta kehitysvammaisten ohjaukseen yhteisössä, tukivat kehitysvammaista henkilöä integroitumaan sosiaalisesti paremmin. (Venema ym., 2018).

5.1.5 Asiakkaan osallisuus toimintaa suunniteltaessa

Asiakkaan osallisuutta toimintaa suunniteltaessa edistäviä teemoja, jotka aineistoista nousi esille ovat: asiakaslähtöisyys, eri kommunikointitapojen hyödyntäminen ja toiminnan suunnitteleminen ajan kanssa.

Asiakaslähtöisyys ilmeni aineistossa asiakkaiden toiveiden toteuttamisena ja huomioimisena arjessa. Asiakkaat esittivät itse erilaisia ehdotuksia toiminnasta, jota halusivat tehdä vapaaehtoistyöntekijän kanssa suoraan vapaaehtoistyöntekijälle tai muulle henkilökunnalle. Vapaaehtoistyöntekijä tukee asiakkaita valintojen tekemisessä toimintaa suunniteltaessa ja aktiviteettien aloittamisessa. Antamalla eri vaihtoehtoja toiminnasta ja tekemisestä asiakkaille saadaan asiakkaan ääni enemmän kuuluviin toimintaa suunniteltaessa. Kun vapaaehtoistyöntekijästä on muodostunut tuttu ja turvallinen asiakkaalle, asiakkaat ovat olleet enemmän aktiivisia ja ehdottavat aktiviteetteja itse ilman, että vapaaehtoistyöntekijä kertoo vaihtoehtoja toiminnasta. Asiakkaat ovat päässeet tekemään heille tärkeitä asioita vapaaehtoistyöntekijän kanssa. Tärkeitä asioita ovat olleet esimerkiksi retket ja kierrättäminen. Korona on rajoittanut asiakkaan toiveiden toteuttamista. Esimerkiksi uiminen uimahallissa ei ollut koronan takia mahdollista toteuttaa.

Eri kommunikointitapojen hyödyntäminen ilmeni aineistossa asiakkaiden kanssa eri kommunikointitapoja käyttämällä. Asiakkailla on eroavuuksia kommunikointitaidoissa. Kaikki asiakkaat eivät kommunikoi verbaalisesti, jolloin kommunikoidessa asiakkaiden kanssa voi olla helpompaa kommunikoida käyttämällä apuna esimerkiksi kuvia. Myös tarjoamalla valintojen tekemiseen riittävästi aikaa ja vaihtoehtoja lisätään asiakkaan osallisuutta päätöksenteossa. Myös vapaaehtoistyöntekijän ja asiakkaan välinen kielimuuri voi olla esteenä kommunikoinnille, jolloin pääroolissa kommunikoinnissa ovat eleet ja kuvat ennen kuin suomen kieli on enemmän vapaaehtoistyöntekijällä hallussa. Asiakkaan kokemus oli, että vapaaehtoistyöntekijän kanssa on ollut vähän haasteellista keskustella ja vapaaehtoistyöntekijän kerrotaan osaavan vähän suomen kieltä. Toiveena on oppia lisää muita kieliä, jolloin kommunikointi olisi helpompaa vapaaehtoistyöntekijän kanssa. Vapaaehtoistyöntekijä voisi opiskella enemmän suomen kieltä, jotta työskentely yhdessä olisi sujuvampaa. Kokemus on, että työskentely sujuu hyvin kielimuurista huolimatta. Kokemuksesta nousi esiin myös, että asiakas ja vapaaehtoistyöntekijä ymmärtävät toisiaan. Yhdessä harjoitellaan kommunikointia suomen kielellä.

Tuloksista ilmeni myös, että vapaaehtoistyöntekijä mahdollistaa sen, että oppii uusia kieliä.

Toiminnan suunnitteluun ja päätöksentekoon asiakas tarvitsee ajoittain enemmän aikaa ja vaatii mahdollisesti oman rauhallisen tilan ideointiin. Osa asiakkaista tarvitsee ensin aikaa rauhassa miettiä, mitä he haluaisivat tehdä. Joskus jos asiakkailla on ollut liikaa toiveita toiminnan sisältöön liittyen, on heitä pyydetty tekemään listaa asioista, joita haluaisi tehdä yhdessä vapaaehtoistyöntekijän kanssa. Lyhdyn hoitajat voivat myös tuoda asiakkaiden toiveita esille ja delegoida tekemisen vapaaehtoistyöntekijälle. Korona on vaikuttanut siihen, että kaikkia asiakkaiden toiveita ei ole ollut mahdollista tehdä ja rajoittanut vapaaehtoistoimintaa. Esimerkiksi uimahalleissa ja eri tapahtumissa käyminen ei ole ollut koronan takia mahdollista.

”On. Esimerkiksi mä tykkään uimahallista, jossa voi uida, uimisesta. Aina kesällä tykkään. Olisin voinut tehdä sitä vapaaehtoistyöntekijän kanssa. Mutta vapaaehtoistyöntekijästä en ole varma, pääseekö sinne vapaaehtoistyöntekijä mukaan. Ehkä myöhemmin keväällä tai kesällä. Mä tykkään vapaaehtoistyöntekijän kanssa piirtää kuvia. Eli jos haluaa piirtää jotain esim. omasta perheestä tai jostain muustakin. Niitä tykkään yleensä vapaaehtoisen kanssa tehdä. Tai ihan muuten vaan piirtää. Mä teen sellaisia myös välillä töissä.” (Asiakas)

”Yhteisiä retkiä on kyllä tehty. Koko työpajalaisten kanssa on kyllä viety noita kierrätyksiä ja näitä. Omiin työpajoihin pääseminen harmittaa, että ei ole päässyt. Mä oon käynyt siellä mun omalla työpaikalla ennen koronaa eri toimipisteissä. Viime kesänä pääsin olemaan yhdestä niistä. Nyt koronan takia en ole voinut mennä sinne.” (Asiakas)

”Ehkä mä mieluummin suunnittelisin omassa rauhassa omassa huoneessa, tai mä tykkään enemmän olla muiden seurassa yhteisissä tiloissa, tykkään olla sielläkin. Minä haluaisin, että olisi enemmän vapaaehtoistyöntekijöitä. Kyllä välillä se on muiden kanssa ja välillä muiden kanssa. On kyllä ollut mielestäni riittävästi.” (Asiakas)

”Sen kanssa voi tehdä mitä haluaisi toivoa, jotain tekemistä.

Vapaaehtoistyöntekijän kanssa. Mä oon ehdottanu sille jo. Ainakin me tehdään, yleensä vapaaehtoistyöntekijän kanssa pelataan muistipeliä, kimpleä ja yleensä tehty sellaista eläinpalapeliä. Sitten mä olen käynyt sen kanssa ulkona ja tehdään pitkiä ulkolenkkejä yleensä.” (Asiakas)

”Ollaan, olen ehdottanut sille. Oon ehdottanut esimerkiksi. Me kuuntelemme musiikkia ja pelataan yhdessä. Vapaa-ajan juttuja eli täällä mun huoneessa. Yhteisiä hetkiä on vietetty. Mä tykkään olla vapaaehtoisen kanssa tuolla pihalla esimerkiksi ulkona. On tehty esimerkiksi pidempiä ulkolenkkejä. Olen ehdottanut sille.” (Asiakas)

”Se on kyllä vähän haastavaa. Jos minä voisin vähän oppia lisää muita kieliä ja näitä. Niin sitten olisi helppoa kommunikoida sitä. Niin, opiskella enemmän suomeakin. Mutta se meidän vapaaehtoistyöntekijämme voisi välillä, se ymmärtää ihan vähän suomea mutta ei paljon. Se on kiva, että vähän. Se ymmärtää aika vähän kyllä, mun mielestä. Me ymmärrämme kyllä molemmat. Harjoitellaan vielä puhumista.” (Asiakas)

5.1.6 Vastuun jakautuminen

Haastattelussa olin kiinnostunut vapaaehtoistyöntekijöiden ottamasta ja saamasta vastuusta. Aineistosta ilmeni, että vapaaehtoistyöntekijöillä on paljon vastuuta vapaaehtoistyövuoden aikana. Työntekijät pyrkivät jakamaan töitä vapaaehtoistyöntekijälle niin, että vapaaehtoistyöntekijällä ei olisi paljon vastuuta ja, että työntekijä olisi aina tavoitettavissa. Vapaaehtoistyöntekijä voi työskennellä esimerkiksi työpajapalveluissa yhden asiakkaan kanssa kerrallaan ja on vastuussa yhden asiakkaan ohjaamisesta. Näin asiakkaat saavat myös enemmän huomiota, kun paikalla on vapaaehtoistyöntekijä. Välillä vapaaehtoistyöntekijä työskentelee useamman asiakkaan kanssa samanaikaisesti, kun ohjaaja tekee esimerkiksi kirjallisia töitä tai osallistuu palaveriin. Vapaaehtoistyöntekijä työskentelee yksin esimerkiksi palaverien

aikana. Työntekijällä on aina vastuu vapaaehtoistyöntekijästä ja työskennellessä yhdessä joutuu olemaan varuillaan mahdollisten vaaratilanteiden takia. Vapaaehtoistyöntekijän ei tarvitsisi ottaa niin paljon vastuuta, mutta siitä huolimatta usein ottavat vastuuta enemmän mitä tarvitsee. Henkilökunnan täytyykin välillä muistuttaa itseään siitä, että vapaaehtoistyöntekijä ei ole yksi työntekijöistä. On otettava huomioon myös, että vapaaehtoistyöntekijät ovat nuoria ja töissä voi käydä helposti läheltä piti tilanteita tai vaaratilanteita. Vapaaehtoisuustyöntekijöille on annettava tukea tällaisten tilanteiden jälkeen ja seurata miten tilanteet vaikuttavat vapaaehtoistyöntekijään. Vapaaehtoistyöntekijät eivät voi lähteä asiakkaiden kanssa pois yksiköstä kahden kesken, mikäli asiakkaalla on hätälääkitys.

Vapaaehtoistyöntekijät käyvät asiakkaiden kanssa kodin ulkopuolella esimerkiksi kävelyillä. Vastuun saamista ja kodin ulkopuolelle asiakkaan kanssa lähtöä pidetään mukavana asiana. Vapaaehtoistyövuoden alussa koettiin, että vastuuta asiakkaista oli liikaa mutta vuoden edetessä kokemus on ollut, ettei vapaaehtoistyö sisällä liikaa vastuuta. Kokemus on, että vapaaehtoistyöntekijä saa enemmän vastuuta työpajapalveluissa mutta ei liikaa.

Vapaaehtoistyöntekijä voi mennä yhden tai kahden asiakkaan kanssa tekemään töitä tilojen ulkopuolelle. Mentori on tarvittaessa aina lähellä auttamassa vapaaehtoistyöntekijää ja kertomassa mitä toiminnassa tapahtuu.

”Alussa koin, että vastuuta oli liikaa minulle ulkoillessa asukkaiden kanssa. Koska ajattelin jos tulee ongelmia, jossa en osaisi kommunikoida tai jokin menisi pieleen ja olisin yksin siellä. Mutta nyt ajattelen, että koska minulla on puhelin, voin soittaa hoitajille heti, jos jotain sattuu. Nyt kun ajattelen, vastuuta ei ole mielestäni liikaa. On mukava antaa asukkaille se tunne, että olen heille enemmän ystävä kuin hoitaja, joka on heitä ylempänä. En ole mikään lastenvahti heille. Olen niin kuin yksi heidän ystävänsä, joka lähtee heidän kanssaan kävelyille.” (Vapaaehtoistyöntekijä)

Vapaaehtoistyöntekijöiden työnkuva eroaa paljon hoitajien työnkuvasta. Vapaaehtoistyöntekijän saapuessa yksikköön aluksi asiakkaiden on ollut vaikea erottaa vapaaehtoistyöntekijöiden työnkuvan ero hoitajien työstä.

Vapaaehtoistyöntekijän toiminnan kuvataan olevan asiakkaiden vapaa-ajan organisoimista. Kokemus on, että asiakkaat eivät kysyisi apua vapaaehtoistyöntekijöiltä lääkitykseen tai hygieniaan liittyvissä asioissa. Vuoden edetessä asiakkaat ymmärtävät, mikä on vapaaehtoistyöntekijän ja hoitajan roolin ero. Vapaaehtoistyöntekijän kokemus on, että isoin vastuu vapaaehtoistyössä on työskennellä toisen ihmisen kanssa. Esimerkiksi ulkoillessa asiakkaan kanssa, jos jotain sattuisi, olisi tällöin osattava auttaa asiakasta. Lyhdyn sisätiloissa koetaan vapaaehtoistyön sisältävän vähän vastuuta sillä hoitajat ovat aina paikalla. Kokemus on, että mikäli vapaaehtoistyössä saa liikaa vastuuta voi asian ottaa heti esille ja kieltäytyä ja kertoa ettei halua tehdä tätä asiaa. Vuoden alussa vapaaehtoistyössä tuntui, että vastuuta oli työssä liikaa, koska kommunikointi on ollut haastavaa asiakkaiden kanssa. Tällöin oli pelko siitä, jos jotain sattuisi eikä osaisi auttaa. Vapaaehtoistyövuoden edetessä vastuun ottaminen ei tunnu samalta ja tunne on, että puhelimella voi hälyttää heti apua paikalle. Ympäristön vaihdon kodin ulkopuolelle koetaan tekevän asiakkaille ja itselle hyvää. Vastuun ottamiseen vie aikansa tottua.

”En koe, että työpajalla joutuu ottamaan liikaa vastuuta. Jos tulee ongelmia, mentorini auttaa ja kertoo mitä tapahtuu. Minulle on ok mennä yhden tai kahden asukkaan kanssa kahden ulos viemään roskia tai tekemään puutarhatöitä. Alussa mentorini teki selväksi, että voin aina puhua hänelle, jos tulee mitään ongelmia. Mielestäni on hyvä, että työpajapalveluissa saa enemmän vastuuta.”
(Vapaaehtoistyöntekijä)

”Työni eroaa paljon hoitajien työstä. Alussa asukkaan oli vaikea erottaa työnkuvaani. Mutta olen ihminen, joka organisoii heidän vapaa-aikaansa täällä. He eivät kysyisi minulta lääkityksestä tai pyytäisi apua hygienian hoidossa. Nyt sanoisin, että he ymmärtävät mikä työni on täällä.” (Vapaaehtoistyöntekijä)

5.2 Vapaaehtoistoiminnan kehittäminen

5.2.1 Kehitysideoita haastateltavilta

Haastattelussa selvitin, minkälaisia kehitysehdotuksia vapaaehtoistyöntekijällä, työntekijällä ja asiakkaalla on Lyhdyn vapaaehtoistoimintaan. Aineistosta nousi esiin kehityskohteiksi seuraavat kategoriat: toteuttaa laajemmin asiakkaiden toiveita ja lisätä toimintaa kodin ulkopuolella. Tuloksista nousi esiin myös toive vapaaehtoistyöntekijöiden määrän kasvattamisesta. Lisäksi toive oli tutustua monipuolisesti Lyhdyn toimintaan ja asiakkaisiin vapaaehtoistyövuoden aikana. Kehitysideoista nousi esiin toive lisätä yhteistä tekemistä eri yksiköiden asiakkaiden ja vapaaehtoistyöntekijöiden välillä, sekä järjestää erilaisia kerhoja ja tapahtumia asiakkaille. Lisäksi kehitysideoista nousi esille halu aloittaa suomen kielen opinnot ennen Suomeen saapumista ja saada tukihenkilö, joka voisi näyttää ja kertoa vapaa-ajan vietto mahdollisuuksista Suomessa. Nämä tulokset vietiin eteenpäin 2023 Lyhdyn vapaaehtoistoiminnan koordinaattorille ja johtoryhmälle.

Tuloksista nousi esiin, että toimintaa kehittäessä asiakkaita kuultaisiin laajemmin. Teema nousi esiin jokaiselta haastateltavalta. Toivottavana pidettiin, että tulevaisuudessa vapaaehtoistyöntekijät voisivat tehdä enemmän kodin ulkopuolella erilaista toimintaa. Toimintaa on estänyt toteutumasta koronapandemia. Erilaisia toiveita toiminnasta oli liittyen pihatöihin ja ulkoiluun: kukkien ja istutuksien kastelu, sekä pihakasvien ja taimien istutusten tekeminen, uimahalleissa ja rannoilla käynti.

”Tulevaisuudessa toivoisin, että vapaaehtoistyöntekijä tekisi enemmän esimerkiksi näitä kesähommia. Kastellaan ja istutetaan pihakasveja. Pidän myös uimarantapaikoista ja tykkään aina uida siellä merenrannalla aalloissa.”
(Asiakas)

Tuloksista nousi esiin tarve saada tulevaisuudessa lisää vapaaehtoistyöntekijöitä. Perusteena oli, jotta toiminnan sisältö olisi tulevaisuudessakin monipuolisempaa ja jotta voidaan tehdä enemmän asioita asiakkaiden kanssa. Lisäksi vapaaehtoistyöntekijöiden parissa työskentely oli koettu mielekkääksi. Vapaaehtoistyöntekijöiden koetaan mahdollistavan

enemmän tekemistä ja liikkumista. Siirtymätilanteet asiakkaiden kanssa koetaan haasteelliseksi ilman vapaaehtoistyöntekijöitä, sillä ryhmät asiakkaat tarvitsevat paljon tukea.

Tuloksista nousi esiin tarve lisätä kulttuuritietoisuutta. Toiveena oli, että vapaaehtoistyöntekijä oppisi suomen kieltä ja kulttuuria. Lisäksi asiakkaiden ja henkilökunnan kehitysidea halu oppia vapaaehtoistyöntekijän kieltä ja kulttuuria nousi esiin. Lisäksi toivottiin lisää tietoa Suomen kulttuurista, mahdollisuuden nähdä Helsinkiä ja sitä ympäröiviä saaria, sekä vierailta Suomessa eri paikoissa.

”Voisimme kertoa asiakkaille enemmän omasta kulttuuristamme ja oppia suomalaisten elämästä ja heidän kulttuuristaan” (Vapaaehtoistyöntekijä)

Tuloksista nousi esiin tarve perehdytyksen lisäämiseksi vapaaehtoistyövuoden alussa. Toiveena oli, että asiakkaiden mielenterveysongelmista olisi hyvä puhua heti vuoden alussa vapaaehtoistyöntekijälle ja samalla kuulla asiakkaan tavasta kommunikoida, sekä kiinnostuksen kohteista. Toiveena on, että työntekijät kertoisivat vapaaehtoistyöntekijälle ideoita heti vuoden alussa siitä, mitä asiakkaiden kanssa voisi tehdä.

Tuloksista nousi esiin tarve lisätä toimintaan tutustumista laajemmassa mittakaavassa. Lyhtyä halutaan nähdä enemmän kokonaisuudessaan organisaationa. Toiveena olisi nähdä eri yksiköitä ja toimintaa, sillä toiminta eroaa toisistaan asumis- ja työpajapalveluissa. Toiveena olisi tavata useampia eri asiakkaita ja oppia miten he käyttäytyvät ja miten kehitysvammat vaikuttavat heihin. Perusteena oli, että yksiköt ovat pieniä ja omassa yksikössä asiakkaat käyvät hyvin tutuiksi vuoden aikana. Työskentely olisi mahdollisesti mielenkiintoisempaa tutustuessa useampaan yksikköön, kuin vain vapaaehtoiselle vuoden alussa määriteltynä asumispalveluissa tai työpajapalveluissa sijaitsevaan yksikköön. Vapaaehtoistyöntekijät työskentelevät usein vuoden yhdessä asumis- tai työpajapalvelu yksikössä, mutta vapaaehtoistyöntekijän toiveita kuunnellaan ja mahdollistetaan yksikön vaihdos, mikäli vaihdos koetaan tarpeelliseksi. Hänen mukaansa

vapaaehtoistyöntekijältä vaaditaan paljon motivaatiota työskennellä kehitysvammaisten kanssa, kykyä aktivoida ja motivoida asiakkaita.

Tuloksista nousi esiin halu järjestää yhdessä muiden vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa tapahtumia, projekteja ja ohjelmaa, mihin myös muiden yksiköiden asiakkaat voisivat tulla ja tavata toisiaan. Muiden vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa haluttaisiin tehdä enemmän yhteisiä projekteja, joka ei ollut mahdollista koronan takia. Esimerkkeiksi nostettiin urheilu- tai taide aktiviteetti, mihin useampi asiakas voisi osallistua. Koronatilanne on vaikuttanut siihen, että yhteistä ohjelmaa ei ole voitu järjestää.

”Olisi mukava järjestää kerhoiltoja muiden vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa asiakkaille.” (Vapaaehtoistyöntekijä)

Tuloksista nousi esiin tarve suomen kielen opintojen aloittamiselle ennen vapaaehtoisvuoden alkua. Perusteena oli, että olisi hyvä aloittaa aikaisemmin kieliopinnot, sillä siitä voisi olla paljon apua vuorovaikutustilanteissa ja pääsisi nopeammin sisään työhön. Lisäksi asiakkaiden motivointi voisi olla vuoden alussa helpompaa ja se oli koettu haastavaksi kielimuurin takia.

Tuloksista nousi esiin tarve saada enemmän tukea vapaaehtoiselle vapaa-ajalla. Kokemus on ollut, että olisi mukavaa, jos olisi joku, joka kertoisi miten Suomessa eletään ja kulkisi mukana ja antaisi neuvoja mihin ryhmiin voisi mennä ja antaisi enemmän vapaa-ajan aktiviteetteihin vinkkejä. Kokemus on ollut, että vuoden alussa on ollut vaikea pitää vapaa-aikaa, kun on uusi maa ja työ ja täytyy keskittyä vapaaehtoistyöhön.

”Vapaaehtoisvuoden alussa olisi mukava saada ystävä, joka kertoisi enemmän vapaa-ajan aktiviteeteista, kerhoista, joka kertoisi kulttuurista.”
(Vapaaehtoistyöntekijä)

6 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

6.1 Eettisyys

Tutkimuksessani eettisyys ja luotettavuus pohjautuvat Tutkimuseettisen lautakunnan antamaan ohjeistukseen hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Hyvä tieteellinen tutkimus noudattaa tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja. Näitä ovat rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä. Lisäksi on tärkeää huolellisuus tulosten tallennuksessa ja esittämisessä, sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa. (TENK, 2022.) Tutkimuksen osallistajat saivat suostumuslomakkeen yhteydessä tietoa tutkimuksen tarkoituksesta ja tutkimuksen kulusta. Lisäksi kerroin, että tutkimuksen ei katsota aiheuttavan tutkittavalle hyötyjä tai riskejä. Lomakkeessa käsiteltiin myös luottamuksellisuuteen, tietojen käsittelyyn ja sen säilyttämiseen, sekä tutkimukseen osallistumiseen liittyviä asioita. Painotin, että tutkittavan henkilöllisyys pysyy salassa, eikä tutkimuksesta ole haittaa osallistujalle. Kerroin, että tutkimuksen tarkoituksena on tutkia ja kehittää Lyhdyn vapaaehtoistoimintaa. Lomake on tutkimuksen liitteenä. Kävin samat asiat läpi ennen haastattelutilannetta ja kertosin asiat vielä haastattelun jälkeen. Olin yhteydessä myös Lyhdyn asiakkaan läheisiin ja hoitajiin, vaikka tälle ei ollut suoranaista tarvetta. Lisäksi tein sopimukset jokaisen osallistujan välille, sekä Lyhty ry:n kanssa, joka kasvatti eettisyyttä työssä. Valitsin haastateltavat niin, että he olivat minulle tuntemattomia tai tunsivat tai työskentelivät kanssani mahdollisimman vähän. Karsin heti pois vaihtoehdon, että olisin haastatellut minulle tuttuja asiakkaita tai työntekijöitä.

Tutkimuksen etiikka alkaa jo tutkimusvaiheen valinnasta, joka on eettinen ratkaisu. Tutkija esittelee eritellen sen, minkä olisi tehnyt toisin. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara, 2009, s. 24, 265.) Opinnäytetyötä aloittaessani mietin työni aiheita ja vaihtelin sitä useampaan otteeseen. Kiinnostukseni vammais- ja vapaaehtoistyötä kohtaan vaikuttivat tutkimusrajaukseen. Lisäksi olin kiinnostunut lisäämään asiantuntijuuttani vapaaehtoistoiminnan saralla.

Opettajat kannustivat minua valitsemaan aiheen, joka minulla olikin alusta asti mielessä, josta tuli opinnäytetyöni aihe.

Kaikki valinnat, joita tein opinnäytetyö prosessini aikana ovat eettisiä valintoja. Tärkeimpinä eettisinä periaatteina ovat yleensä informointiin perustuva suostumus, luottamuksellisuus, seuraukset ja yksityisyys. (Hirsjärvi & Hurme, 2001, s. 19–20.) Tutkimuksesta informoidessani Lyhdyn johtoa olin selvittänyt tarvitseeko eettiseltä lautakunnalta hakea erikseen tutkimuslupaa.

Tutkimuksella ei ole haittaa siihen osallistujille ja siihen osallistuminen vei osallistujilta vähän aikaa. Tutkimuslupaa ei tarvinnut siis erikseen hakea eettiseltä lautakunnalta.

6.2 Luotettavuus

Tutkimuksessani noudatetaan hyvän tieteellisen käytännön ohjeita.

Tutkimukseeni on kirjattu tutkimusprosessin eri vaiheet teoriataustan mukaisesti. Lisäksi tutkimuksessani tuodaan esiin tutkimuksessani eri vaiheiden dokumentoinnit, kuten haastattelurunko, saateviestit, esimerkit aineiston pelkistämisestä ja teemoittelusta. Litterointeja en tuo kokonaisuudessaan esiin sillä ne on anonymisoitava, jotta tutkittavia ei tunnista lukiessa tutkimusta.

Tutkimuksessani pyrin perustelemaan hyvin tekemäni ratkaisut. Pyrin vahvistamaan työn luotettavuutta 2023 lähettämällä tutkimukseni luettavaksi Lyhdyn johtoryhmälle, jotta he voivat vahvistaa tekemiäni johtopäätöksiä ja tulkintoja tutkimustuloksista. Haastattelukysymykset olen pyrkinyt tuottamaan mahdollisimman selkeiksi ja ymmärrettäviksi, että vastaajan ei tarvinnut tehdä niistä tulkintoja. Olen etsinyt lähteitä opinnäytetyöhöni kirjallisuudesta, tutkimuksista ja artikkeleista. Huolehdin, että lähteet ovat mahdollisimman tuoreita ja edelleen valideja. Tutkimukseen etsin eri tutkimuksia liittyen vapaaehtoistoimintaan ja käytin luotettavia tietokantoja etsien suomalaisia ja tutkimuksia. Pyrin tekemään lähdehakua kriittisesti ja systemaattisesti.

Pyrin tutkimaan ja perustelemaan tutkimuksessani tekemäni tulkinnat ja päätelmät. Tutkimustuloksia tulkitessa huomioin haastatteluihin osallistujien

määrän, joka on 3. Pidin määrää sopivana ja näen, että vastauksissa olisi saattanut esiintyä toistoa, mikäli haastatteluja olisi järjestetty suuremmalle joukolle. Huomioin luotettavuuden vahvistamiseksi oman vaikutukseni haastatteluihin. Tutkimusta pohtiessani, olisin halunnut haastatella suurempaa joukkoa ihmisiä. Alustava suunnitelmani oli haastatella 10 vapaaehtoistyöntekijää, 10 asiakasta, 10 mentoria ja 10 työntekijää. Koska opettajat kannustivat minua rajaamaan määrää pienemmäksi, sovimme että haastattelen pienempää joukkoa ihmisiä. Lisäksi jouduin pohtimaan, miten voisin toteuttaa haastattelut pandemia aikana turvallisesti osallistujille, ryhmäkokoontumiset eivät olisi mahdollisia. Tutkimuksesta olisi näin tullut liian suuri työ tehtäväksi yhdelle henkilölle. En olisi halunnut tehdä haastatteluja digitaalisesti, sillä se olisi ollut erittäin haasteellista esimerkiksi kehitysvammaisten asiakkaiden kanssa. Tallenteet litteroin lyhyellä aikavälillä ja kuuntelin niitä lukuisia kertoja. Litterointi sisälsi kaiken äänitteissä kerrotun.

Analysoidessani haastatteluiden vastauksia oli mietittävä, miten vastaukset kirjoitetaan oikeellisesti niin, että haastateltuja ei voi tunnistaa vastauksista. Koska Lyhty on toiminnaltaan suhteellisen pieni organisaatio ja haastatteluihin osallistuvat voivat olla helposti tunnistettavissa, tuli olla erityisen tarkka siitä, miten vastaukset muotoiltiin niin, että heitä ei voi tunnistaa niistä. Tämän vuoksi aineistossa en kerro haastateltavien vastauksista esille nousseita asioita, kuten missä he työskentelevät.

Haastattelutilanteet järjestin niin, että vastaajille ei tullut olo kiireestä ja haastatteluun saatiin käytettyä aikaa. Tutkimusta suunnitellessa mietin eettisiä kysymyksiä liittyen haastattelutilanteisiin sekä vastausten analysointiin. Suunnitellessa haastattelukysymyksiä oli huomioitava, että en kysymysten avulla johdattele mihinkään tiettyyn suuntaan, oleta mitään, tai tuo esille omia mielipiteitä, mitkä voisivat vääristää tuloksia. En tuonut haastattelussa esiin omia mielipiteitäni. Kehitysvammaisten vuorovaikutuksesta on tehty tutkimus Matikka- Vesala (1997), jossa havaittiin kehitysvammaisten taipumus myötäillä keskustelukumppania ja pyrkiä vastaamaan tavalla, jota odotettiin keskustelutoverin odottavan. Nummelinin (Nummelin, Matikka, Vesala 2000) mukaan tutkimustulokset osoittavat, että kehitysvammaiset ovat alttiimpia

ihmisten vaikutuksille. Haastattelutilanteissa on havaittu yhteyksiä haastattelijan ja haastateltavan sukupuoleen, jolloin myöntövyötyttä on esiintynyt, kun kummatkin osapuolet olivat naisia. (Teittinen, 2006, s. 68.) Huomioin nämä seikat haastattelutilanteissa.

Tutkijan on mietittävä seurausetiikan mukaan, miten tutkija kirjoittaa kyselyn vastaukset niin, että ne eivät kaunistele haastattelun tai tutkitun materiaalin totuutta, eivätkä leimaa tutkittavien ryhmää negatiivisesti. Tutkijan on pidettävä mielessään hyvän tieteellisen käytännön normit koko tutkimusprosessin ajan. Tutkijan tulee myös olla huolellinen, rehellinen ja tarkka kaikessa mitä tekee. Lisäksi menetelmien, joita tutkimuksessa käytetään, tulee olla eettisen tarkastelun kestäviä. Tutkimusprosessissa tutkimusta tehdään yksityiskohtaisesti ja tieteellisen tiedon edellyttämät vaatimukset huomioiden. (Kuula, 2006, 23, s. 34–35.)

Tutkimukseeni olisin voinut haastatella vielä johtoryhmää ja useampia henkilöitä. Tulin aineiston analysoituani siihen tulokseen, että aineistoa oli riittävästi tämän kokoiseen tutkimukseen. Voidaan teoriassa olettaa, että mitä enemmän olisin haastatellut vapaaehtoistoimintaan osallistuneita, sitä enemmän olisi voinut tulla kehitysehdotuksia vapaaehtoistoimintaan. Lisäksi, mikäli aineistoa olisi enemmän, se olisi voinut tuoda tutkimukselle lisäarvoa. Hoitotieteellisen tutkimuksen luotettavuudessa voidaan korostaa: esitestaaminen on tehty (esikysely), tutkimuksesta arvioidaan sen sisäistä ja ulkoista luotettavuutta. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden arviointi kohdentuu tutkimuksen asetelmaan, tulkintaan, analyysiin, refleksiivisyyteen, eettisiin näkökulmiin, tutkimuksen relevanssiin, tutkimuksen tarkoitukseen, asetelmaan ja otoksen valintaan. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen, 2013, s. 205.) Jotta aineistoa voisi pitää luotettavana oli saatava myös riittävän laadullinen määrä haastatteluaineistoa, että voisin tehdä yleistyksiä liittyen Lyhty ry:n vapaaehtoistoiminnasta. Kun olin saanut kaikki haastatteluiden analysoinnit tehtyä, mietin, oliko haastatteluiden tuloksista kerätty aineisto sekä riittävää vai tulisinko tekemään haastatteluja lisää. Tulin tulokseen, että aineistoa oli riittävästi. Säilytin haastatteluiden tuloksia eettisesti ja tuhosin asiakirjat asianmukaisesti opinnäytetyöni julkistamisen jälkeen.

Tutkimusta voi tulevaisuudessa jatkaa ja siinä käytetyt menetelmät ovat toistettavissa. Tulokset saattaisivat erota tulevaisuudessa eri syitten takia, kuten korona pandemian paheneminen/häviäminen, organisaatiomuutokset, resurssien väheneminen/lisääntyminen ja niin edelleen. Tutkimuksella tulee olemaan hyötyä Lyhdylle, joten tutkimuksen validiteettia voitaneen pitää hyvänä. Lisäksi tutkimuksen kysymyksiin saadut vastaukset ja tutkimukselle linjassa olevat tutkimusmenetelmät tukevat hyvää validiteettia. Tutkimuksen tuloksia pohdittaessa on otettava huomioon myös jokaisen osallistujan kuin tutkijan subjektiivisuus ja huomioida, että osallistujien taustatekijät vaikuttavat saatuihin tutkimustuloksiin. Näin ollen tutkimustulokset saattaisivat toistettaessa muuttua tai olla samankaltaiset.

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa on käytetty luotettavuuden kriteereinä uskottavuutta, vahvistettavuutta ja riippuvuutta tutkimusraportteja arvioitaessa. Uskottavuudella tarkoitetaan sitä, että lukijan on ymmärrettävä tutkimuksesta, miten analyysi on tehty ja mitkä ovat sen rajoitukset ja vahvuudet. Lisäksi on tärkeää, miten aineistoa ja tulosten suhde on kuvattu ja tutkimuksen analyysi on kuvattu mahdollisimman tarkkaan. Tutkimuksessa on hyvä käyttää erilaisia taulukointeja ja liitteitä kuvaamassa analyysin etenemistä. Aineiston siirrettävyydellä tarkoitetaan, missä määrin tutkimuksen tulokset voisivat olla siirrettävissä toiseen tutkimusympäristöön. On kuvattava huolellisesti tutkimusta ja aineiston keruun ja analyysin kuvausta. Raporteissa on aina tuotava esille suoria lainauksia, joita voi tuoda esille esimerkiksi haastattelutekstistä. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen, 2013, s. 197–198.) Olen liittänyt tutkimukseeni erilaisia taulukointeja ja liitteitä kuvaamaan analyysi prosessin etenemistä. Lisäksi kuvaan työssäni tutkimusprosessin systemaattisesti. Tutkimukseeni tuon suoria sitaatteja haastatteluista, joita on runsaasti. Kiinnitän huomiota, ettei tutkimuksen osallistujaa kuitenkaan tunnusteta tekstistä.

7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuulla ja selvittää minkälaisia kokemuksia Lyhdyn vapaaehtoistoiminnasta on saavutettu ja minkälaisia kehitysideoita haastateltavilla on toimintaan. Tavoitteena oli saada kokemuksia ja kehitysideoita analysoimalla toiminnasta tietoa, jota voi käyttää toimintaa organisoidessa, arvioitaessa sekä kehittäessä. Esittelen tässä osiossa työni tuloksien arviointia ja annan jatkokehittämisasiheet työn tuloksiin nojautuen.

7.1 Tulosten tarkastelu

Tutkimustulosten mukaan vapaaehtoistyöllä on suuri merkitys yhteiskunnassa toiminnallisesti ja taloudellisesti. Vapaaehtoistyön merkityksen arvioidaan korostuvan tulevaisuudessa. (Laasanen, 2011, s. 9.) Työn tulosten perusteella Lyhdyn vapaaehtoistoiminnalla voidaan tukea kehitysvammaisten asiakkaiden hyvinvointia, osallisuutta ja tasa-arvoa yhteiskunnassa.

Vapaaehtoistyön tutkimus on ajankohtainen aihe, koska julkisten palveluiden rahoituksen haasteissa kysytään yhä enemmän järjestötoiminnan ja vapaaehtoistyön apua (Laasanen, 2011, s. 20). Tuloksissa kävi ilmi, että Lyhdyn vapaaehtoistoiminnan organisointiin, johtamiseen ja sisältöön oltiin pääsääntöisesti tyytyväisiä. Tulosten perusteella vapaaehtoistyöntekijöitä arvostetaan. Vapaaehtoistyöllä koettiin olevan vaikutusta asiakkaiden elämään positiivisesti ja mahdollistavan kodin ulkopuolelle menemiset ja harrastamisen. Koordinaattorin ja mentoreiden antamaan tukeen oltiin tyytyväisiä. Vapaaehtoistyöntekijöitä otetaan mielellään työpareiksi ja heidän saapumistaan odottavat kovasti myös asiakkaat. Asiakkaat työskentelevät mielellään

vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa ja heitä otettaisiin mielellään lisää. Tuloksissa korostui tärkeänä, että vapaaehtoistyöntekijöiden perehdyttämiseen tulisi käyttää enemmän resursseja ja huomioida, että vapaaehtoistyöntekijät tarvitsevat enemmän tukea vuoden alussa tutustuessa asiakkaisiin.

Vapaaehtoistyöntekijät tarvitsevat enemmän tietoa asiakkaiden kiinnostuksen kohteista ja tavoista toimia, sekä kommunikointitavoista.

Vapaaehtoistoiminnassa on huomioitava, että vapaaehtoistyöntekijä tarvitsee neuvontaa, toiminnan kehittämistä ja vuorovaikutusta koko vapaaehtoisprosessin ajan (Häyrinen, 2015, s. 45). Hyvään organisointiin sisältyy tehtävien muodostaminen ja suullisen ja kirjallisen sopimusten teko. Sopimusta tehdessä, on tärkeää keskustella vapaaehtoisen ja organisaation odotuksista, tuesta ja sitoutumisesta vapaaehtoistyöhön. Tärkeää on myös hyvä perehdytys vapaaehtoistyöhön ja järjestön arvoihin ja ideologiaan, ohjaus ja vuorovaikutus, yhteisöllisyys ja osallisuus, sekä vapaaehtoistyöstä kiittäminen ja palkitseminen ja sen kunniakas lopettaminen. On tärkeä muistaa, että vapaaehtoistyön parissa työskentelevät työskentelee, ohjaavat, neuvovat ja ovat vuorovaikutuksessa vapaaehtoisen kanssa, koko työnteon ajan. Vapaaehtoistyöstä kiittäminen ja palautteen antaminen auttavat vapaaehtoistyöntekijää jaksamaan. Lisäksi hyvään organisointiin kuuluu vapaaehtoistoiminnan arviointi ja toiminnan kehittäminen. Vapaaehtoistoimintaa järjestävän järjestön onkin tärkeää käydä säännöllisin ajoin keskustelua siitä, mitä vapaaehtoistoiminta sille merkitsee ja minkälaisia toimintatapoja halutaan käyttää ja jatkaa. (Nyman & Riikonen, 2015, s. 44–45.)

Tulosta ilmeni, että vapaaehtoistoiminta mahdollistaa monipuolisemman toiminnan sisällön luomisen ja toteuttamisen Lyhdyn asiakkaille asumis- ja työpajapalveluissa. Asiakkaat saavat henkilökohtaisempaa tukea asumis- ja työpajapalveluissa ja esimerkiksi retkien toteuttaminen on mahdollista, kun paikalla on enemmän apukäsiä. Asiakkaat pääsevät toteuttamaan asumispalveluissa monipuolisesti vapaa-aikaansa yhdessä vapaaehtoistyöntekijän kanssa ja työpajapalveluissa saavat tukea toiminnassa toiminnoissa suoriutumiseen. Aktiviteetit ovat pääsääntöisesti asiakaslähtöisesti suunniteltuja mutta vapaaehtoistyöntekijät myös auttavat toiminnan suunnittelussa ja antavat vaihtoehtoja, joiden pohjalta asiakkaat tekevät

valintoja. Kaikki asiakkaat eivät kykene ilmaisemaan mitä toimintaa he haluaisivat tehdä, jolloin vapaaehtoistyöntekijän on tuotava enemmän omia ehdotuksiaan ja näkökulmiaan esiin. Lyhdyn vapaaehtoistoiminta sisältää erilaiset tavoitteet toiminnan sisällöstä mutta asiakkaat määrittelevät asiat, joita ja joihin he haluavat osallistua vapaaehtoistyöntekijän kanssa. Vapaaehtoistyöntekijät suunnittelevat asiakkaille enemmän vapaa-ajan toimintaa asumispalveluissa, kuin työpajapalveluissa.

Tulosten perusteella vapaaehtoistoiminta antaa henkilökunnalle mahdollisuuden toteuttaa asiakaslähtoisempää toimintaa. Henkilökunnan on helpompaa keskittyä muihin hoitotyöhön sisältyvien työtehtävien tekemiseen, esimerkiksi irtaantumiseen asiakkaan ohjaustehtävistä kirjallisiin tehtäviin. Vapaaehtoistoiminta mahdollistaa yhteiskunnassa monien merkittävien asioiden syntymisen, joiden järjestäminen ei siinä mittakaavassa olisi mahdollista palkattujen ihmisten avulla (Häyrinen, 2015, s. 42).

Tulosista ilmeni, että Lyhdyn vapaaehtoistoiminta on koettu mielekkääksi, vaikuttavaksi, yhteisölliseksi, sekä muistoja ja ystävyysuhteita synnyttäväksi. Aineiston analyysissä korostui, että Lyhty ympäristönä on mukava paikka työskennellä ja Lyhtyä on suositeltu työpaikkana. Vapaaehtoistoiminta synnyttää yhteisiä muistoja ja ystävyysuhteita. Yhteistä tekemistä eri yksiköiden asiakkaiden ja vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa kaivattiin lisää. Tutkimuksien mukaan vapaaehtoistyön motivaatioon vaikuttavat paljon vapaaehtoistyön muodostama yhteisö ja vapaaehtoisten väliset sosiaaliset suhteet. Yhteisöllisyyden luominen on yksi tärkeimmistä vapaaehtoistyön johtamisen keskeisiä tehtäviä. (Kuuluvainen, 2016, s. 61.)

Tulosten perusteella toimintaa organisoitaessa on kiinnitettävä huomiota aktiivisesti vapaaehtoistyöntekijän ja työntekijöiden tukemiseen, avoimeen keskusteluilmapiiriin ja laadukkaaseen perehdytykseen. Hyvä vapaaehtoistoiminnan organisointi sisältää hyvin suunnitellun ja varmistetun resurssoinnin ja johtamisen, arvioinnin ja kehittämisen, osaamistarpeiden määrittelyn ja kartuttamisen ja strategian (Häyrinen, 2015, s. 45).

Vapaaehtoistyöntekijät ovat heterogeeninen joukko, joilla on erilaista osaamista. Erilaisten voimavarojen tukemisella ja kehittämällä osaamista voidaan suunnata tarkoituksenmukaisesti ja mahdollistaa vapaaehtoistyöntekijän kasvu ja kehittyminen. Keskeisinä teemoina ovat osallistumisen mahdollistaminen, osallisuus ja kommunikointi. (Kaukinen, 2015, s. 48.) Vastuun jakautumista on vapaaehtoistoiminnassa pohdittava läpi vapaaehtoistyövuoden ajan ja minkä verran sitä halutaan ottaa ja voidaan antaa. Lyhdyssä tutustutaankin vapaaehtoiisiin etukäteen ja yritetään tuoda heidän vahvuuksiaan ja osaamisalueita toimintaan mukaan heidän mielenkiintonsa mukaisesti. Lisäksi he toimivatkin aina yksiköissä, joihin ovat erityisesti halunneet suunnata: esimerkiksi taide- ja tekstiilityöpähän, musiikkityöpaja ja niin edelleen.

Tuloksista korostui tarve toteuttaa toimintaa kodin ulkopuolella ja saada lisää vapaaehtoistyöntekijöitä. Vapaaehtoiset mahdollistavat monipuolisemman tekemisen, kuten retket. Tulosten perusteella Lyhtyyn olisi tarve hakea lisää vapaaehtoistyöntekijöitä, sillä asiakkaiden hyvinvointi ja osallisuus lisääntyisi heille tarjotun avun myötä. Lyhdyn työyhteisö saa toimiessaan vapaaehtoistyöntekijöiden parissa uusia kokemuksia ja mahdollisuuden tutustua uuteen kulttuuriin ja ihmiseen. Tulosten perusteella vapaaehtoiset kuin työntekijät voisivat tuoda enemmän tietoa omasta kulttuuristaan ja opettaa aktiivisemmin suomen kieltä. Työntekijöiden aikaa kuluu runsaasti hoitotyöhön, jolloin suomen kielen opettelu jää paljolti vapaaehtoistyöntekijän ja asiakkaan väliseksi vuorovaikutukseksi.

Työn tulosten mukaan keskeisemmät kehitysideat, jotka nousivat esille haastateltavilta ovat mahdollisia toteuttaa tulevaisuudessa, mikäli toimintaan voidaan panostaa ja kohdistaa resursseja. Vapaaehtoistyön koordinaattorilta vaaditaan hyviä projektin johtamistaitoja, jotta toimintaa voidaan kehittää tulevaisuudessa sen laadusta tinkimättä. Kehitysideat jakaantuivat teemoihin: lisätä asiakkaiden kanssa tehtävää toimintaa kodin ulkopuolella, asiakkaiden toiveiden toteuttaminen, saada enemmän vapaaehtoistyöntekijöitä, tutustua monipuolisesti Lyhdyn toimintaan ja asiakkaisiin, yhteistä tekemistä eri yksiköiden asiakkaiden ja vapaaehtoistyöntekijöiden välillä, sekä järjestää erilaisia kerhoja ja tapahtumia asiakkaille. Lisäksi toiveista nousi esille aloittaa

suomen kielen opinnot ennen Suomeen saapumista ja saada tukihenkilö, joka voisi näyttää ja kertoa vapaa-ajan vietto mahdollisuuksista Suomessa.

Vapaaehtoistyöntekijä tulee ottaa alusta asti mukaan yhdeksi tiimin jäsenistä ja huolehtia laadukkaasta perehdytyksestä. Vapaaehtoistyöntekijöitä tulee huomioida samoin kuin muuta henkilökuntaa tiedottamalla yksikössä tapahtuvissa muutoksissa. Tuloksista selvisi, että kaksi mentoria koetaan hyväksi asiaksi, sillä välillä mentorin kanssa on vaikea sopia yhteisiä tapaamisia vuorotyön ja muiden syiden takia. Kehitettävänä olisi, että jokaisella vapaaehtoistyöntekijällä olisi aina nimettynä kaksi mentoria.

Vapaaehtoistyöntekijät voisivat osallistua jokaiseen tiimiin, esimerkiksi viimeiseksi 15–20 minuutin ajaksi, johon olisi koottu vapaaehtoistyöntekijälle yhteenveto. Näin tiimi voisi tiedottaa vapaaehtoistyöntekijöitä mahdollisista muutoksista esimerkiksi asiakkaiden voinnista ja suunnitella toimintaa mitä voisivat tehdä yhdessä tulevaisuudessa.

Tuloksista nousee tärkeitä asioita esiin Lyhdyn vapaaehtoistoiminnan sisällöstä, joista on hyötyä Lyhdyn vapaaehtoistoimintaa organisoitaessa ja arvioitaessa, sekä kehittäessä. Tulosten perusteella vapaaehtoistyöntekijöiden tekemä vapaaehtoistyö lisää yhteisöllisyyden toteutumista vaikeasti kehitysvammaisten elämässä ja edistää mukana oloa. Vapaaehtoistyöntekijät tuovat lisäarvon ja extra-apukäden Lyhtyyn ja mahdollistavat sen, että kehitysvammaiset asiakkaat pystytään ottamaan mukaan kokemaan erilaisia elämyksiä muiden ihmisten kanssa. Vapaaehtoistyöntekijöistä tulee osa Lyhdyn yhteisöä vuodeksi, ja he tuovat tietoa uudesta kulttuurista, kielestä ja tavoista toimia. Kulttuuritietoisuutta halutaan lisää toimintaan ja oppia vierasta kieltä.

Tulosten perusteella vapaaehtoistyöntekijät laajentavat kehitysvammaisten henkilöiden elinpiiriä sekä tuovat mahdollisuuden saavuttaa arjessa erilaisia kokemuksia ja elämyksiä, jotka eivät muuten suurimmalla osalla olisi mahdollista toteuttaa. Tulosten perusteella Lyhdyn asiakkaat opettavat suomen kieltä vapaaehtoistyöntekijöille ja vapaaehtoistyöntekijät oppivat kommunikoimaan muun muassa viittomakieltä ja picto-kuvia käyttäen. Lyhdyn asukkaat ja pajalaiset oppivat englannin kieltä ja mahdollisesti vapaaehtoisen

omaa kieltä. Tulosten perusteella vapaaehtoiset nuoret pääsevät oppimaan sosiaali- ja terveys sekä kehitysvamma-alaa. He oppivat myös ohjaamistaitoja ja ohjelman suunnittelemista. Vapaaehtoistyöntekijät oppivat myös ympäristö vastuullisuutta asumis- ja pajapalveluissa mm. kierrättämällä ja osallistumalla ulkotyöpajan toimintaan ja ottamalla vastuuta yksikön esteettisyydestä ja istutuksista ja kasveista. Lisäksi vapaaehtoistyöntekijät oppivat digitaalisia taitoja, kun valokuvaavat, videoivat ja tekevät podcasteja osana oppimisprosessia. He oppivat myös kulttuurieroja ja tutustuvat vuoden aikana useisiin erilaisiin ihmisiin ja uuteen kulttuuriin. Vapaaehtoistyöntekijästä tulee tiimiin jäsenille ja asiakkaille ystävää ja työntekijä, jonka kanssa asiakkaat ja työntekijät saavat uusia kokemuksia.

7.2 Pohdinta

Tulosten pohjalta voidaan todeta, että Lyhdyn vapaaehtoistoimintaan ollaan tyytyväisiä. Tulosten perusteella Lyhty ry voi pohtia halutaanko vapaaehtoistoiminnan organisointiin tulevaisuudessa lisätä resursseja sen hyvinvointivaikutusten vuoksi. Lisäksi Lyhty ry voi pohtia haluaako se laajentaa ja kehittää vapaaehtoistoimintaa tulosten ja kehitysideoiden pohjalta. Opinnäytetyön tuloksena syntyi Lyhty ry:n vapaaehtoistoiminnan kehittämistä varten suunnattuja konkreettisia kehitysehdotuksia. Työ antaa selkeän ja kattavan kuvauksen Lyhdyn vapaaehtoistoiminnan sisällöstä, jota voi hyödyntää toimintaa kehittäessä, arvioitaessa ja organisoitaessa. Tutkimuksesta nousseet kehitysehdotukset ovat helposti toteutettavissa, mikäli työn hallinnointiin ja organisointiin kiinnitetään riittävästi resursseja. Toiminnan koordinaattorilta vaaditaan taitoa toteuttaa toimintaa kustannustehokkaasti. Opinnäytetyön tuotos vastasi kokonaisuudessaan Lyhty ry:n tarvetta saada tietoa toiminnan organisoinnin, arvioinnin ja kehittämisen tueksi. Olen erittäin tyytyväinen haastatteluista saatuun aineistoon. Vapaaehtoistoiminnan koordinaattorina ja Lyhdyn työntekijänä voin viedä opinnäytetyön tuloksia käytäntöön ja Lyhty voi ottaa kehitysehdotukset projektissa käytäntöön. Opinnäytetyöstä on hyötyä myös projektia arvioitaessa Opetushallitukselle ja hakiessa uutta rahoitusta vapaaehtoistoimintaan.

Opinnäytetyö voi lisätä tutkimustietoa kansainvälisestä vapaaehtoistyöstä. Toivon, että työstä välittyy selkeä kuva Lyhty ry:n vapaaehtoistoiminnasta Lyhdyn asiakkaille ja heidän läheisilleen ja henkilökunnalle, sekä vapaaehtoistyöntekijöille ja kaikille, jotka ovat kiinnostuneita vapaaehtoistyöstä. Toivon tämän opinnäytetyön luovan inspiroivia ajatuksia vapaaehtoistyön kehittämiseen tai aloittamiseen. Tutkimuksen tuloksia voi hyödyntää ensisijaisesti Lyhty ry ja niistä voi olla hyötyä myös muille vapaaehtoistyön kentällä toimijoille, kuten erilaisille järjestöille ja Euroopan Solidaarisuusjoukko-ohjelmasta kiinnostuneille. Opinnäytetyö tuo myös työkaluja vapaaehtoistyöntekijän mentorointiin, perehdytykseen, projektin koordinointiin ja vapaaehtoistyöntekijän tukemiseen vuoden aikana. Perehdytykseen tulisi kiinnittää enemmän huomiota, joka vaatii aktiivista työtettä koko henkilökunnalta ja vapaaehtoistyön koordinaattorilta.

Haasteena työssäni oli löytää kirjallisuutta liittyen vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen kehitysvamma-alalla. Tutkijana olen tyytyväinen, että haastattelut onnistuivat sovittujen henkilöiden kanssa, ja mielestäni ne onnistuivat täydellisesti. Voinen todeta, että haastateltavat ovat vastanneet haastattelussa rehellisesti ja totuudenmukaisesti. Tutkijana jouduin miettimään, onko sillä merkitystä haastateltavien vastauksiin, että toimin Lyhdyn vapaaehtoistyön koordinaattorina ja oliko haastateltavan vaikeampi tuoda esiin negatiivista tai kehittävää palautetta kun toimin tutkijan roolissa. Työ toi itselleni lisää työkaluja ja osaamista, josta on hyötyä vapaaehtoistoimintaa arvioitaessa ja organisoitaessa.

7.3 Jatkotutkimusaiheet

Koen, että Lyhty voisi tehdä samantyyllisen tutkimuksen mitä tämä tutkimus esimerkiksi kolmen, viiden tai kymmenen vuoden kuluttua. Lisäksi kannustaisin Lyhtyä lisäämään yhteisiä visiointihetkiä vapaaehtoistyönkehittämiseen. Toivoisinkin vapaaehtoistyöstä tulevan enemmän Lyhdyn työntekijöille ja asiakkaille tärkeä arvo, jota he haluaisivat vaalia ja viedä eteenpäin. Koska

vapaaehtoistyöntekijät ovat viihtyneet hyvin Lyhdyssä ja sen vaikutukset ovat selkeästi arvostettuja, en lähtisi tutkimaan vapaaehtoistyön vaikutuksia, enkä vapaaehtoistyöntekijöiden tukemista, ellei vapaaehtoistoiminnan organisoinnissa tapahtuisi muutoksia tulevaisuudessa. Lisäksi näistä aihealueista on jo runsaasti tutkimuksia.

Ehdotuksiani tuloksista nousseille jatkokehittelyaiheille:

- kehittämisryhmät tukena vapaaehtoistoiminnan kehittämisessä
- jatkotutkimus laajemmalle joukolle, kvalitatiivinen tutkimus
- vapaaehtoistoiminnan koordinaattorin kokemukset ja kehitysehdotukset
- toimintaan tutustuminen etnografisen tutkimuksen avulla (useamman vuoden mittainen tutkimus)

7.4 Suositukset käytäntöön

Mielestäni tämä työ auttaa Lyhdyn vapaaehtoistyön parissa toimijoita ja siitä kiinnostuneita hahmottamaan vapaaehtoistoiminnan tarkoitusta ja sisältöä Lyhdyssä. Toiminnasta tulisi tulevaisuudessa keskustella enemmän tiimeissä ja miettiä miten henkilökunta, asiakkaat ja vapaaehtoistyöntekijät saataisiin mukaan kehittämään toimintaa. Erilaisten kehittämisryhmien perustaminen voisi lisätä osallisuutta ja motivaatiota työskennellä ja kehittää toimintaa. Hyvässä visiointiprosessissa ihmiset kokoontuvat yhteen visioimaan ja keskustelemaan yhdistyksen päämääristä, sekä siitä mikä rooli yhdistyksellä voisi olla tulevaisuudessa. Hyvässä visiointiprosessissa yhdistyvät jokaisen yksilölliset kokemukset ja tarpeet, sekä yhteisön yhteinen suurempi päämäärä. (Kuuluvainen, 2016, s. 9–10.) Osallistava kehittämistä voisi olla enemmän, jos työntekijät haluaisivat sitoutua ja osallistua erilaisiin ideapajoihin ja niitä järjestettäisiin Lyhdyssä. Erittäin tärkeänä ja ensiarvoisena pidän asiakkaiden mukaan ottamisen suunnittelemiseen ja kehittämiseen sekä ideointiin. Lisäksi oma kokemus on, että vapaaehtoistyöntekijä tulisi ottaa enemmän mukaan toiminnan suunnitteluun, sekä yhteisiin palavereihin jotta vapaaehtoistyöntekijä kokee työnsä arvokkaaksi ja on tasa-arvoinen rinnalla kulkija kollegoiden ja

asiakkaiden parissa. Perehdytykseen tulisi tulosten perusteella kiinnittää enemmän huomiota ja varmistaa, että vapaaehtoistyöntekijä on tietoinen yksikölle tärkeistä asioista.

Jotta Lyhdyn vapaaehtoistyö kehittyisi vuosi vuodelta parempaan ja laadukkaampaan suuntaan projektin johtaminen voisi olla tulevaisuudessa kollektiivisempaa. Tällöin vapaaehtoistyön johtaminen ei olisi vain vapaaehtoistyökoordinaattorin hallussa, vaan jakautuneempaa useammalle ihmiselle. Tämä voi olla kustannussyistä mahdotonta toteuttaa. Uskoisin, että kollektiivinen vapaaehtoistyönjohtaminen lisäisi vapaaehtoistoiminnan arvojen sisäistämistä ja kehittymistä ja työntekijät omaksuisivat vapaaehtoistyön jatkuvaksi osaksi Lyhdyn toimintaa. Uskon, että vapaaehtoistyön koordinaattoria tarvitaan tulevaisuudessakin joka tapauksessa vapaaehtoistoiminnan organisointiin mutta roolista tulisi luopua tai sitä tulisi kierrättää esimerkiksi muutaman vuoden välein. Näin myös muilla työntekijöillä olisi mahdollisuus johtaa vapaaehtoistoimintaa ja sisäistää vapaaehtoistoiminnan arvoja, joita tulisi vaalia ja kierrättää, jotta vapaaehtoistoiminnan jatkuvuus olisi taattu. Uskon myös, että Lyhdyn vapaaehtoistoiminnan koordinointi tulee olemaan tulevaisuudessa uudistavaa johtamista, joka toisi vapaaehtoistoimintaan uusia ideoita, kehittäisi toimintaa, uusia ulottuvuuksia, esimerkiksi parantaisi visuaalista ilmettä ja esimerkiksi panostaisi toiminnan mainontaan ja sen näkyvyyteen.

Työn tuloksista ilmennyt kehitysehdotus suomen kielen opintojen aloittamisesta ennen vapaaehtoistyövuoden alkua voi olla kustannussyistä vaikea toteuttaa. Kuitenkin Lyhty voisi pohtia, pitäisikö kieliohotoihin tarjottava tuki antaa vapaaehtoistyöntekijälle jo ennen vuoden aloittamista, jolloin vapaaehtoistyöntekijän päätettäväksi jäisi se, käyttäisikö vapaa-aikaansa jo ennen vuotta suomen kielen opiskeluun. Kuitenkin koen, että suomen kielen opiskelu vapaaehtoistyövuoden alussa voi olla parempi yhdistelmä, kun suomen kieltä kuulee ja käyttää työympäristössä koko ajan. Lisäksi vapaaehtoistyöntekijöillä on ollut mahdollisuus opiskella yhdessä muiden Lyhdyn vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa, kun he ovat aloittaneet opinnot samaan aikaan. Hankkeelle osoitettu rahoitus ei kata riittävästi

vapaaehtoistyöntekijän tarvitsemaa tukea suomen kielen opiskeluun ja sen määrää tulisi perustellusti nostaa. Suomen kielen oppiminen mahdollistaisi myös helpommin jatkokouluttautumisen ja työllistymisen Suomessa siitä kiinnostuneille. Kokemukseni mukaan useat vapaaehtoistyöntekijöistä ovat jääneet Suomeen opiskelemaan tai töihin.

Työn tuloksista nousut kehitysehdotus asiakkaiden toiveiden toteuttamisesta kodin ulkopuolella liittyy vahvasti koronapandemian tuomiin haasteisiin, kun toimintaa piti rajata ja monet tapahtumat ja harrastusmahdollisuudet olivat kiinni. Mielestäni, mikäli vapaaehtoistyöntekijä on halukas ottamaan vastuuta ja se on mahdollista kyseisen asiakkaan kohdalla, voisi vapaaehtoistyöntekijä yhdessä asiakkaan kanssa suunnitella vapaa-ajan toimintaa enemmässä määrin kodin ulkopuolella. Mielestäni vapaaehtoistyöntekijät ja asiakkaat tarvitsevat suunnittelutyöhön myös asiakkaan koordinoivan hoitajan ja tiimin apua suunnittelussa. Tiimin tulisi kannustaa vapaaehtoistyöntekijöitä ja aktiivisesti neuvomaan minkälaista toimintaa kodin ulkopuolelle voisi lähteä yhdessä tekemään ja miten liikkuminen käytännössä tapahtuu, esimerkiksi taksien tilaaminen, reiteissä neuvonta ja niin edelleen. Tiimeissä voitaisiin huomioida enemmän mahdollisuutta lähteä yhdessä vapaaehtoistyöntekijän ja esimerkiksi muutaman muun asiakkaan kanssa retkelle, jolloin vapaaehtoistyöntekijä ei joutuisi ottamaan vastuuta kodinulkopuolelle lähtiessä asiakkaasta.

Työn tulokset kertoivat, että vapaaehtoistyöntekijöitä halutaan jatkossakin Lyhtyyn ja niitä haluttaisiin määrällisesti lisää. Mielestäni vapaaehtoistyöntekijöitä voitaisiin sijoittaa Lyhdyn jokaiseen asumis- ja työpajapalvelu yksikköön, mikäli tiimit voisivat osoittaa, että heillä on tarve ja mahdollisuus tarjota tarjottava mentorin tuki vapaaehtoistyöntekijälle. Mielestäni Lyhdyn vapaaehtoistoiminnan hyödyistä ja kokemuksista ei keskustella riittävästi, että koko henkilökunta olisi tietoinen toiminnan tuomista mahdollisuuksista. Mikäli vapaaehtoistyöntekijöiden määrää lisättäisiin, tulisi hallinnointityöhön osoittaa enemmän resursseja.

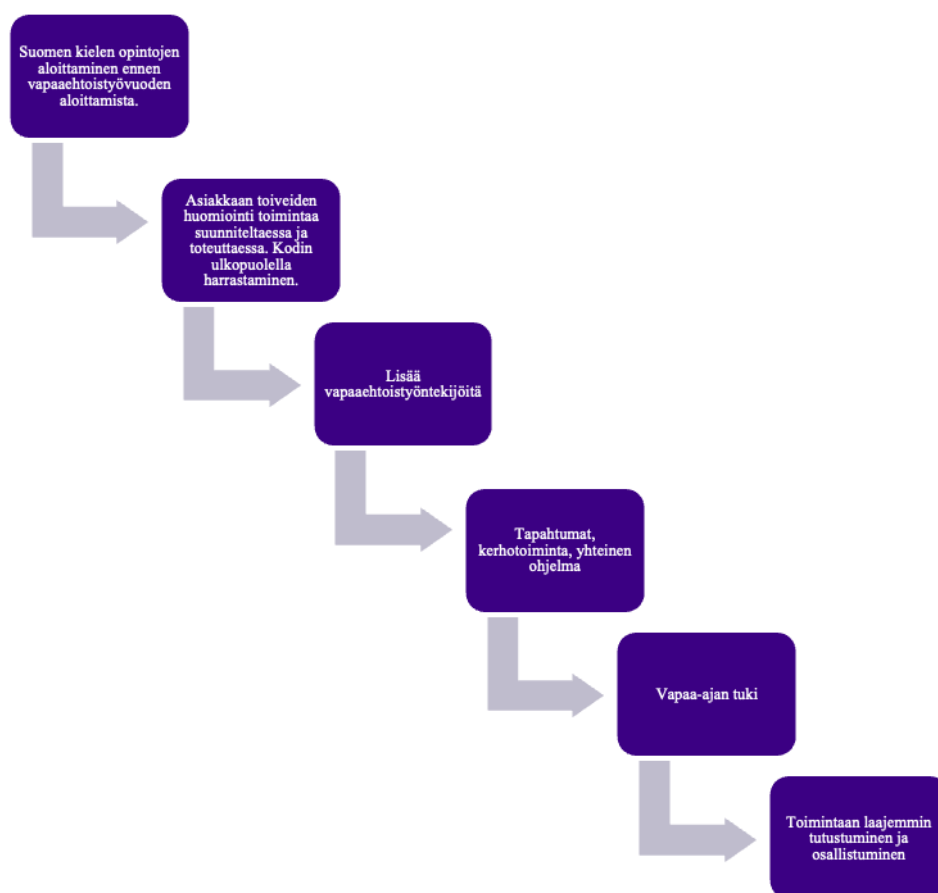
Työn tulokset kertoivat, että vapaaehtoistyöntekijät kaipaavat vapaa-ajan tukea, esimerkiksi tukihenkilöä, joka neuvoisi vapaa-ajan harrastuksissa ja esittelisi

Helsinkiä. Lyhdyn vapaaehtoistyöntekijät ovat saaneet vuoden alussa ja sen aikana paljon tietoa erilaisista paikoista, tapahtumista ja aktiviteeteista, joita voivat Helsingissä ja Suomessa kokea ja harrastaa. Resurssien takia, koordinaattori ei ole voinut käyttää enempää aikaa vapaa-ajan tukemiseen ja työ on painottunut toiminnan hallinnointiin ja organisointiin. Mielestäni Lyhdyn vanhat vapaaehtoistyöntekijät voisi ottaa aktiivisemmin mukaan kertomaan kokemuksistaan uusille vapaaehtoistyöntekijöille ja näin he saisivat hyviä vinkkejä siitä mitä Suomessa on tehty. Näin on myös aikaisemmin tehty. Mikäli joku Lyhdyn henkilökunnasta olisi kiinnostunut toimimaan vapaaehtoisesti vapaa-ajan tukihenkilönä, voisi se tarjota vapaaehtoistyöntekijöille enemmän tietoa mahdollisista tapahtumista ja harrastuksista.

Kehitysehdotuksista kävi ilmi, että vapaaehtoistyöntekijät kaipaavat enemmän yhteistä toimintaa muiden yksiköiden asiakkaiden ja vapaaehtoistyöntekijöiden välillä. Vapaaehtoistyöntekijät olisivat kiinnostuneita järjestämään erilaista kerhotoimintaa ja tapahtumia. Lyhdyn asukaskokouksista vastaavat tai tiimivastaavat voisivat pitää asukaskokouksen, jossa selvittäisi minkälaisista kerhoista asiakkaat olisivat mahdollisesti kiinnostuneita. Koordinaattori voisi selvittää, kuinka moni vapaaehtoistyöntekijä haluaisi järjestää säännöllistä kerhotoimintaa Lyhdyn tiloissa asiakkaille. Selvityksessä tulisi huomioida vapaaehtoistyöntekijöiden vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet.

Vapaaehtoistyöntekijät voisivat ottaa vastuun kerhon sisällön suunnittelusta ja toteuttamisesta yhdessä asiakkaiden kanssa. Mahdollisuuksien mukaan vapaaehtoistyön koordinaattori voisi auttaa kerhotoiminnan organisoinnissa. Tapahtumien järjestämiseen vapaaehtoistyöntekijät tarvitsevat koordinaattorin apua mutta ovat aikaisemminkin järjestäneet esimerkiksi joululauluesityksiä ja toimintaa melko omatoimisesti. Lyhdyn pohdittavaksi jää, pitäisikö tämän tyyppisen toiminnan järjestämiseen tarjota lisää tukea, jolloin joko koordinaattorin työaikaa tulisi lisätä, tai vastuuta hajauttaa useammalle työntekijälle. Jotta Lyhdyn yhteisöllisyyttä voitaisiin vaalia, tulisi mielestäni vapaaehtoistoiminnan koordinaattorin kehittää ja ylläpitää vapaaehtoisille suunnattua toimintaa, kuten leirejä, vertaistukioita ja kutsua heidät mukaan Lyhdyn yhteisiin juhliin, retkiin ja tyhy-päiviin. Tulevaisuudessa olisi toivottavaa,

että heille järjestettäisiin kerran kuukaudessa tapaamisia kasvatusten ja tapaamisiin liitettäisiin yhteistä tekemistä.

KUVIO 2 Haastateltavien kehitysehdotuksista muodostetut kehitysehdotukset vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen.

Kehitysehdotuksista kävi ilmi, että vapaaehtoistyöntekijät haluavat tutustua laajemmin Lyhdyn toimintaan ja asiakkaisiin. Lyhdyn vapaaehtoistyöntekijöille onkin mahdollistettu tarpeen ja halukkuuden mukaan yksikön vaihdos toiseen. Kuitenkin, koska perehdyttämiseen ja tutustumiseen yksikön toimintatapoihin on katsottu menevän runsaasti aikaa. Sen on myös koettu kuormittavan liikaa työntekijöitä, mikäli vapaaehtoistyöntekijät ovat yksikössä lyhyempiä aikoja, sillä ohjaukseen voi kulua runsaasti aikaa. Ehdottaisin, että vapaaehtoisille tarjoutuisi mahdollisuus tutustua toiseen yksikköön niin, että yksikössä työskentelevä vapaaehtoistyöntekijä esittelisi toimintaa omassa yksikössään ja he voisivat tutustua näin toimintaan ja muihin asiakkaisiin. Lisäksi yhteisen toiminnan lisäämisen kautta he tutustuisivat Lyhdyn muihin asiakkaisiin.

Lyhdyn vapaaehtoistyötä kehittäessä on tärkeä muistaa, että vapaaehtoistyö ei ole työtä ja siitä tulee muovata sen laista miksi vapaaehtoistyöntekijät myös toivovat sen muodostuvan. Vapaaehtoisille tulisi tarjota mahdollisuus vaikuttaa jollain tavalla yhteisen hyvän luomiseen. Joka vapaaehtoistyöntekijä tekee työtään oman näköisesti ja omien tavoitteidensa ja toiveidensa mukaan. Mielestäni siis, vapaaehtoisen tulisi saada johtaa tietyllä tavalla omaa työtään, jotta se on hänen toiveidensa näköistä.

LÄHTEET

- Arvio, M., & Aaltonen, S., & Lähdetie, J. (toimittaja). (2022). Kehitysvammaisen potilaana. Duodecim. 3., uudistettu painos, 2022. Otavan kirjapaino Oy
- Cruz, S., & Ferreira, M. R., & Borger, A., & Casais, B. (2022) Barriers to volunteering in the field of intellectual disability: a cluster analysis. Saatavilla 18.05.2023.
<https://link.springer.com/article/10.1007/s12208-022-00343-5>
- Eskola, A. & Kurki, L. (toimittaja) (2001). Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Tampere: Vastapaino.
- Grönlund, H. (2012). Vapaaehtoistoiminta vuonna 2025, s. 57–61. Teoksessa Innola, E. (toimittaja). Kohti kattavampaa varautumista. Vapaaehtoisjärjestöt kokonaisturvallisuuden tukena. Helsinki: Turvallisuuskomitea. (2014). Saatavilla 13.3.2023
<https://turvallisuuskomitea.fi/wp-content/uploads/2018/05/Kohti-kattavampaa-varautumista.pdf>
- Harju, A. (2004). Järjestön kehittäminen. Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry.
- Harju, U.-M., & Niemelä, P., & Ripatti, J., & Siivonen, T., & Särkelä, R. (2001). Vapaaehtoistoiminta seurakunnassa ja järjestöissä. Helsinki: Edita Oyj.
- Helsingin lyhytaikaiskoti ja työpaja Lyhty ry. (2023). Saatavilla 31.03.2023
<https://www.lyhty.fi>
- Hirsjärvi, S., & Remes, P. & Sajavaara, P. (2007). Tutki ja kirjoita. 13. osin uud.p. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hirsjärvi, S., & Hurme, H. (2001). Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., & Remes, P., & Sajavaara, P. (2009). Tutki ja kirjoita. Helsinki. Tammi.

- Häyrinen, K. (2015). Veto- ja elinvoimainen järjestö ja vapaaehtoistoiminnan organisointi. Teoksessa Riikonen, S. & Nyman, T. (toimittaja). Moninainen ja kehittyvä järjestötoiminta. Elinvoimaisuutta ja uudistavaa ajattelua toimintaympäristön muutoksessa. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 10. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. Saatavilla 26.3.2023
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/110164/978-952-456-223-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Juhila, K. (i.a.-a). Laadullinen tutkimus ja teoria. Teoksessa Vuori J.(toimittaja) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Saatavilla 31.03.2023
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullinen-tutkimus-ja-teoria/>
- Kansalais Areena. (2023). Mitä on vapaaehtoistoiminta? Saatavilla 17.05.2023
<https://kansalaisareena.fi/aloittavan-vapaaehtoistoiminnan-koordinaattorin-opas/mita-on-vapaaehtoistoiminta/>
- Kaila, K. (2014). Onnistunut vapaaehtoistoiminta. Opas toiminnan kehittäjälle. Lönnberg & Promo. Toinen painos.
- Kalmari, A. (2018). Tahto tehdä hyvää. Teoksessa S. Hirvonen & S. Puolitaival (toim.) *Vapaaehtoistoiminta nyt ja tulevaisuudessa*, 6. Kansalaisareenan julkaisuja 2/2018. Saatavilla 31.03.2023
<https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2018/12/Vapaaehtoistoiminta-nyt-ja-tulevaisuudessa-web.pdf>
- Kananen J. (2014). Etnografinen tutkimus. Miten kirjoitan etnografisen oppinäytetyön? Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. (2013). Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: Sanoma Pro Oy. 3. uudistettu painos.
- Karppinen, S. & Latomaa T. (2007). Elämyksestä ja kokemuksesta teoriaa ja käytäntöä. Teoksessa Karppinen, Seppo & Latomaa, Timo (toimittaja). Seikkaillen elämyksiä: seikkailukasvatuksen teoriaa ja sovelluksia. Rovaniemi: Lapin Yliopistokustannus.

- Kaski, M. (toimittaja)., & Manninen, A., & Pihko, H. (2012). Kehitysvammaisuus. Helsinki: Sanoma Pro Oy 5., uudistettu painos 2012.
- Kaukinen, R. (2015). Vuorovaikutus ja vapaaehtoisten inhimillisten voimavarojen tukeminen. Teoksessa Riikonen, S. & Nyman, T. (toimittaja). Moninainen ja kehittyvä järjestötoiminta. Elinvoimaisuutta ja uudistavaa ajattelua toimintaympäristön muutoksessa. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 10. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. Saatavilla 26.3.2023 <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/110164/978-952-456-223-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kehitysvammaliitto. (1995). Kehitysvammaisuus. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Kivipelto, M. (2008). Osallistava ja valtaistava arviointi. Johdatus periaatteisiin ja käytäntöihin. Saatavilla 22.04.2023 <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75668/T17-2008-VERKKO.pdf?sequence=1>
- Kuula, A. (2006). Tutkimusetiikka, aineiston hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Kuuluvainen S. (2015). Vapaaehtoistyön johtaminen. Helsinki: Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry.
- Kyngäs, H., & Vanhanen, L. (1999). *Sisällönanalyysi*. Hoitotiede 11 (1). 3–11.
- Kuikka, M. (2018). Voimaannuttava vapaaehtoistoiminta. Pro Gradu -tutkimus. Lapin yliopisto, Sosiaalityö. Diaesitys, 16, 26. Saatavilla 31.03.2023 <https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2019/07/Voimaannuttava-vapaaehtoistoiminta-Meeri-Kuikka-Lapin-yliopisto.pdf>
- Könkkölä, K. (1997). Yhteiskunta kaikille – kuvaraportti vammaisista. Pisara ja Kynnys ry.
- L 710/1982 27 e § Vanha sosiaalihuoltolaki. Saatavilla 22.4.2023 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/1982/19820710#L3P27e>
- L 380/1987 Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista. Vammaispalvelulaki. Saatavilla 22.04.2023 <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1987/19870380?search%5Btype%5>

[D=pika&search%5Bpika%5D=Laki%20vammaisuuden%20peruste
ella%20järjestettävistä%20palveluista%20ja%20tukitoimista](https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/225281/Raportteja70.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Laasanen, J. (2011). Vapaaehtoistyön kansantaloudelliset vaikutukset.

Raportteja 70. Helsingin yliopisto. Ruralia-instituutti. Saatavilla
18.4.2023

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/225281/Raportteja70.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Laimio, A., & Välimäki, S. (2011). Vapaaehtoistoiminta kehittyy. Jyväskylä:

Keski- Suomen Sosiaaliturvayhdistys. Saatavilla 15.04.2023

[https://kansalaisareena.fi/wp-](https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2022/03/Vapaaehtoistoiminta-KEHITTY.pdf)

[content/uploads/2022/03/Vapaaehtoistoiminta-KEHITTY.pdf](https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2022/03/Vapaaehtoistoiminta-KEHITTY.pdf)

Latvala, E. & Vanhanen-Nuutinen, L. (2001). Laadullisen hoitotieteellisen

tutkimuksen perusprosessi: sisällönanalyysi. Teoksessa Janhonen,
S. & Nikkonen, M. (toimittaja). 2001: Laadulliset

tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Juva: WSOY.

Metsämuuronen, J. (toimittaja). (2006). Laadullisen tutkimuksen käsikirja.

Jyväskylä. Gummerus.

Metsämuuronen, J. (2005). Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä.

Jyväskylä: Gummerus.

Mäkinen, M. (2018). Palvelumuotoilulla potkua vapaaehtoistoimintaan.

Teoksessa S. Hirvonen & S. Puolitaival (toimittaja).

Vapaaehtoistoiminta nyt ja tulevaisuudessa, 9. Kansalaisareenan
julkaisuja 2/2018. Saatavilla 31.3.2023

[https://kansalaisareena.fi/wp-](https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2018/12/Vapaaehtoistoiminta-nyt-ja-tulevaisuudessa-web.pdf)

[content/uploads/2018/12/Vapaaehtoistoiminta-nyt-ja-tulevaisuudessa-web.pdf](https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2018/12/Vapaaehtoistoiminta-nyt-ja-tulevaisuudessa-web.pdf)

Möttönen, S., & Niemelä, J. (2005). Kunta ja kolmas sektori. Yhteistyön uudet

muodot. Jyväskylä: PS-kustannus.

Nyman, T. & Riikonen S. (2015). Moninainen kehittyvä järjestötoiminta.

Elinvoimaisuutta ja uudistavaa ajattelua toimintaympäristön

muutoksessa. Humanistisen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 10.

Helsinki, 38–39, 44–45, 86–87. Saatavilla 9.4.2023

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/110164/978-952-456-223-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- Opetushallitus. (2023). Euroopan solidaarisuusjoukot rakentavat parempaa maailmaa. Saatavilla 5.5.2022
<https://www.oph.fi/fi/hankkeet/euroopan-solidaarisuusioukot-rakentavat-parempaa-maailmaa>
- Puusa, A. & Juuti, P. (2020). Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus.
- Räihä, K. (2012). ”Tunnen, että olin oikeassa paikassa oikeaan aikaan” Toiminnan mielekkyys ikääntyneiden vapaaehtoistyöntekijöiden päiväkirjamerkinnöissä. Gerontologian ja kansanterveyden pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Saatavilla 15.4.2023
<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/38715/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201210012556.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Salo, T. (2021). Ystävyys kortilla. Vapaaehtoisina ystävinä toimivien ja kehitysvammaisten henkilöiden kokemuksia Ystävänkortti Toiminnan ystävätoiminnasta. Saatavilla 8.4.2023
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/504539/Salo_Taina.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (2023). Asumispalvelut ja asunnon muutostyöt. Saatavilla 22.04.2023 <https://stm.fi/asumispalvelut-asunnon-muutostyot>
- Soste. Suomen sosiaali ja terveys ry. (2020). *Järjestöissä on aika päivittää toimintasuunnitelmat- paluu vanhaan vai kohti uutta?* Saatavilla 31.3.2023 <https://www.soste.fi/jarjestoissa-on-aika-paivittaa-toimintasuunnitelmat-paluu-vanhaan-vai-kohti-uutta/>
- Soste. Suomen sosiaali ja terveys ry. (2018). *Sosiaali- ja terveysjärjestöt ovat keskeinen kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan kenttä.* Saatavilla 31.3.2023 <https://www.soste.fi/sosiaali-ja-terveysjarjestot-ovat-keskeinen-kansalais-ja-vapaaehtoistoiminnan-kentta/>
- Stranius, L. (2018). Vapaaehtoistoiminnan tulevaisuus. Teoksessa S. Hirvonen & S. Puolitaival (toimittaja). *Vapaaehtoistoiminta nyt ja tulevaisuudessa*, 9. Kansalaisareenan julkaisuja 2/2018. Saatavilla 31.3.2023 <https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2018/12/Vapaaehtoistoiminta-nyt-ja-tulevaisuudessa-web.pdf>

- Suikkanen, A. (1998). Unohdetusta sektorista epäonnistumisen ajan pelastajaksi. Teoksessa P. Kinnunen–R. Laitinen (toimittaja). Näkymätön kolmas sektori. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.
- Suoranta, P., & Uljas-Bärman, R. (2022). Rohkeasti intiimistä- Nuoret mukana gynekologisen potilasjärjestön toiminnassa. Teoksessa P. Nieminen & E. Lahikainen (toimittaja). *Nuorten vapaaehtoistoiminnan kehittäminen. Kansalaisareenan julkaisuja* 1/2022, 19, 21. Saatavilla 31.3.2023 <https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2022/12/Nuorten-vapaaehtoistoiminnan-kehittaminen-DIGI.pdf>
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. (2023). Työ ja työtoiminta. Saatavilla 22.4.2023. <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut/tyo-ja-tyotoiminta>
- Teittinen, A. (toimittaja). (2006). Vammaisuuden tutkimus. Yliopistopaino Helsinki. Teoksessa Matikka, L., & Vesala, H. (1997). Acquiescence in quality-of-life in-terviews with adults who have mental retardion. *Mental Retardion*. & Nummelin, T., & Matikka, L., & Vesala, H. (2000). Kohteesta kumppaniksi. Kehitysvammaiset Elämäkulkututkimuksen haastattelijoina. Kehitysvammaliitto ry, Tutkimus- ja kokeiluyksikkö. Helsinki.
- Tenhunen, T., & Porkka, S.T. (toimittaja). (2017.) Vapaaehtoistyön työnohjauksen ytimessä. Suomen Mielenterveysseura. Sälekarin Kirjapaino Oy.
- TENK. (2022). *Hyvä tieteellinen käytäntö*. Saatavilla 27.5.2022 <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanta-htk>
- Toikko, T., & Rantanen, T. (2009). Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampereen Yliopistopaino Oy. Juvenes Print. Saatavilla 22.4.2023 https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/100802/Toikko_Rantanen_Tutkimuksellinen_kehittamistoiminta.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Tuomi, J., & Sarajärvi A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, J., & Sarajärvi A. (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 1.–4. painos. Jyväskylä 2006: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Uutela, E., & Tuomainen, M. (2022). Arvolähtöistä vapaaehtoistoimintaa nuorille muuttuvassa maailmassa. Teoksessa P. Nieminen & E. Lahikainen (toim.) *Nuorten vapaaehtoistoiminnan kehittäminen*. *Kansalaisareenan julkaisuja* 1/2022, 12–14. Saatavilla 31.3.2023 <https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2022/12/Nuorten-vapaaehtoistoiminnan-kehittaminen-DIGI.pdf>
- Valli, R., (toimittaja). (2018). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittavalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-kustannus, Jyväskylä.
- Valliluoto, S., (2014). Vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksista ja esteistä. Kilpailu- ja kuluttajavirasto. Kopio Niini Oy, Helsinki 2014. Saatavilla 17.5.2023. <https://www.kkv.fi/uploads/sites/2/2021/11/2014-kkv-selvityksia-4-2014-vapaaehtoistoiminta.pdf>
- Valtiovarainministeriö. (2015). Vapaaehtoistyö, talkootyö, naapuriapu- kaikki käy. Vapaaehtoistoiminnan koordinaatiota ja toimintaedellytysten kehittämistä koskeva työryhmän loppuraportti, 14. Valtiovarainministeriön raportti 38/2015. PDF. Saatavilla 30.10.2022 <https://oikeusministerio.fi/documents/1410853/4735113/Vapaaehtoisty%C3%B6%2C+talkooty%C3%B6%2C+naapurity%C3%B6++kaikki+k%C3%A4y+%281%29.pdf/df24753d-3445-458b-8970-fc30de6bd3a3/Vapaaehtoisty%C3%B6%2C+talkooty%C3%B6%2C+naapurity%C3%B6++kaikki+k%C3%A4y+%281%29.pdf>
- Vernerinet.net. (2022). *Sosiaalinen näkökulma*. Saatavilla 13.3.2023 <https://verneri.net/yleis/sosiaalinen-nakokulma>
- Vernerinet.net. (2022). *Lääketieteellinen näkökulma*. Saatavilla 13.3.2023 <https://verneri.net/yleis/laaketieteellinen-nakokulma>
- Vernerinet.net. (2022). *Toimintakyvyn näkökulma*. Saatavilla 13.3.2023 <https://verneri.net/yleis/toimintakyvyn-nakokulma>

- Venema, E., & Vlaskamp C., & Otten S. (2018). The role of volunteers in the social integration of people with intellectual disabilities. Saatavilla 12.4.2023
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23297018.2018.1443022>
- Väätänen, K. (2021). Yhdessä saamme enemmän. Ikääntyneen kehitysvammaisen osallisuuden tukeminen vapaaehtoistoiminnan avulla. Opinnäytetyö. Saatavilla 31.03.2023
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/501606/Väätänen_Kati.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Yeung A B. (2002). Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa – ihanteita vai todellisuutta? Tutkimus suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus YTY Ry. Helsinki: Hakapaino

Liitteet

Saatekirje

Tutkimuskysymykset

TUTKITTAVAN TIEDOTE

19.1.2022

Tutkimuksen nimi: Kokemuksia ja kehitysideoita Lyhty ry:n vapaaehtoistoiminnasta kehitysvammaisten asumis- ja työpajapalveluissa

Tutkimuksen tarkoitus

Teitä pyydetään osallistumaan tutkimukseen, jonka tarkoituksena on selvittää, miten Lyhty ry:llä voitaisiin kehittää sen toteuttamaa vapaaehtoistyötä. Tutkimus kuuluu tutkijan YAMK opintoihin linjalla Monialainen ja yhteensovittava johtaminen Diakonia-ammattikorkeakoulussa. Olemme arvioineet, että sovellutte tutkimukseen, koska toimitte vapaaehtoistyön parissa. Tutkimukseen osallistuu arviolta 4–6 henkilöä.

Tutkimuksen kulku

Tutkimuksen arvioitu kesto on 30min-1,5 h riippuen siitä kuinka paljon aiheesta syntyy keskustelua. Tutkimus toteutetaan teemahaastatteluna työpäivän aikana. Tutkimukseen osallistumisesta ei makseta Teille palkkiota.

Tutkimukseen liittyvät hyödyt ja riskit

Tutkimuksen ei katsota aiheuttavan tutkittavalle hyötyjä tai riskejä.

Luottamuksellisuus, tietojen käsittely ja säilyttäminen

Tutkimuksessa henkilöllisyytenne sekä muut tunnistettavat tiedot ovat ainoastaan tutkimuksen henkilökunnan tiedossa, ja he kaikki ovat salassapitovelvollisia. Kaikkia Teistä kerättyä tietoa ja tutkimustuloksia käsitellään siten, ettei yksittäisiä tietojanne pystytä tunnistamaan tutkimustuloksista. Jos osallistumisenne tutkimukseen jostain syystä keskeytyy, keskeyttämiseen mennessä kerättyjä tietoja käytetään osana tutkimusaineistoa. Haastattelujen aineisto äänitetään ja litteroidaan haastattelijalle tutkimustulosten analysointia varten. Äänitteet tuhoetaan haastattelun jälkeen.

Vapaaehtoisuus

Osallistuminen tähän tutkimukseen on täysin vapaaehtoista. Voitte kieltäytyä osallistumasta, keskeyttää osallistumisenne tai peruuttaa suostumuksenne syytä ilmoittamatta milloin tahansa. Kieltäytymisenne, osallistumisen keskeyttäminen tai suostumuksen

peruuttaminen eivät vaikuta mitenkään mahdollisesti tarvitsemaanne hoitoon nyt tai tulevaisuudessakaan.

Tutkimustuloksista tiedottaminen

Tutkimustulokset julkaistaan ja niistä tiedotetaan, kun tutkimus ja opinnäytetyö on valmis.

Tutkimuksesta vastaavan tutkijan yhteystiedot

Tutkimuksesta vastaavana henkilönä ja tutkijana toimii:

Joanna Laitinen
Sairaanhoitaja & Vapaaehtoistyö projekti koordinaattori
Helsingin lyhytaikaiskoti ja työpaja Lyhty ry
Joanna Laitinen, puh XXX-XXXXXXX , sähköposti
XXXXXXX

HAASTATTELURUNKO

1 TEEMA: VAPAAEHTOISTYÖN SISÄLTÖ

Asiakas:

Mitä asioita olet tehnyt vapaaehtoistyöntekijän kanssa työpajalla?

Mitä asioita olet tehnyt vapaaehtoistyöntekijän kanssa kotona?

Työntekijä:

Mitä vapaaehtoistoiminta on mahdollistanut yksikössäsi?

Mitä asioita vapaaehtoistyöntekijä on tehnyt asiakkaiden kanssa?

Vapaaehtoistyöntekijälle:

Tell about your volunteer work on the housing and workshop side?

What activities you have implemented?

2 TEEMA: ASIAKKAAN OSALLISUUS

Asiakas:

Oletko suunnitellut tekemistä yhdessä vapaaehtoistyöntekijän kanssa?

Mitä asioita haluaisit tehdä vapaaehtoistyöntekijän kanssa?

Mitä asioita ei ole ollut mahdollista tehdä vapaaehtoistyöntekijän kanssa?

Työntekijä:

Miten olet tukenut vapaaehtoista toimimaan asiakkaiden kanssa?

Koetko että asiakkaat osaavat pyytää apua vapaaehtoiselta?

Pyytävätkö asiakkaat apua vapaaehtoiselta?

Vapaaehtoistyöntekijä:

Have you planned activities together with a workshop client? What kind of? With the resident?

Do the clients give their own ideas?

How could a volunteer support the client to bring their voice to plan the activities what they would like to do?

3 TEEMA: KEHITYSEHDOTUKSET/HAASTEET

Asiakas&Työntekijä&Vapaaehtoistyöntekijä:

Oletko tyytyväinen vapaaehtoistyöhön vai pitäisikö sitä kehittää tulevaisuudessa?

Mitä asioita haluaisit vapaaehtoistoiminnan mahdollistavan tulevaisuudessa?

Onko vapaaehtoistyössä esiintynyt jotain haasteita, mitä?

4 TEEMA: VAPAAEHTOISTYÖ TUKI JA PEREHDYTYS

Asiakas:

Ymmärtääkö vapaaehtoinen mielestäsi sinua? Ymmärrätkö vapaaehtoistyöntekijää?

Onko vapaaehtoistyöntekijän kanssa työskentely ollut haastavaa tai onko se ollut sujuvaa?

Onko vapaaehtoisella ollut mielestä riittävästi aikaa olla kanssasi?

Työntekijälle:

Mitkä asiat mahdollistavat vapaaehtoistyöntekijän ohjaamisen? Mitkä asiat heikentävät ohjaamista?

Minkälaista tukea olet saanut ja toivoisit saavasi?

Vapaaehtoistyöntekijälle:

If you wish more support during the volunteering year, what kind of support would you like to have? From coordinator/mentor/team.

Do you think you have got enough of support so far?

What kind of support you would like to get?

5: KOKEMUKSET JA MUISTOT

Asiakas/työntekijä:

Onko vapaaehtoistyöntekijän saapuminen pajallesi/kotiisi ollut kiva asia?

Minkälaista on ollut tehdä asioita vapaaehtoistyöntekijän kanssa?

Onko jotain muistoja mistä haluaisit kertoa?

Vapaaehtoistyöntekijä:

What volunteering has given to you?

Tell about your best experiences and memories during the volunteering year so far.